

OTDK-dolgozat

2023

SOPRONI EGYETEM
LÁMFALUSSY SÁNDOR KÖZGAZDASÁGTUDOMÁNYI KAR

**A PÉNZÜGYI KULTÚRA VIZSGÁLATA AZ
ELSŐÉVES EGYETEMISTÁK KÖRÉBEN**

**ANALYSIS OF FINANCIAL CULTURE
AMONGST FRESHMEN AT UNIVERSITIES**

Prégler Krisztina

Konzulensek: Dr. Kovács Tamás

Kissné Dr. Zsámboki Réka

Kézirat lezárásának dátuma: 2021. november 1.

KÖSZÖNETNYILVÁNÍTÁS

Ezúton szeretném megköszönni két témavezetőmnek, Dr. Kovács Tamás tanár úrnak és Kissné Dr. Zsámboki Réka dékánhelyettes-asszonynak a rengeteg szakmai és gyakorlati segítséget, a kutatás sikeressége érdekében feláldozott időt és energiát, a tanácsokat és az útmutatást.

Köszönettel tartozom Dr. Tóth-Merza Katalin adjunktusnak, a Benedek Elek Pedagógia Karon lefolytatott fókuszcsoportos interjú lebonyolításában való segítségnyújtásért, illetve hálásan köszönöm az összes általam felkeresett egyetem közreműködését, az 533 kérdőív kitöltő idejét és a két fókuszcsoportos interjú résztvevőinek a jelentkezést, a beszélgetésre szánt időt és az őszinte válaszadást.

TARTALOMJEGYZÉK

1.	BEVEZETÉS.....	1
2.	A PÉNZÜGYI KULTÚRA.....	3
2.1.	FOGALOMMEGHATÁROZÁS.....	3
2.2.	A PÉNZÜGYI DÖNTÉST BEFOLYÁSOLÓ TÉNYEZŐK	9
2.2.1.	<i>Belső tényezők.....</i>	<i>10</i>
2.2.2.	<i>Külső tényezők</i>	<i>11</i>
2.2.3.	<i>Társadalmi tényezők.....</i>	<i>12</i>
2.3.	A PÉNZÜGYI KULTÚRA HELYZETE MAGYARORSZÁGON	12
2.4.	A PÉNZÜGYI KULTÚRA FEJLESZTÉSE MAGYARORSZÁGON.....	15
2.5.	FŐBB FEJLESZTÉSI SZERVEZETEK, PROGRAMOK	18
2.5.1.	<i>Pénziránytű Alapítvány</i>	<i>18</i>
2.5.2.	<i>Pénz7 (Pénzügyi és Vállalkozói Témahét).....</i>	<i>19</i>
2.5.3.	<i>OTP Fáy András Alapítvány.....</i>	<i>21</i>
2.5.4.	<i>PénzSztár (Hazai és Külhoni Magyar Középiskolák Pénzügyi, Gazdasági és Vállalkozási Versenye)</i>	<i>21</i>
2.5.5.	<i>Econventio Kerekasztal Közhasznú Egyesület.....</i>	<i>22</i>
2.5.6.	<i>K&H Vigyázz, kész, pénz! pénzügyi vetélkedő.....</i>	<i>23</i>
3.	KUTATÁSI KÉRDÉSEK.....	24
4.	KUTATÁSI MÓDSZEREK.....	25
4.1.	STP MARKETINGSTRATÉGIA	25
4.2.	KVANTITATÍV KUTATÁSI MÓDSZER	25
4.3.	KVALITATÍV KUTATÁSI MÓDSZEREK.....	27
4.3.1.	<i>Fókuszcsoportos interjú.....</i>	<i>27</i>
4.3.2.	<i>Dokumentumelemzés</i>	<i>29</i>
5.	KUTATÁSI EREDMÉNYEK.....	30
5.1.	A KÉRDŐÍV ÉS A FÓKUSZCSOPORTOS INTERJÚK KIÉRTÉKELÉSE	30
5.2.	A KUTATÁSI KÉRDÉSEK MEGVÁLASZOLÁSA.....	61
6.	ÖSSZEGZÉS ÉS JAVASLATTÉTEL.....	66
	IRODALOMJEGYZÉK.....	68
	MELLÉKLETEK	I
1/A.	MELLÉKLET: BRONFENBRENNER’S (1979) ECOLOGICAL THEORY.....	II
1/B.	MELLÉKLET: BRONFENBRENNER (1979) ÖKOLÓGIAI KULTÚRA MODELLJE.....	III
2.	MELLÉKLET: A KÜLSŐ KÖRNYEZETI TÉNYEZŐK HATÁSA.....	IV
3.	MELLÉKLET: KÉRDŐÍV MINTA	V
4.	MELLÉKLET: FÓKUSZCSOPORTOS INTERJÚ-VÁZLAT	XI
5.	MELLÉKLET: A KUTATÁSI KÉRDÉSEK VIZSGÁLATA STATISZTIKAI SZÁMÍTÁSOKKAL	XIV

TÁBLÁZAT- ÉS ÁBRAJEGYZÉK

1. táblázat: A Pénziránytű Alapítvány eddig megjelent pénzügyi ismeretterjesztő publikációi	19
2. táblázat: A pénzügyi ismeretek tanulásának gyakorlati haszna a válaszadók véleménye alapján	56
3. táblázat: A tudáspróbán elért eredmények	60
4. táblázat: A hallgatók által adott, pénzügyi tudásukat értékelő pontok	64
5. táblázat: A tudáspróbán elért hallgatói pontok.....	65
6. táblázat: Az értékelt és a valós tudás összehasonlítása.....	65
1. ábra: Nemek szerinti megoszlás.....	30
2. ábra: Életkor szerinti megoszlás	30
3. ábra: Legmagasabb iskolai végzettség szerinti megoszlás	30
4. ábra: Állandó lakóhely szerinti megoszlás	31
5. ábra: Lakhatási körülmények szerinti megoszlás	31
6. ábra: Régiók szerinti megoszlás.....	32
7. ábra: Karok szerinti megoszlás (gazdasági karra együtt).....	33
8/a. ábra: Gimnáziumi érettségi – karválasztás	34
8/b. ábra: Szakgimnáziumi szakmai érettségi – karválasztás	34
8/c. ábra: Szakközépiskolai érettségi – karválasztás	34
9. ábra: Karok szerinti megoszlás (gazdasági kar nélkül).....	35
10. ábra: Lakhatási körülmények nemenként (férfi)	36
11. ábra: Lakhatási körülmények nemenként (nő)	36
12. ábra: Pénzköltési magatartás	37
13. ábra: Pénzköltési magatartást befolyásoló tényezők	37
14. ábra: Mire költik a zsebpénzt az elsőéves hallgatók?	38
15. ábra: Személyes vásárlás alkalmával használt fizetési eszközök	41
16. ábra: Online vásárlás alkalmával választott fizetési módok.....	41
17. ábra: Pénzügyi krízis esetén tanúsított magatartás	43
18/a. ábra: Felelős vásárlás (ruházati cikk).....	44
18/b. ábra: Felelős vásárlás (számítástechnikai termék).....	44
18/c. ábra: Felelős vásárlás (szolgáltatás).....	44

19. ábra: Érdeklődés a pénzügyi világ aktualitásai iránt (nem és iskolai végzettség szerinti megoszlásban)	45
20. ábra: Érdeklődés a pénzügyi világ aktualitásai iránt (életkor szerinti megoszlásban).....	45
21. ábra: Pénzügyi információforrások (nem kombinált)	47
22. ábra: Specifikus pénzügyi információforrások.....	48
23. ábra: Pénzügyi információforrások jelölési gyakorisága	48
24. ábra: Az elsőéves egyetemisták véleménye a bankban elhelyezett megtakarításról	49
25. ábra: A bankban elhelyezett megtakarításról alkotott vélemény változása nem és életkor függvényében	50
26. ábra: A bankban elhelyezett megtakarításról alkotott vélemény változása iskolai végzettség függvényében.....	50
27. ábra: Mennyire értékeli az elsőéves hallgatók pénzügyi tudásukat?	52
28. ábra: Az elsőéves egyetemisták pénzügyi tudásának forrásai.....	53
29. ábra: Honnan kéne többet megtudni a pénzügyekről? – Hallgatói vélemények	54
30. ábra: Melyik oktatási intézményben jelenjen meg a pénzügyi ismeretek oktatása? – Hallgatói vélemények	55
31. ábra: A pénzügyi ismeretek tanulásának gyakorlati haszna – Hallgatói vélemények	56
32. ábra: A tudáspróba kérdéseire adott helyes válaszok aránya	59

1. BEVEZETÉS

*„People who know the edge of their own competency are safe,
and those who don't, aren't.”*

*„Azok, akik tudják, hol van a kompetenciájuk határa, biztonságban vannak,
akik nem tudják, nincsenek.”*

Warren Buffett

Dolgozatomat Warren Buffett amerikai üzletember szavaival kezdem, melyek számomra már első olvasatra tükrözték mindazt, melyet kutatásomban szeretnék körüljárni és bizonyítani. Véleményem szerint az életben alapvetően boldogulni képes emberek tisztában vannak képességeikkel és tudásukkal, valamint azzal, miket érhetnek el azok összehangolt felhasználásával. Említett kompetenciájukról reális képet tudnak alkotni, sosem lekicsinylőt, még inkább nem túlzót. Természetesen ezek az emberek nem (mindig) halmoznak sikert-sikerre, azonban, ha elbuknak, képesek saját erejükből és tudásukból merítve újrakezdeni. Azon egyének, akik nem ismerik fel a bennük rejlő tudást, és nincs bennük hajlandóság annak fejlesztésére és felhasználására egy cél elérése érdekében, vagy azok, akik tévesen mérik fel mindezt, gyakran elbuk(hat)nak, az újrakezdéshez pedig nem lesz elég erejük és tudásuk.

A fenti – kissé talán teátrális – felütést szeretném szakmai kontextusba helyezni, és röviden felvázolni, miről olvashatnak kutatásomban. Buffett megállapítása egészében értelmezhető a pénzügyi ismeretek világát tekintve. Számos kutatást találhatunk, melyben a pénzügyi kultúra és pénzügyi ismeretek meglétét és helyzetét vizsgálják a lakosság körében, vagy szegmentálva a különböző oktatási szintek szereplőit, például az egyetemista hallgatók körében. A publikációkból kiderül, hogy mely társadalmi csoportok milyen pénzügyi ismeretekkel rendelkeznek, mit gondolnak a pénzügyi kultúráról és a pénzügyi ismeretek átadásáról, fontosnak tartják-e ezeket. Következtetésként megállapíthatóak olyan tények, mint például, hogy az egyes vizsgált csoportok tagjai milyen arányban rendelkeznek az alapvető pénzügyi ismeretekkel, és ezáltal hányan érezhetik magukat pénzügyileg biztonságban tudatos döntéseiknek köszönhetően.

Kutatásom célcsoportja a 2021/2022-es tanév elsőéves egyetemista hallgatói. A reprezentativitásra törekedve 17, nemcsak gazdasági egyetem gólyáját kérdeztem meg, hogy képet kapjak az idei tanév elsőéves egyetemistáinak pénzügyi tudásáról, véleményükről a

pénzügyi oktatást illetően és számszerűsíthető adatokkal alátámasztva kijelenthessem, a hallgatók meghatározott hányada nem rendelkezik megfelelő pénzügyi alapismerettel, mely őket, fiatal felnőtteket pénzügyi bizonytalanságba sodorja, és melynek egyik megoldása lehetne a pénzügyi ismeretek oktatása minden általános és/vagy középiskolában.

A dolgozat témaválasztásában személyes élmények és tapasztalások inspiráltak. Magam közgazdasági középiskolába jártam, mely meghatározta későbbi egyetemi pályafutásomat. Harmadéves közgazdász hallgatóként úgy érzem, eddigi összes szakmai tanulmányom megalapozta azt, hogy – ismerve kompetenciám határait – magabiztosan és várhatóan sikeresen létezzen a mindennapi pénzügyek világában. Az azonban elgondolkodtató, vajon azok a diákok és hallgatótársaim, akik sosem találkoznak pénzügyi oktatással – mert például nem szakgimnáziumba jártak, illetve nem gazdasági egyetemet választottak – milyen esélyekkel lépnek ki az iskolakapun, hogy sikeres és pénzügyileg biztonságos életet élhessenek.

Kutatásomban a középiskolában tanultak friss élményével teli, a nagyvilágba féllábbal kilépő elsőéves egyetemistákat kérdeztem meg, és az engem olyannyira foglalkoztatott kérdésekre kerestem a választ:

- Mit gondolnak a pénzügyi ismeretek átadásáról, annak fontosságáról?
- Ismernek-e bizonyos, a mindennapokban használatos fogalmakat, folyamatokat?
- Vajon kimutatható lesz-e a pénzügyi tudásbeli különbség a pénzügyi alapismereteket tanult és nem tanult hallgatók között?
- Befolyásolja-e a középiskola, a lakhely vagy a lakhatási körülmény a pénzügyi döntéseket?
- Jelenlegi tudásukkal milyen pénzügyi döntéseket hoznának meg az elsőévesek?

TDK dolgozatom a fent említett kérdéskörökkel mind foglalkozik, melyekre kérdőíves megkérdezéssel és fókuszcsoporthoz tartozó interjú lefolytatásával igyekeztem választ adni. Az általam megfogalmazott hipotézisek statisztikai vizsgálatával pedig bízom benne, hogy részletes, aktuális és minőségi jelentést adhatok a jelenlegi elsőéves egyetemisták pénzügyi kultúrájának helyzetéről.

2. A PÉNZÜGYI KULTÚRA

2.1. FOGALOMMEGHATÁROZÁS

Maga a pénzügyi kultúra számomra egy magasztos és megfoghatatlan gyűjtőfogalom benyomását kelti első olvasatra, mely nem áll messze a valóságtól. A pénzügyi kultúra magában foglal megszerzett tudást, tudatosságot, folyamatokat, meghozott döntéseket, magatartást, reakciót. stb. A fogalmat már megannyi kutató, gondolkodó, szervezet és szakdolgozatot író egyetemista megpróbálta meghatározni, és következtetésként levonni, hogy magának a pénzügyi kultúrának annyi meghatározása van, ahány oldalról közelít és amilyen témával összefüggésben kutat a szerző, illetve az általa meghatározott fogalom természetesen összefüggésben áll azzal, milyen magának a kutatónak a háttértudása, ismerete. Magam jó pár szakirodalmat, doktori disszertáció, szakdolgozat és tudományos dolgozat keretében végzett kutatást, folyóiratcikket és online szakoldal ezzel foglalkozó publikációját tanulmányoztam, melyek közül alább kiemelnék néhányat azzal a céllal, hogy rámutassak a tényre, miszerint a pénzügyi kultúra fogalma szinte meghatározhatatlan, emiatt is létezik megszámlálhatatlan megfogalmazás.

Fontos megjegyezni, hogy angol nyelvterületen a kutatók sokszor a *financial literacy*, *financial education* vagy *financial knowledge* fogalmakat társítják a magyar pénzügyi kultúrához, tehát azt a pénzügyi műveltség/jártasság, pénzügyi oktatás vagy pénzügyi tudás/ismeretek fogalmakkal azonosítják, azonban ezen három terület együttes összekapcsolására nem létezik meghatározás. Sok esetben ezen fogalmak hol szinonimaként jelennek meg, hogy kisebb jelentésbeli különbség miatt szembeállítható fogalmakként, én azonban az idegen nyelvű irodalmak elemzésekor a szerzők által meghatározott definíciók értékelésekor és a magyar kutatók meghatározásaival történő összevetéskor a magyar pénzügyi kultúra szókapcsolatot fogom használni.

Emellett a pénzügyi kultúrával összefüggésben sokszor megjelenik az *attitűd* fogalma, melyet szeretnék tisztázni az átláthatóság érdekében. Budavári-Takács Ildikó szakpszichológus 2011. évi publikációjában részletesen foglalkozik az attitűd fogalmával, szerkezetével, funkcióival. A tanulmányból (Budavári-Takács, 2011) kiderül, hogy az attitűdöket mindig egy inger váltja ki, melyet empirikusan vagy kiismer az egyén, vagy nem (például elfogadásához vagy elvetéséhez meggyőződés kell). Az inger érkezhetsz a közvetlen környezetből is, gondolok itt például családi, szülői mintára, társadalmi, kulturális hatásra. Az attitűdnek felismerhetjük gazdaságossági funkcióját, melynek lényege, hogy „az

attitűdök lehetővé teszik, hogy valamivel kapcsolatosan „rögtön” legyen valamilyen véleményünk, álláspontunk, anélkül, hogy azt a töménytelen mennyiségű információt, amely egy adott tárggyal kapcsolatos, feldolgoznánk. [...] ez a kategorizálásainkban [...] érhető tetten.” (Budavári-Takács, 2011, p. 64.) Vagyis bizonyos helyzetekben az egyén attitűd-releváns információkat szűri ki és ez alapján cselekszik. Átültetve a kutatásomba: az egyén pénzügyi döntéseit – néhány kutató szerint (is) – az attitűdök befolyásolják, melyek különféle környezeti hatások alapján alakulnak ki. Ez alapján a társadalmi, kulturális hatás jelenlétét és fontosságát nem lenne szabad figyelmen kívül hagyni.

A Világbank kiadványában (IBRD, OECD, DFID, CGAP, 2009) a pénzügyi kultúra fogalmát az OECD¹ által meghatározottak alapján használják: *„A pénzügyekben való jártasság annak a kombinációja, hogy a fogyasztók/befektetők megértik a pénzügyi termékeket és fogalmakat illetve, hogy van képességük és önbizalmuk ahhoz, hogy mérlegeljék a pénzügyi kockázatokat és lehetőségeket, hogy legyen előzetes tudásuk döntéshozatal előtt, hogy tudják hova fordulhatnak segítségért, illetve hogy hogyan tehetnek azért, hogy növeljék a pénzügyi jóllétüket.”* (IBRD, OECD, DFID, CGAP, 2009, p. 2.) Ezen definíció szerint a pénzügyi kultúrának nem része például az egyén pénzügyi attitűdje, hozzáállása, sem a döntéshozatalra hatást gyakorló társadalmi környezet. Az OECD és az INFE² 2009 óta méri – az általuk erre a célja létrehozott mérési módszer segítségével – az egyes országok lakosságának pénzügyi műveltségi szintjét (OECD, 2016). A Szervezet később bővítette az általa megfogalmazottakat a tudatosság, tudás, készség, attitűd és viselkedés szavakkal (OECD, 2012), mely így már mélyebbre ás a pénzügyi kultúra összetételét tekintve. Ezen meghatározással dolgozik Adele Atkinson és Flore-Anne Messy egy OECD vizsgálat alkalmával, melyben 12 ország pénzügyi műveltségét értékelték (Atkinson – Messy, 2011).

Egy szintén 2009-es, pénzügyi műveltséggel foglalkozó tanulmány (Hung et al., 2009) külön foglalkozik pénzügyi műveltséggel és pénzügyi oktatással. A tanulmányban a PACFL³ 2008. évi Éves Jelentésében (PACFL, 2008) megjelent fogalmakat olvashatjuk,

¹ OECD (Organisation for Economic Co-operation and Development – Gazdasági Együttműködési és Fejlesztési Szervezet) *„A nemzetközi szervezet célja olyan rendelkezések meghozatala, melyek elősegítik a jólétet, az egyenlőséget, a lehetőségeket”* Forrás: <https://www.oecd.org/about/>

² INFE (International Network on Financial Education – Nemzetközi Pénzügyi Oktatási Hálózat) Az OECD hálózata a pénzügyi oktatással összefüggő politikai döntések támogatója, a pénzügyi oktatási programok létrehozásában és új (mérési) módszerek kidolgozásában segíti a szervezetet. Forrás: <https://globalmoneyweek.org/about/about-oecdinfe.html>

³ A PACFL (President's Advisory Council on Financial Capability – Az Elnök Pénzügyi Képességekkel Foglalkozó Tanácsadó Testülete) célja az amerikai lakosság segítése a pénzügyi területtel összefüggő kér-

amely a pénzügyi műveltséget, mint képességet írja le, melyet annak érdekében használ fel az egyén, hogy megszerzett tudását és készségeit a hatékony pénzügyi erőforrás-felhasználásra fordítsa. A pénzügyi oktatást pedig mint folyamatot jegyzi, amely során az egyének fejlesztik a pénzügyi tudásukat a fent említett célok elérése érdekében.

Egy amerikai egyetem folyóiratában (Johnson – Sherraden, 2007) is foglalkoztak a pénzügyi kultúra témájával, ott főként egy, az amerikai pénzügyi oktatásról szóló publikáció (Vitt et al., 2005) meghatározását veszik alapnak. Érdekes, hogy a fogalommeghatározás előtt a szerzők szándékosan kihangsúlyozzák a tényt, hogy „*Mivel nem létezik teljes (komplex) definíció a pénzügyi műveltségre [...]*” (Vitt et al., 2005, p. 7.), ezzel megerősítve a tényt, hogy akkor és még azóta sem született meg a pénzügyi kultúrát legjobban leíró fogalom. A tanulmány szerzői a pénzügyi kultúrát szintén, mint műveltséget írták le, és főként az elméleti háttértudással, illetve az annak segítségével meghozott döntésekkel, pénzügyi világban való magabiztos boldogulással, jövőtervezéssel azonosították. Itt sem jelenik meg az egyének attitűdje, sem a külső tényezők hatása a pénzügyi ismeretekre és döntésekre.

Béres Dániel már jó néhány publikációban foglalkozott a pénzügyi kultúrával. Egy közel 10 évvel ezelőtti tanulmányban (Béres – Huzdik, 2012) a pénzügyi kultúráról, mint koncepcióról olvashatunk, melyet korábbi kutatók (Béres – Huzdik, 2012 hivatkozva Habschick, 2007; Hung et al., 2009; Remund, 2010) megfogalmazása nyomán az alábbi 4 elemre bontott a szerző:

- „*pénzügyi tudás, ismeretek*
- *pénzügyekben való jártasság és tapasztalat*
- *pénzügyi készségek*
- *pénzügyi tudatosság*” (Béres – Huzdik, 2012, p. 323.)

Ezen megvilágítás szerint a pénzügyi kultúra ismét inkább háttértudást és annak hatékony használatát, illetve annak nyomán kialakult pénzügyi tulajdonságok meglétét jelenti. Ez a szemlélet jellemzi azt a megállapítást is, melyet Hung, Parker és Yoong tettek (2009). A szerzők 9 elemet sorolnak fel, melyek alapján meghatározható a pénzügyi kultúra. Ezen elemek összefoglalásaként is említhetnénk Béres-Huzdik (2012) megállapítását, hiszen a 9 elem mind elméleti tudásra és az ebből fakadó képességekre mutat:

- „*pénzügyi tudás*;

dések megválaszolásában, tanácsadás, segítségnyújtás volt. A Tanács 2013-ban megszűnt. Forrás: <https://www.treasury.gov/resource-center/financial-education/pages/advisory.aspx>)

- *pénzügyi folyamatok megértésének képessége;*
- *pénzügyi tudás alkalmazási képessége és a megszerzett tapasztalatok;*
- *pénzügyi összefüggések és definíciók ismerete;*
- *megalapozott pénzügyi döntések meghozatalának képessége;*
- *a legalapvetőbb pénzügyi fogalmak ismerete;*
- *egyszerű pénzügyi döntések meghozatalának képessége;*
- *megalapozott és tudatos döntések meghozatalának képessége;*
- *egyszerű pénzügyi fogalmak ismerete”* (Béres et al., 2013, p.2.)

Béres egy egy évvel későbbi kutatásban (Béres et al., 2013) már említést tesz arra, hogy a pénzügyi kultúra definiálásakor nem elegendő az eddig azonosított elemek használata, fontos lenne az egyének attitűdjét, viselkedését, magatartását is figyelembe venni, mely szintén kiemelkedő hatással van a pénzügyi döntések meghozatalára. Ezt a megállapítást Zsótér és Nagy (2012) tanulmányából emelte át. A tanulmány szerzői a következő – kutatásom szempontjából (is) nagyon fontos és véleményem szerint kiemelendő – kijelentéssel éltek: „[...] *hogy az általános- és középiskolában, valamint az egyetemeken eredményesen lehessen pénzügyi kultúrát, tudatos fogyasztási magatartást és adekvát gazdasági ismereteket oktatni, elengedhetetlen a pénzügyi attitűd és materiális irányultság vizsgálatát célul tűző kutatások eredményeit felhasználni.*” (Zsótér – Nagy, 2012, p. 316.) Zsótér és Nagy tanulmányából megerősítést kapunk, miszerint a pénzügyi kultúra szerves része (kell, hogy legyen) az azzal kapcsolatos attitűd, amely például a családi mintán, a szülői tapasztalatok, mint „általános igazságok” berögződésén, és a saját érzelmi benyomásokon, kapcsolódáson keresztül alakul ki és hatást gyakorol az egyén pénzügyi, gazdasági megnyilvánulására, viselkedésére. Számomra a tanulmányból még kiemelendő, fűlsiketítően ordító kijelentés: „[...] *az oktatóknak nemcsak tényyszerű ismereteket és szituációkat kell bemutatniuk a diákoknak, hanem „pénzügyi önismeretet” is tanítaniuk kell. Másképpen megfogalmazva, segíteniük kell az érzelmi reguláció kialakításában, [...] hogy a fiatalok elsajátíthassák az érett fogyasztói ismereteket.*” (Zsótér – Nagy, 2012, p. 316.)

Béres Dániel és szerzőtársai tanulmányában olvashatjuk a Magyar Nemzeti Bank által kidolgozott, és számos kutatásban alappillérként kezelt definíciót a pénzügyi kultúrára: „*A pénzügyi ismeretek és készségek olyan szintje, amelynek segítségével az egyének képesek a tudatos és körültekintő döntéseikhez szükséges alapvető pénzügyi információkat azonosítani, majd azok megszerzése után azokat értelmezni, és ez alapján döntést hozni,*

felmérve döntésük lehetséges jövőbeni pénzügyi, illetve egyéb következményeit.” (Béres et al., 2013, p. 2. hivatkozva MNB, 2008)

Egyetértek Bárczi és Zéman (2015) véleményével, mely szerint a pénzügyi kultúra kialakulására nem csak a fenti definícióban említett ismeretek és készségek vannak hatással, hanem a kultúra, mint olyan egyéb más alkotóeleme is. Ilyenek például a már általam is említett berögződések, vagy tapasztalás útján kialakult meggyőződések, gondolkodásmódok. A szerzők a pénzügyi kultúra meghatározásának töretlen csatájában azt a sereget képviselik, amely elengedhetetlen elemnek tartja az egyének attitűdjét. Úgy fogalmazzuk: *„Szakirodalmi elemzéseink alapján egyetértünk azokkal, akik a pénzügyi kultúrába beleértik a pénzügyi piacok szereplőinek viselkedését, valamint az azt meghatározó gazdaságon kívüli motívumait, preferenciáikat, attitűdjeiket, értékeiket, gondolkodásmódjukat, különös tekintettel a kockázattal szembeni attitűd, a bizalom és az informáltság problémáira.”* (Bárczi – Zéman, 2015, p. 104.)

A következő megfogalmazás, amely szintén tartalmaz egy fontos motívumot a Jump\$tart Coalition⁴ nevű szervezet kiadványában (Jump\$tart Coalition 2017) jelent meg, és a következőképpen hangzik: A szervezet a pénzügyi műveltséget *„Az életre szóló pénzügyi biztonsághoz szükséges pénzügyi erőforrások hatékony kezeléséhez kapcsolódó készségek és képességek.”* (Kovács et al., 2014) összeségeként definiálja. A számomra kiemelendő motívum a pénzügyi biztonság (*financial security*) megjelenése. Ezzel a szókapcsolattal nagyon ritkán találkozunk. Természetesen az eddig bemutatott definíciók egy része (IBRD, OECD, DFID, CGAP, 2009; Johnson – Sherraden, 2007; Vitt et al., 2005; MNB, 2008) utal a tényre, hogy a pénzügyi tudás birtokában meghozott hatékony és jövőbe tekintő döntések biztonságot nyújtanak/nyújthatnak az egyénnek, azonban egyik megfogalmazás sem emeli ki fő célként az életre szóló pénzügyi biztonság megteremtésének lehetőségét, melynek eszköze a pénzügyi kultúra. Ezzel, a Jump\$tart-féle megközelítéssel egy újabb elemmel bővült a vizsgált fogalom behatárolásának halmaza.

Ezenkívül megemlíteném még a Koalíció kiadványában (Jump\$tart Coalition, 2017) közölt további álláspontokat is, melyeket a pénzügyi kultúrával kapcsolatban tettek. Az egyesület úgy tartja, több más kutatóhoz hasonlóan (IBRD, OECD, DFID, CGAP, 2009; PACFL, 2008; Vitt et al., 2005), hogy fontos észre vennünk: a pénzügyi jártasság nem csupán a tudás meglétét és az információk birtoklását kell, hogy jelentse, hanem a képes-

⁴ A Jump\$tart egy nonprofit koalíció, egyesület, mely felemeli a szavát a fiatal generáció pénzügyi tudásának, műveltségének fejlesztéséért és a hatékony(abb) pénzügyi oktatásért, és annak fontosságáért.
Forrás: <https://www.jumpstart.org/who-we-are/about/>

séget mindezen erőforrások hatékony felhasználására a pénzügyi jólét elérésének és fenntartásának érdekében. Továbbá a szerzők kifejtik, hogy az ő gondolatmenetükben a pénzügyi műveltség sosem egy állapot, hanem a képességek életcikluson át tartó folyamatos változása, mely változás lehetővé teszi az egyén számára, hogy a világban lezajló gazdasági, pénzügyi helyzetekre hatékonyan reagáljon. Ebben a bekezdésben teszi meg az egyik legfontosabb kijelentést a szervezet, mellyel magam is maximálisan egyetértek: *„Kevésbé számít az a tény, hogy egy érettségizett ember meg tud határozni bizonyos pénzügyi kifejezéseket, sokkal inkább számít, hogy tud-e választ találni és tudja-e értékelni/fel tudja-e mérni a megvalósításhoz szükséges elemeket/tényezőket, annak érdekében, hogy megalapozott pénzügyi döntést hozzon.”* (Jump\$tart Coalition, 2017, p. 1.) Vagyis, szükséges, hogy a pénzügyi ismeretek oktatásának központi eleme a gyakorlatban is hasznosítható tudás átadása legyen, ne csak elméleti információhalmaz betáplálása. Amennyiben azonban a fiatalok nem találkoznak magával az információval sem (mint nem szakmai iskolában tanulók/hallgatók), úgy a gyakorlatba történő átültetés lehetetlen. Emiatt a lépcsőzetes felépülés miatt lenne fontos, hogy minden oktatásban részt vevő fiatal részt vegyen a pénzügyi ismeretek oktatásában.

Számos publikációt olvastam Kovácsné Henye Líviától, aki megannyi kutatás alkalmával foglalkozott már a pénzügyi kultúrával, annak meghatározásával, fejlesztési lehetőségeivel, helyzetének felmérésével különböző csoportok körében. Ebben a munkában (Kovácsné, 2019) több tucat meghatározást és azok összehasonlítását, párhuzamba vagy szembeállítását olvashatjuk, most mégis inkább az ő fogalommeghatározását szeretném a dolgozatomba átemelni. A szerző az elemzések és eddigi kutatásai alapján a pénzügyi kultúrát úgy írja le, mint egy három elemből álló dimenziót, melyekre rendre mindig hatást gyakorol a társadalmi és kulturális háttér. Ezt az alábbiak szerint fogalmazta meg: *„[...] a pénzügyi kultúra alapvetően három dimenzióból áll: a pénzügyi ismeretekből, a pénzügyi intézményekkel kapcsolatos attitűdökből, véleményekből és a pénzügyi magatartásokból. [...] A társadalmi, kulturális háttér mind a három tényezőre hatást gyakorol.”* (Kovácsné, 2019, pp. 18-19.) Magam ezt a meghatározást tartom az egyik leghelyénvalóbbnak, hiszen komplexen magába foglalja a szükséges tudást, az ennek alkalmazásával végrehajtott folyamatokat és az egyén véleményét a pénzügyi rendszerről. A legfontosabb motívuma pedig az erre a komplexitásra gyakorolt társadalmi hatás felismerése.

Végül, de nem utolsó sorban szeretném beilleszteni a Budai Eleonóra tanulmányában olvasható rendkívül érdekes és valóban reális gondolatmenetet, mely magának a pénzügyi kultúra fogalmának használatára hívja fel a figyelmet. A szerző a publikációban (Budai, 2020)

többek között azzal a kérdéskörrel foglalkozik, hogy milyen veszélyei lehetnek annak, ha a pénzügyi kultúra fogalmát kizárólag az egyén szintjén értelmezzük. Kutatását Bronfenbrenner amerikai pszichológus ökológiai kultúra modelljének segítségével végezte, mely szemlélteti, hogy az egyén szerves része az őt körülvevő környezetnek, és fejlődése a környezeti, társadalmi, kulturális ingerek befolyásoló hatásától is nagyban függ (1.sz. melléklet). Ha ezt konkrétan a pénzügyi kultúra, mint fogalom használatára vetítjük le, láthatjuk, hogy annak csupán az egyén mellé rendelése nem valós és helyénvaló kezelés, hiszen azt minimum társadalmi csoportok vagy lakosság szintjén lenne szabad használni. Ezen a gondolati szálon végigfutva fogalmazza meg Budai, hogy: *„Ha az egyéni szintet pénzügyi kultúrának nevezzük, akkor egy olyan gyűjtőfogalmat rendelünk az egyén mellé, amely tartalommal való megtöltése ellentmondásokkal teli próbálkozás lesz. A pénzügyi kultúra nem egyenlő az egyén pénzügyi tudásával.”* (Budai, 2020, p. 33.) Vagyis alapvetően a pénzügyi kultúra nem az egyén pénzügyi tudását jelenti, hanem az egyén magatartását és attitűdjét is, melyre pedig a társadalom és a kultúra befolyással rendelkezik, még inkább a szakterület specialistái és kutatói, akiknek munkái hatást gyakorolnak mindenre: a társadalom nézőpontjára, kezdeményezéseire, fejlődésére. Budai azonban megemlékezik egy Chikán Attilával folytatott 1998-as interjúról, melyből a következő igazságot állapítja meg *„[...] az oktatásnak kiemelt szerepe és jelentősége van a társadalomban, a gazdaság fejlesztésében, ezen belül többek között a pénzügyi ismeretek terjesztése területén is. Ez nem is kérdőjelezhető meg jelen tudásunk szerint.”* (Budai, 2020, pp. 33-34. Riport, 1998 alapján).

Összegezve tehát, véleményem szerint minden kutató egyetért azzal, hogy az első lépcsőfok a pénzügyi ismeretek oktatása kell, hogy legyen. Ez alapozza meg a tudást, és ebből fejlődik a gazdasági, társadalmi, pénzügyi kultúra. Fontos azonban, hogy ennél nagyobb jelentőséget képvisel a tudás gyakorlatba történő átültetésének képessége, a rendszerszintű szemlélet, mely gyakorlati folyamatra már nem csak az egyéni tudás és attitűd van hatással, hanem a társadalmi és kulturális nézetek, szabályok és törvényszerűségek. Így tehát a pénzügyi kultúra egy komplex fogalomtár, mely említett elemeket mind-mind magában hordozza társadalmi szinten.

2.2. A PÉNZÜGYI DÖNTÉST BEFOLYÁSOLÓ TÉNYEZŐK

Ahogyan a fogalommeghatározások során kiderült, a (hatékony) pénzügyi döntések meghozatalához szükséges az alap pénzügyi ismeret. Ezt azonban még számos elem kiegészíti, legnagyobb arányban pedig a különféle belső és külső tényezők, melyek azt is befolyásol-

ják, milyen lesz az egyén pénzügyi attitűdje. A döntésekre hatást gyakorló tényezők fel-
térképezése nagyon fontos mozzanat, véleményem szerint két oldalról megközelítve is:

- fontos az egyénnek, hiszen, ha felismeri mely tényező befolyásolta döntését (akár közvetetten, nem tudatosan), változtathat az egyes pénzügyi helyzetekre adott reakcióján *(például felhagyhat a szülői minta követésével vagy megváltoztathatja lakhatási körülményeit)*
- fontos a kutatóknak is, hiszen munkájuk során szegmentálhatják a vizsgált csoportot, következtetéseket vonhatnak le a felismert elemek segítségével, és így rávilágíthatnak a kritikus pontokra *(például a területi, földrajzi ismérvek nagyban befolyásolhatják az egyén pénzügyi döntéseit, mely tényező lehet akár ismérv a csoportosításnál, vagy lehet kritikus pont is)*

A befolyásoló tényezőket dolgozatomban három csoportba sorolom, csak úgy, mint Kovácsné Henye Livia (2019). Ez a három csoportosítás:

- belső (személyiségi) tényezők
- külső (környezeti) tényezők
- társadalmi tényezők

2.2.1. Belső tényezők

A pénzügyi döntéseket befolyásoló belső tényezőkön azokat a személyes ismérvek halma-
zát érti Dávid et al. (2007), amelyek az egyén által (sokszor) befolyásolhatók, hozzá leg-
közelebb álló környezetben találhatók. Tulajdonképpen az egyén személyes jellemzői, me-
lyeket ő maga alakít(hat). Véleményem szerint ezek azok a befolyásoló tényezők, melyek
alapjaiban, már a kezdetektől meghatározzák az egyén cselekvését, sokszor úgy, hogy ő
maga sem ismeri fel, cselekvését és reakcióit mi mozdította az adott irányba. A tényezők:

- „*egyéni célkitűzések*
- *személyes tulajdonságok, egyéni attitűdök*
- *iskolai végzettség*
- *családi állapot*
- *vagyoni-jövedelmi helyzet*” (Dávid et al., 2007, p. 26.)

Végig olvasva a felsorolást konstatálhatjuk, hogy valóban ezen tényezők (is) állhat-
nak az egyén egy-egy pénzügyi döntésének hátterében. Hiszen más szempontok szerint
mérlegel például egy hitelfelvételt abban az esetben, ha magasabb iskolai végzettsége van;
ha egyedülálló vagy családos; illetve, ha alapvetően például egy kockázatkerülő személyi-
ség. A szerzők (2007, p. 27.) is kitérnek arra, hogy általában a magasabban képzett egyén

problémamegoldó képessége fejlettebb, összefüggéseket lát az információhalmazban, így feltehetően kedvezőbb lépéseket tesz (öntudatlanul, a beépült háttértudással a birtokában), mint egy alacsonyabban kvalifikált személy. Döntéseik tehát ezen a tényezőn (is) múlhatnak. Amennyiben az egyén felismeri, hogy kedvezőtlen döntéseit a képzettség hiánya/nem megfelelő szintje miatt hozza meg, mint belső tényezőn, lehetősége van változtatni rajta.

Dávid és szerzőtársai (2007) továbbá kitérnek az egyén személyiségének fontosságára is, hiszen ez befolyásol szinte minden területet az egyén (pénzügyi) életében: munkavállalás, célkitűzések, a gazdasági életben való részvétel milyensége és mélysége, a kockázathoz fűződő viszony stb.

2.2.2. Külső tényezők

A szerzők (Dávid et al., 2007) álláspontja szerint a pénzügyi döntéseket, miként belső, úgy külső tényezők is befolyásolják. Ezek az egyén közvetett környezetében találhatók, azok általa nem befolyásolhatók. A külső tényezők közé tartoznak:

- „a jog- és adózási szabályok
- a szociális,
- gazdasági,
- technológiai,
- politikai tényezők” (Dávid et al., 2007, pp. 14-15.)

Kiemelik, hogy a külső és a belső környezet kapcsolódik egymáshoz, hiszen tulajdonképpen az egyén, belső tényezők által befolyásolt döntéseit a külső környezet határain belül hozza meg, annak feltételei, szabályai, előírásai szerint. Ahogy fogalmaznak: „A külső környezeti tényezőket is az állandó változás jellemzi, ezért nem elég az egyszeri tényezőfeltárás, a külső környezet változásait is nyomon kell követni. Ez gyakran folyamatos ismeretszerzést, tájékozódást igényel.” (Dávid et al., 2007, p. 14.) Vagyis, amennyiben az egyén tisztában van azzal, mely külső tényező hatására dönt úgy, ahogy, figyelemmel kell kísérnie az abban bekövetkező változásokat, hogy hatékony és reális döntést hozhasson a jövőben is. A felsorolást tekintve látható, hogy a változás oka lehet a jog- és/vagy adószabályok megváltozása, a gazdaság teljesítményének ingadozása vagy például a technológiai újítások.

A külső tényezők döntésre gyakorolt hatásának elemei – ahogy a belső tényezőknél is – egyénenként/társadalmi csoportonként eltérő lehet, vagyis azok feltérképezésénél az adott egyénre/csoportra szabottan kell eljárni. Erre remek példát hoznak a tanulmány szerzői, mely átláthatóan mutatja be az egyes tényezők hatásának sokféleségét a különböző

társadalmi csoportok esetében. A külső környezeti tényezők hatását összefoglaló táblázat a 2. sz. mellékletben található.

2.2.3. Társadalmi tényezők

A pénzügyi döntéseket befolyásoló tényezők ezen kategorizálásával a közgazdaságtan témakörében kutató Elizabeth Breitbach és William B. Walstad egyik kutatásában találkoztam. A tanulmányban (Breitbach – Walstad, 2016) a fiatal felnőttek pénzügyi műveltségét és pénzügyi magatartását vizsgálták, kutatásuk eredményeként pedig olyan demográfiai, társadalmi tényezők halmazát alakították ki, melyek befolyásol(hat)ják a fiatalok pénzügyi kultúráját, döntéseit. Ilyen tényező lehet például:

- „*a nem*
- *az életkor*
- *a családi állapot*
- *a lakhatási körülmények*
- *a képzettség*
- *és a jövedelmi szint*” (Breitbach – Walstad, 2016, p. 88.)

Ez a fajta tényező-csoportosítás egy sajátos gondolatmenetet és persze más kutatást tükröz, ugyanakkor kitűnik, hogy néhány elem azonos a Dávid et al. (2007)-féle *belső tényezők* elemeivel. Mivel mindkét kutatás más szemszögből vizsgálta a pénzügyi kultúrát befolyásoló tényezőket, így úgy gondolom, hogy összességében nem ellentétjei, hanem komplementerei egymásnak. A két csoportosítás segítségével egy sokkal nagyobb tényezőhalmazt állíthatunk össze olyan elemekből, melyek egyfelől közvetlenül az egyénhez és környezetéhez kapcsolódnak, másfelől befolyásolják pénzügyi döntéseit. A két szerző a tanulmányában a közel azonos elemeken kívül megemlíti egy egyedülálló tényezőt, melyet Kovácsné (2019) is kiemelt disszertációjában, ezek a területi tényezők: az egyén lakóhelyének, munkahelyének földrajzi elhelyezkedése. Ha józan ésszel belegondolunk ez lehet az egyik legfontosabb befolyásoló tényező, hiszen a területi adottságokból fakadó egyenlőtlenségek lehetnek okozói például a képzettségben megmutatkozó eltéréseknek is, emellett országrészenként eltérő (lehet) a fejlettségi szint, a kultúra, a hagyományok, az általános életszínvonal. Ezek merőben befolyásolják egy ember pénzügyi döntéseit.

2.3. A PÉNZÜGYI KULTÚRA HELYZETE MAGYARORSZÁGON

A pénzügyi kultúra népszerű kutatási téma volt és lesz is, hiszen egy ország lakosainak pénzügyi jártasságát, tudását, tudatosságát mérni mindenkor szükséges. Ennek oka lehet például a „társadalmi helyzetjelentés”, vagyis, hogy tisztában legyünk, mégis milyen szín-

ten áll egy ország lakosságának pénzügyi műveltsége, kultúrája, akár önmagához, akár más ország lakosaihoz képest. Ez a helyzetjelentés nemcsak a pénzügyi intézményeknek, országvezetőknek fontos, hanem a társadalom tagjainak is, hiszen szükség van arra (kéne, hogy legyen), hogy visszajelzést kapjanak saját tudásukról és pénzügyi hiányosságaikról a fejlődés érdekében. Elengedhetetlen, hogy időszakról-időszakra feltérképezzük az esetleges bekövetkező változásokat, fejlődést vagy visszamaradást, és felkutassuk az okokat és a lehetséges megoldásokat. A következőkben az eddigi pénzügyi kultúra helyzetét vizsgáló kutatásokon keresztül szeretném bemutatni, milyen volt a magyar lakosság pénzügyi jártassága néhány évvel ezelőtt és napjainkban.

Az OECD 2012-ben megjelent tanulmányában a szervezet által, számos országban⁵ végzett pénzügyi jártasság feltérképezésének eredményeit olvashatjuk. A kiadványban (Atkinson – Messy, 2012) rengeteg érdekes információt kapunk arról, milyen volt a különböző országok lakosságának pénzügyi attitűdje, tudása, magatartása a 2010. és 2011. évben.

Elsőként azt emelném ki, hogy a szocio-demográfiai elemzések kimutatták, hogy a nők pénzügyi tudása alacsonyabb szinten van, mint a férfiaké, ez alól egyetlen ország a kivétel: Magyarország. Azonban a nők és a férfiak pénzügyi tudásszintje országunkban azonos. (Atkinson – Messy, 2012, p. 43.) Pénzügyi magatartást vizsgálva az OECD kutatása alapján a nők csupán 1%-kal értek el rosszabb eredményt a férfiaknál, ami nem számottevő. Az azonban igen, hogy alapvetően Magyarország összességében a 14 vizsgált ország közül a 13. helyet szerezte meg ebben a felmérésben. (Atkinson – Messy, 2012, p. 44.) Végül a harmadik vizsgált ismérvet, a pénzügyi attitűdöt értékelem, mely esetében a nők magasabb arányban adtak jó választ a feltett kérdésekre, mint a férfiak, emellett pedig az országos teljesítmény is jónak mondható, Magyarország az első három hely egyikét szerezte meg ebben a vizsgált kategóriában. (Atkinson – Messy, 2012, p. 45.)

Emellett megállapították, hogy az életkor, a jövedelmi szint és a képzettség összefügg a pénzügyi jártassággal, azonban nem feltétlenül egyenesen arányosan nő a pénzügyi kultúra és a vizsgált ismérvek. A pénzügyi műveltség a középkorú, magasabb jövedelmű és magasabban képzett lakosok körében a legmagasabb, olvasható a kutatásban. Az OECD felméréséből kiderül, hogy a magyar lakosság milyen eredményeket ért el 2010-ben, melyekről Atkinson és Messy az alábbi megállapításokat teszi (2012, p. 7-9.): az olyan fo-

⁵ A felmérést 14 országban végezték el: Albánia, Brit Virgin-szigetek, Csehország, Dél-Afrika, Egyesült Királyság, Észtország, Írország, Lengyelország, Magyarország, Malajzia, Németország, Norvégia, Örményország, Peru. Forrás: Atkinson – Messy, 2012

galmakat, mint infláció, fizetett kamat vagy kockázat és megtérülés a megkérdezettek 80-90%-a tudta, azonban pénzügyi magatartásuk nem tükrözte tudásukat: a kutatásban részt vevők nagyon kevés (kb. 30%-a) készít költségvetést a háztartásra vetítve, illetve fektet be vagy rendelkezik valamilyen megtakarítással. Megemlíteném még, hogy a felmérésben részt vett magyarok 68%-a értett egyet 2010-ben a következő szállóigével: „Élj a mának, a holnap majd lesz valahogy!”, illetve 56%-uk gondolta úgy, hogy a pénzt jobb elkölteni, mint hosszabb távra megtakarítani. Valóban, az elméleti tudás nem került átültetésre a gyakorlatba, legalábbis a kutatás ezt igazolja. Németh et al. (2016) kiemeli az OECD 2015-ös eredményeit is, mely nem mutat drasztikus javulást a lakosság pénzügyi kultúrájának fejlődésében. A tendencia tehát inkább stagnáló.

Az OECD 2016-ban is kiadott egy tanulmányt (OECD, 2016), melyben szintén a felnőtt lakosság pénzügyi kultúra-szintjét vizsgálta, ez esetben 30 ország közreműködésével. Az általuk kidolgozott pontozási rendszerben a 21 összpontszámból⁶ átlagosan 13,2 pontot gyűjtöttek össze helyes válaszaikkal a megkérdezett országok lakosai, illetve 13,7 pontot, ha a 30 országból csak az OECD országok eredményeit tekintjük. Sajnos a magyar lakosok által elért pontszám 12,4 pont. (OECD, 2016, p. 8.) Az általam már említett korábbi OECD tanulmányban közölt eredmények nem sokat változtak. A háztartásra levetített költségvetés-készítés a felmérésben részt vett magyar lakosok 25%-ára, a befektetések, megtakarítások kialakítása pedig 27%-ára volt jellemző. (OECD, 2016, pp. 10-11.) Látható, hogy az évek előrehaladtával a lakosság pénzügyi műveltsége nem javul.

Béres és szerzőtársai (2013) a – kutatásom szempontjából is figyelembe veendő – 18 és 25 év közötti egyetemista korosztály pénzügyi műveltségi szintjét kívánta felmérni 2 egyetemen. Következtetésként megállapították, hogy a hallgatók nagy arányban tévesen ítélik meg saját pénzügyi tudásukat, sokan alul-, vagy éppen túlbecsülik azt, illetve, hogy *„a hallgatók pénzügyi műveltségét elsősorban az aktuális élethelyzet és a tapasztalatok határozzák meg”* (Németh et al., pp. 7-8.)

Csiszárík-Kocsir – Garai-Fodor (2018) kutatása igazán érdekes szemszögből közelíti meg a fiatalok pénzügyi kultúrához fűződő viszonyát. A tanulmány 4 egyetem hallgatóitól összegyűjtött adatok alapján próbál válaszolni arra a kérdésre, hogy szerintük milyen gyakorlati haszna van annak, ha tanulnak pénzügyi ismereteket. Ez kicsit más megközelítése a pénzügyi kultúra helyzet-leírásának, azonban ez is kiválóan tükröz(het)i, hogy mely pénzügyi területen érzik maguk a hallgatók gyengébbnek önmagukat, és ezen elmaradások fej-

⁶ A pontozás a következő részpontokból áll: 7 pont – tudás, 9 pont – magatartás, 5 pont – attitűd (OECD, 2016, p. 7.)

lesztésére miért a pénzügyi ismeretek elsajátítását gondolják megoldásnak. A válaszadók közel 84%-a gondolja úgy, hogy pénzügyi ismeretek birtokában tudatosabb pénzügyi döntést tud hozni, viszont csak körülbelül 40%-uk válaszolta azt, hogy ennek segítségével hatékonyabban tud választani a pénzügyi termékek között. Összességében a 10 állításból 6-nál gondolta a sokaság minimum 60%-a, hogy a pénzügyi ismeretek oktatása során megszerzett háttértudást a gyakorlatban is tudná kamatoztatni. Ebből következik, hogy a megjelölt pénzügyi területek többségénél érzik a hallgatók, hogy tudásuk nem elegendő, és a megoldás az ismeretek elsajátítása lehetne. Ezen 2017. évi eredmények alakulását fogom bemutatni jelen kutatásomban, ugyanis magam is beépítettem ezt a kérdéskört, így láthatóvá válik a tendencia, változott-e az egyetemisták véleménye 2021-re.

Kovács et al. (2014) szintén 2013-ban egy több, mint 12 ezer fős, középszintű oktatásban részt vevő diákcsoport pénzügyi jártasságát mérte fel. A szerzők hasznos – és sajnos számomra nem meglepő – eredményre jutottak: a középiskolai diákok az elméleti tudást sikertelenül/sehogy sem ültetik át a gyakorlatba, a hétköznapi pénzügyi világban hasznosítható gyakorlati haszna ennek a megszerzett tudásnak/tapasztalatnak nulla. A szerzők meg is fogalmazzák a két legfőbb okát ennek: „[...] *a pénzügyi gazdasági oktatás hiányának, illetve az otthon látott nem megfelelő mintázatoknak viselkedéseknek tulajdonítható*” (Kovács et al., 2014, p. 445.) Sajnos a fenti megállapítás mind a pénzügyi ismereteket még nem tanult, és a pénzügyi ismereteket már tanult diákokra is vonatkozik. A kutatás során azokat a pénzügyi területeket is sikeresen azonosította Kovács és szerzőtársai, amelyeken a diákoknak nélkülözhetetlen lenne a mihamarabbi fejlődés. Ezek a területek magukba foglalják többek között a hitelekkel és a munkával kapcsolatban felmerülő fogalmakat, folyamatokat, általános ismereteket. Engedjék meg, hogy egy hosszabb idézetet emeljek át Kovács et al. (2014) munkájából, hiszen tulajdonképpen tükrözi az általam képviselt álláspontot, mely véleményem szerint a 2021. évben is aktuális: „[...] *fontos és ajánlott lenne középiskolákban általánosan bevezetni a gyakorlatban is alkalmazható pénzügyi ismeretek oktatást, [...] de fontos egy olyan kivitelezés megvalósítása, ahol a hangsúly egyrészt a gyakorlatiasságon, másrészt a mindenki által tanulandó ismereteken van. Ott, ahol már van pénzügyi oktatás, szükséges lenne a gyakorlatiasság növelése.*” (Kovács et al., 2014, p. 446.)

2.4. A PÉNZÜGYI KULTÚRA FEJLESZTÉSE MAGYARORSZÁGON

Az Állami Számvevőszék 2016. évi kutatási jelentésében (Németh et al., 2016) és 2020. évi összehasonlító elemzésében (Vargha et al., 2020) részletesen olvashatunk azokról az

intézményekről, szervezetekről és az általuk hozott intézkedésekről, kezdeményezésekről, melyek a pénzügyi kultúrát hivatottak fejleszteni. A pénzügyi kultúra fejlesztése kiemelt helyen kezelendő, hiszen a lakosság pénzügyi világban való boldogulása megmutatkozik a háztartások szintjén (pl.: hatékonyabb, megfontoltabb pénzügyi döntéshozatal, háztartási költségvetés készítése, általános pénzügyi jólét stb. formájában), illetve, ha a háztartások jó pénzügyi döntéseket hoznak, pénzügyileg tájékozottak, az az ország gazdaságának fejlődését, növekedését eredményezheti, de legalábbis nem rontja annak teljesítményét a rossz pénzügyi döntéseikkel. Ahogyan Kovács – Sütő (2020) is vélekednek: „*A pénzügyi kultúra és ismeretek fejlesztése mind a kormányzat, mind a pénzügyi szféra önérdeke.*” (Kovács – Sütő, 2020, p. 137.) A szerzők azzal támasztják alá előbbi állításukat, hogy amennyiben a lakosság érti és a gyakorlati folyamatokba le is tudja vetíteni a banki szektor termékeinek, szolgáltatásainak konstrukcióit, ezáltal döntése hatékony, magabiztos magatartást sugall, ezzel – akár akaratlanul is – ösztökéli a társadalom többi tagját a bizalom növelésére a pénzügyi/banki szektor irányába. „*[...] a pénzügyi tudatosság támogatja a gazdaság kiszámítható működését és növekedését.*” (Kovács – Sütő, 2020, p. 137.)

A lakosság pénzügyi jártassága tehát hatást gyakorol saját pénzügyi jólétére, és a gazdaság teljesítményére, a pénzügyi intézmények megítélésére, a folyamatokba vetett bizalomra. Ezt a két szinten is megjelenő hatást makro- és mikroszintű hatásmechanizmusként írja le Bárczi – Zéman (2015, p. 103.).

Belátható tehát, hogy a pénzügyi kultúra fejlesztése kiemelt feladat, melyet számos intézmény és szervezet felismert már az elmúlt év(tized)ekben. Alábbiakban szeretnék kiemelni néhány ennek érdekében hozott intézkedést, illetve pár gondolat erejéig kitérni ezen fejlesztési tevékenységek eredményeire, hatékonyságára.

A Kormány különböző határozattal, illetve rendelettel, az Országgyűlés törvényekkel és határozatokkal biztosítja, hogy az állami szervezetek kivegyék részüket a pénzügyi kultúra fejlesztéséből. A 1919/2017. (XII. 8.) kormányhatározat létrejöttével a Kormány elfogadta a lakosság pénzügyi tudatosságát fejlesztő stratégiát 2017 és 2023 között.⁷ Ezen stratégia a teljes lakosságot célozza meg és elérendő célként tűzi ki azt, hogy a 2017 és 2023 közötti időszakban olyan programokat indítsanak, melyek javítják a magyarok pénzügyi jártasságát, tudatosságát, magatartását. (Vargha et al., 2020) 7 fő cél került megnevezésre, többek között: „*A köznevelés rendszerén belüli valós pénzügyi edukáció kereteinek megteremtése, és általánossá tétele (I.), A korszerű, pénzkímélő fizetési eszközök használa-*

⁷ 1919/2017. (XII. 8.) Korm. határozat a lakosság pénzügyi tudatosságát fejlesztő stratégia elfogadásáról, 1.

tának ösztönzése (VI.) és a Körültekintő hitelfelvétel támogatása (VII.)” (Vargha et al., 2020, p. 10. hivatkozva Stratégia, 2017)

A Kormány emellett a 110/2012. (VI. 4.) kormányrendelet kiadásával létrehozta a Nemzeti alaptantervet, melyben kikötésre kerültek többek között az iskolai nevelés-oktatás alapjai és a közvetítendő műveltség fő területei, tartalmi. [1. § (3)] A rendeletben (110/2012. (VI. 4.) Korm. rendelet) kiemelték a gazdasági és pénzügyi nevelést, mint a nevelési célok egyikét. A gazdasági és pénzügyi nevelés alatt többek között az értendő, hogy nélkülözhetetlen, hogy az új nemzedék gyakorlatban is hasznosítható ismeretekre tegyen szert például a világgazdasággal, a háztartásokkal és vállalatokkal összefüggő fogalmakkal, folyamatokkal, intézményrendszerrel kapcsolatban; hogy hatékony és ésszerű döntést hozzon, mérlegelve az esetleges kockázatokat; illetve, hogy meglássák „[...] az egyéni és közösségi érdekek összefüggését, egymásrautaltságát.” A Nemzeti alaptanterv 2020. évi módosítása lehetővé teszi az oktatási intézményeknek, hogy a szabad óraszámok keretében a kötelezően választható tárgyak mellett helyet kapjon a pénzügyi ismeretek oktatása is. Ez kiváló lehetőség (lenne) az intézményeknek, hogy az alaptanterv megbontása nélkül építse be a szintén nagyon fontos pénzügyi órákat. Arról azonban nincs információja az Állami Számvevőszéknek, hogy a lehetőséggel hány oktatási intézmény él és hány építette be a pénzügyi ismeretek oktatását a tantervbe. (Vargha et al., 2020, p. 12.)

A Kormány a pénzügyi kultúra fejlesztéséhez használható eszközök meghatározása mellett rendelkezik arról is, hogy az egyes állami intézmények miként járuljanak hozzá a kitűzött cél eléréséhez. A 2013. évi CXXXIX. törvény a Magyar Nemzeti Bankról rendelkezik a jegybank céljáról, feladatairól, szerveiről, és többek között a pénzügyi kultúrával és annak fejlesztésével összefüggő teljesítendő előírásokról. Az Mnbtv. (új) kiköti, hogy a jegybank feladata a pénzügyi kultúra erősítése, terjesztése, illetve, hogy az MNB által kiírt bírságokból származó bevételt – más egyéb területek mellett – a pénzügyi tudatosság, illetve az oktatási és kutatási infrastruktúra fejlesztésére, a pénzügyi kultúra erősítésére, terjesztésére fordíthatja. (Mnbtv (új), 170. §, (3)) A Magyar Nemzeti Bank társalapítója a 2008-ban létrehozott Pénziránytű Alapítványnak, emellett támogatója számos pénzügyi témájú program(sorozat)nak, ilyen például a Pénz7, a Pénziránytű Oktatási Program, illetve közreműködik tudáspróbák, tanári továbbképzések szervezésében is. (Németh et al., 2016, p. 9.)

A jegybank mellett a Kormány az Állami Számvevőszék jelentőségét is kiemeli. A 41/2014. (XI. 13.) Országgyűlési határozat 2. pontjában foglaltak szerint „*az Országgyűlés elismeri és támogatja az ÁSZ társadalmi szerepvállalását a pénzügyi kultúra fejleszté-*

sében.” Vagyis a szervezet feladatai közé tartozik a pénzügyi kultúra fejlesztése és terjesztése, a fejlődés tendenciájának vizsgálata. A 21/2016. (XI. 13.) Országgyűlési határozat hasonlóan a 41/2014. (XI. 13.) határozathoz, elismeri a cél elérése érdekében végzett tevékenységét, és biztosítja támogatásáról a szervezetet, melynek továbbra is kitűzött célja „a pénzügyi tudatosság egész társadalomra történő kiterjesztése”, áll a határozat 2. pontjában. Az Állami Számvevőszék folyamatos méréseket és kutatásokat végez a pénzügyi kultúra helyzetének és fejlődésének feltérképezésére. A felsőoktatásban tanulók pénzügyi kultúrájáról a 2013. évben megjelent kutatási jelentésben (Béres et al., 2013), a pénzügyi kultúra fejlesztését célul kitűző fejlesztési programok hatásosságáról a 2016. évi kutatási jelentésben (Németh et al., 2016), a 2016 és 2020 között, a 4 évvel ezelőtti programok által elért eredményekről készült összehasonlító elemzésről pedig a 2020-ban megjelent kutatási jelentésben (Vargha et al., 2020) olvashatunk. Az Állami Számvevőszék tehát folyamatosan nyomon követi, méri a pénzügyi kultúra fejlődésének mértékét a lakosság körében és további javaslatokat tesz a jövőre nézve. Emellett a szervezet nevéhez fűződik a Pénzügyi Szemle papíralapú és online felületen olvasható folyóirat is, melyben számos más témakör (pl.: külkereskedelem, munkanélküliség, adózás, zöldpénzügyek stb.) mellett a pénzügyi kultúra definiálásával, létrejöttével, fejlődésével, hozzá kapcsolódó szervezetekkel foglalkozó publikációkat találunk.

A Magyar Nemzeti Bank és az Állami Számvevőszék intézményein kívül szerepet vállal a pénzügyi műveltség fejlesztésében az Emberi Erőforrások Minisztériuma, a Nemzetgazdasági Minisztérium, illetve az ezen szervezetek közreműködésével létrejött egyéb alapítványok, egyesületek és programok, valamint a közszférába nem tartozó, nonprofit szervezetek. A következő fejezetben néhány főbb szervezetet és programot szeretnék kiemelni, hogy hangsúlyozzam a pénzügyi kultúra fejlesztésére irányuló törekvések nagy számban való jelenlétét.

2.5. FŐBB FEJLESZTÉSI SZERVEZETEK, PROGRAMOK

2.5.1. Pénziránytű Alapítvány

A Pénziránytű Alapítvány egy 2008-ban alapított **PÉNZIRÁNYTŰ** nonprofit közhasznú szervezet, alapítói a Magyar Nemzeti Bank, a Magyar Bankszövetség és a Diákhitel Központ. Az Alapítvány létrehozásának célja a pénzügyi kultúra, tudatosság fejlesztése volt, melynek érdekében a szervezet ma is különböző programokat, továbbkép-

zéseket szervez és a pénzügyi ismeretek és kultúra terjesztésének jegyében tankönyvfejlesztéseket eszközöl.⁸

Az Alapítvány első tankönyve – mely fontos, hogy ismeretterjesztő céllal készült – 2016-ban jelent meg először, célcsoportja főként a 9-10. osztályos, középiskolás diákok. A tankönyv rengeteg hasznos témakört érint, többek között például: családi költségvetés, kockázatok és hozamok, pénz vagy tőke, biztosítások, az állam szerepvállalása stb. (Mérényi et al., 2016)

Az általános iskolai 7-8. évfolyam diákjainak megszólítására is készült egy kiadvány, mely 2017-ben jelent meg. A tankönyvben fellelhető témakörök között vannak többek között a megtakarításokat, befektetéseket, a hitelszerződés feltételeit, a külkereskedelmet tárgyaló fejezetek is. (Burkáné et al., 2017)

Az Alapítvány a tankönyveket megjelenéskor, meghatározott példányszámban, térítés mentesen ajánlja fel különböző oktatási intézményeknek. A honlapon található információk szerint meghatározott feltételek mellett, de igény szerint folyamatosan, ingyenesen juthatnak hozzá a tankönyvekhez az érdeklődő oktatási intézmények.

1. táblázat: A Pénziránytű Alapítvány eddig megjelent pénzügyi ismeretterjesztő publikációi

A publikáció címe	A kiadás éve	A célcsoport	Formátum
Iránytű a pénzügyekhez	2016. (1.)	9-10. évfolyamos tanulók	tankönyv
Küldetések a pénz világában	2017.	7-8. évfolyamos tanulók	tankönyv
Így neveld a pénztárcádat	2018.	általános iskola felső tagozatos tanulói	(ismeretterjesztő) kiadvány, füzet
Értem a pénzem	2019.	középiskolás korosztály	(ismeretterjesztő) kiadvány, füzet
Számoljunk a befektetésekkel	2019.	9-12. évfolyamos diákok	példatár/munkafüzet megoldásokkal
Történelem és pénzügyek	2019.	közép- és emelt szintű történelemérettségire készülők	példatár/munkafüzet megoldásokkal

Forrás: Az Alapítvány kiadványai alapján saját szerkesztés

2.5.2. Pénz7 (Pénzügyi és Vállalkozói Témahét)

Az első Pénzügyi és Vállalkozói Témahetet 2015-ben rendezték meg a rendezvénysorozat magyar főszervezői, a Pénziránytű Alapítvány és a Magyar Bankszövetség. A két szervezet munkáját (szakmailaga is) támogatja

⁸ Forrás: <https://penziranytu.hu/magunkrol>

az Emberi Erőforrások Minisztériuma, a Pénzügyminisztérium, az Innovációs és Technológiai Minisztérium és a Junior Achievement Alapítvány.⁹

A magyar Pénz7 egyébként az európai országokban már ismert European Money Week rendezvénysorozathoz való csatlakozással jött létre, melynek európai főszervezője az Európai Bankföderáció (EBF). A program célja, hogy a gyerekek/fiatalok már a korai éveikben találkozzanak a pénzügyi fogalmakkal, bővítse alapismereteiket és felhívja a figyelmet a pénzügyi jártasság, tudatosság fontosságára.¹⁰

A Pénz7 kiemelkedik a pénzügyi kultúra fejlesztését szorgalmazó programok közül, hiszen az esemény minden oktatási szinten megjelent már. Igaz, a témahét célcsoportja az általános és középiskolás diákok – akik közül idén több, mint 170 000 tanulót értek el¹¹ –, mégis már két egyetemen is helyett kapott a rendezvénysorozat programja.

A szervezők az alábbi fókusztemákat jelölték ki évről-évre:

2015. A családi költségvetés megértetése, az ehhez szükséges alapismeretek átadása

2016. A tudatos pénzügyi tervezés és a megtakarítások

2017. Elektronikus pénzkezelés és pénzforgalom, „Bankoljunk okosan, és vállalkozunk együtt!”

2018. Lakossági hitelek és Vállalkozási alapismeretek, „Okosan a hitelekről!”
(Vargha et al., 2020, p. 14.)

2019. Problémafelismerés és üzleti ötlet

2020. Ötletből vállalkozás

2021. Tudatos pénzkezelés a családban – Családi költségvetés, „InnoVál(l) – Vállalkozz okosan!” (penz7.hu)

Kovács és Sütő (2020, p. 144.) cikkükben összefoglalták a Pénzügyi Kultúra Nagykövete¹² összes eddigi egyéni és intézményi díjazottjainak véleményét, melyet a Pénz7 társadalmi hatásaival kapcsolatban osztottak meg. Ezek közül hármat szeretnék dolgoztatni át, melyekkel magam is egyetérték, illetve miként én is részt vettem középiskolai tanulmányaim alatt a Pénz7 rendezvényén, személyes tapasztalataim alátámasztják ezeket az álláspontokat, véleményeket.

⁹ Forrás: <https://www.penz7.hu/a-kezdemenyezesrol.cshtml>

¹⁰ Forrás: <https://www.penz7.hu/egyutt-a-penzugyi-kulturaert.cshtml>

¹¹ Forrás: <https://www.penz7.hu/index.cshtml>, A Pénz7 2021-es sikerei

¹² A Magyar Bankszövetség által odaítélt díj, melyet azok a személyek és intézmények nyerhetnek el, akik/amelyek kiemelkedő munkát végeznek a pénzügyi kultúra, tudatosság fejlesztése érdekében. (Kovács – Sütő, 2020, p. 139.)

„A színes, élményalapú tanórák pozitív hatása (...) a gyerekek gyakran hazaviszik az élményt, és rajtuk keresztül a szülők figyelmét is rá lehet irányítani a téma fontosságára, hasznosságára.” (Szolnokiné Pap Judit – MNB)

„A program erénye, hogy a mindennapokra akar hatni, a napi életben használható ismereteket közvetít.” (Bánki Andrea – EMMI)

„Egyre több pénzügyi vezető, szakértő vállalja az önkéntes szerepet az órák megtartásában, természetesnek tartják ezt a társadalmi felelősségvállalást, kifejezve felelősségüket és elkötelezettségüket a fiatal generáció pénzügyi nevelésében. Valódi közüggyé vált a PÉNZ7, a pénzügyi nevelés.” (Hergár Eszter – a Pénziránytű Alapítvány elnöke)

2.5.3. OTP Fáy András Alapítvány

A szervezetet 1992-ben alapította az OTP Bank, célja az általános és középiskolás tanulók pénzügyi, gazdasági edukációja, pénzügyi tudatosságának fejlesztése, illetve a pénzügyi kultúra és műveltség fejlesztését célzó programok szervezése felnőtt célcsoport részére. Az Alapítvány emellett képzéseket is szervez budapesti és nyíregyházi Oktatási és Innovációs Központjában, illetve vetélkedőket, táborokat szervez, különböző szabadidős és szakmai rendezvényeken jelenik meg.¹³

Az OTP Fáy András Alapítvány, együttműködve a ELTE Pedagógiai és Pszichológiai Karával 2012 óta egy egyedülálló lehetőséget kínál a karon tanuló hallgatóknak: az Alapítvány segítségével a leendő pedagógusok gazdasági végzettséget is szerezhhetnek, ezáltal olyan pedagógusok kerülnek ki az egyetemről, akik birtokában vannak a szakmai ismeretek oktatási módszerének, ezzel hozzájárulva a gyerekek és fiatalok, a jövő nemzedékének pénzügyi tudásának, tudatosságának fejlesztéséhez, a társadalom pénzügyi kultúrájának gyarapításához.¹⁴

2.5.4. PénzSztár (Hazai és Külhoni Magyar Középiskolák Pénzügyi, Gazdasági és Vállalkozási Versenye)

A PénzSztár Versenyt 2013-ban rendezték meg először, akkor és azóta is azzal a céllal, hogy a tanulók pénzügyi-gazdasági ismereteit bővítse és tudását fejlessze, illetve, hogy a versenyfelhívással ösztönözze őket a pénzügyi világban való ismeretszerzésre, elhelyezkedésre. A Verseny különlegessége, hogy hazai és határon túli tanulók is nevezhetnek,

¹³ Forrás: <https://www.otpfayalapitvany.hu/web/aloldal/rolunk>

¹⁴ Forrás: https://www.otpfayalapitvany.hu/web/aloldal/Tanar_tovabbkepzes

nemcsak pénzügyi-gazdasági középiskolákból. A 4 fős csoportok pénzügyi, gazdasági és vállalkozási témájú elméleti és gyakorlati feladatokat kapnak a 6 forduló során.¹⁵

A versenyre a PénzSztár honlapján elérhető Tudástár anyagaiból lehet felkészülni. Miként a Verseny célja a tanulók általános pénzügyi tudásának fejlesztése, a felkészülés nemcsak a jó szereplés, hanem a későbbiekben kamatoztatható, továbbadható tudás megszerzésének záloga. A Tudástárban – akár később is felhasználható – szakkönyvek, kiadványok, könyvajánlók, jogszabálygyűjtemények és oktatóvideók találhatóak. Emellett itt találják a leendő versenyzők a várható feladattípusokat és a PénzSztár versenyeken készült videókat is.¹⁶

Magam is részt vettem a PénzSztár 2017. évi versenyén, és valóban új ismeretekkel és tapasztalatokkal gazdagodtam a csapattársaimmal együtt. Remek lehetőségnek tartom, főként a nem pénzügyi-gazdasági középiskola tanulóinak, hiszen felmérhetik pénzügyi tudásuk szintjét és megismerkedhetnek a közgazdaság több szakirányával, mely ösztönözheti őket jövőjük tervezésekor.

2.5.5. Econventio Kerekasztal Közhasznú Egyesület

Az Egyesület mottója: „Pénzügyekről – józanul”. Létrejöttének célja, hogy segítse a pénzügyi ismeretek fejlődését és elterjedését a lakosság körében, hogy a fiatalabb generációk részesüljenek pénzügyi-gazdasági oktatásban, illetve, hogy a fogyasztók – az Egyesület munkájának eredményeként – ismerjék a gazdaságban őket (is) érintő folyamatokat és birtokában legyenek a megfelelő elméleti és gyakorlatban is használható tudásnak a folyamatokra való hatékony és megfelelő válaszadás, reakció érdekében.¹⁷

Az Egyesület azon célját, hogy a fiatal generáció minden tagja megismerkedjen a pénzügy világával úgy teljesíti, hogy pénzügyi vetélkedőket, tudásfelmérést és szakmai vendégek részvételével egybekötött táborokat szervez.¹⁸

Emellett mindenki számára elérhető az Econventio Egyesület honlapján egy fogalomtár, mely a hétköznapiakban is gyakran használt kifejezéseket gyűjt össze és magyaráz meg, illetve szerteágazó témákban szerezhettek új információkat a pénzügy iránt érdeklődők a honlapon elérhető tanulmányok és a mindenki számára érthető módon megfogalmazott pénzügyi összefoglaló átolvasásával.

¹⁵ Forrás: <http://penzsztar.hu/versenyszabalyzat/>

¹⁶ Forrás: <http://penzsztar.hu/tudastar/>

¹⁷ Forrás: <http://www.econventio.hu/#bemutakozas/celjaink>

¹⁸ Forrás: <http://www.econventio.hu/#bemutakozas/tevekenyseguink>

2.5.6. K&H Vigyázz, kész, pénz! pénzügyi vetélkedő

A K&H pénzügyi versenysorozatát 2010-ben indította el, célja, hogy már egészen kiskortól bevezesse a tanulókat a pénzügy világába, segítsen a pénzügyi kultúra elterjedésében és fejlődésében a gyerekek és fiatalok között, illetve ezáltal a felnőtt generáció között. A vetélkedőn az indulás óta több, mint 55 000 tanuló vett részt. A verseny 4 fordulóból áll, és a feladatok témaköre, nehézsége miatt kategóriákra osztott: 3-4., 5-6., 7-8., és 9-11. évfolyamba járó általános és középiskolás diákok mérheti össze tudásukat saját kategóriájukban.¹⁹

A versenyre való felkészülést – és a pénzügyi tudás, tudatosság fejlesztését – segíti a honlapon elérhető ismeretanyag, melyben olyan témákról hallhatnak és tanulhatnak a fiatalok, mint például a pénz története, a megtakarítások, a befektetések, a hitel, az öngondoskodás vagy az online vásárlás. Emellett a középdöntőbe jutott csapatok kiváltsága a banki mentorprogramban való részvétel, ami annyit jelent, hogy a bank dolgozói szakmai segítséget nyújtanak a versenyre való felkészülésben.²⁰ Ez szintén nemcsak a verseny szempontjából előnyös, hiszen a mentorprogram lehetőséget ad bepillantást nyerni a banki szektor működésébe, mely akár a későbbi pályaorientáció során is segítséget nyújthat a tanulóknak. Érdekesnek és emellett nagyszerűnek találom, hogy a K&H weboldalán oktatási segédanyagot is találunk, mely a nem pénzügyi-gazdasági iskolák tanárainak nyújt segítséget abban, miként lehetne a pénzügyi ismeretek és az órarendi tárgyak oktatását összevonni, hogy a diákok, ha kis mértékben is, de találkozzanak a pénzügyekkel.²¹

¹⁹ Forrás: <https://www.kh-vigyazzkeszpenz.hu/versenyrol.php>

²⁰ Forrás: <https://www.kh-vigyazzkeszpenz.hu/#tudasanyag>

²¹ Forrás: <https://www.kh-vigyazzkeszpenz.hu/tudasanyag.php#videosorozat>

3. KUTATÁSI KÉRDÉSEK

Szekunder kutatásomban magát a pénzügyi kultúrát, annak magyarországi helyzetét és a fejlesztésére irányuló tevékenységeket, az e célból létrejött szervezeteket vizsgáltam a korábbi években publikált kutatások, tanulmányok, jelentések segítségével.

Primer kutatásom arra irányult, hogy a társadalom egyik fontos és sokszor vizsgált csoportjának, az egyetemistáknak a pénzügyi kultúráját megismerhessem. Magam az első éves egyetemistákat helyeztem fókuszpontba abból a célból, hogy képet kaphassak még frissnek mondható középiskolai pénzügyi tapasztalataikról és az ott szerzett ismereteikről, illetve, hogy bemutathassam milyen pénzügyi döntéseket hoznak ebben az új és talán szokatlan, ismeretlen élethelyzetben.

Bízom benne, hogy a kutatás során gyűjtött adatok, információk kiértékelésével és elemzésével kapott eredményeim minőségben megfelelnek majd annak, hogy a témában eddig megjelent kutatási eredmények sorát bővítse.

Az általam megfogalmazott kutatási kérdések a következők:

1. A hallgatók jelenlegi lakhatási körülményei befolyásolják-e költési hajlandóságukat?
2. A jelenlegi lakhatási körülmények hatással vannak-e a hallgatók pénzügyi ismereteire, tudására?
3. Összefügg-e a nem és a pénzügyi krízis esetén tanúsított magatartás?
4. Van-e kapcsolat a legmagasabb iskolai végzettség és a megtakarításokról alkotott vélemények között?
5. A nem és a pénzügyek iránti érdeklődés összefügg-e?
6. A nem befolyásolja-e a pénzügyi tudásra adott értékelést?
7. Az, hogy a hallgató gazdasági vagy nem gazdasági karra jár, befolyásolja a pénzügyi tudásra adott értékelést?
8. A gazdasági karra járó hallgatók mérhető pénzügyi tudása nagyobb, mint a nem gazdasági karra járóké?
9. A hallgatók által értékelt pénzügyi tudás és a valós, gyakorlatban használt pénzügyi tudás megegyezik?

4. KUTATÁSI MÓDSZEREK

4.1. STP MARKETINGSTRATÉGIA

Kutatásomban a pénzügyi kultúrát, annak helyzetét és fejlettségi szintjét vizsgáltam. Dolgozatom első felében szerettem volna egy átfogó képet adni magáról a kutatás fő témájáról, a pénzügyi kultúráról, illetve annak helyzetéről és fejlesztéséről, emellett pedig be kívántam mutatni a pénzügyi kultúra terjesztésére, fejlesztésére irányuló főbb szervezeteket és programokat. Itt tehát nem volt szükség arra, hogy bármilyen stratégiát alkalmazzak.

Munkám során arra a következtetésre jutottam, hogy igaz, hogy fontos a pénzügyi kultúra-kutatást az ország egész lakosságát figyelembe véve elvégezni, azonban fontos az is, hogy a jövő generációjának fiatal felnőtt tagjai milyen tudásszinten állnak a pénzügyeket tekintve. Így tehát, hogy a kutatás elvégzéséhez kiválasszam a társadalom megfelelő csoportját az STP stratégia lépéseit hívtam segítségül. Ez a (marketing)stratégia azt a célt szolgálja, hogy megtaláljuk a tevékenységükhöz kapcsolódó csoporthalmazt (*segmentation*), melyből aztán kiválasszuk a célcsoportot (*targeting*), és elhelyezzük, pozícionáljuk a tevékenység termékét (*positioning*). (Restrepo, 2003)

A tudományos kutatás szintjén, esetemben ez azt jelentette, hogy a lakosság megfigyelése helyett kiválasztottam a lakosság azon csoportját, amely jelenleg egyetemi oktatásban részesül. Így a lakosságot két részre osztva elkülönítettem a számomra fontos csoportot, azokat, akik jelenleg felsőoktatásban, nappali vagy levelező képzésben részesülnek, illetve megneveztem azt a csoportot, melynek esetében nem folytatom le a kutatást, ezek a felsőoktatásban jelenleg nem részt vevők, illetve az esti tagozatos egyetemisták. Ezután meghatároztam a célcsoportot, mely a jelenleg elsőéves egyetemisták csoportját jelenti. Tehát a csoporthalmaz azon résztvevői, akik már nem elsőévesek, nem releváns alanyai kutatásomnak. A vizsgálódást tehát – az STP segítségével könnyedén meghatározott célcsoportban – a lakosság azon tagjai között végeztem el, akik jelenleg elsőéves, nappali vagy levelezős egyetemisták. A kutatás „terméke” maga a vizsgált pénzügyi kultúra, annak helyzete, fejlettsége.

4.2. KVANTITATÍV KUTATÁSI MÓDSZER

Ez a kutatási módszer azt a célt szolgálja, hogy a feltett kutatási kérdésekre számszerűsíthető, statisztikai számításokon alapuló, mérhető választ adjunk. Ennek lehetőségét teremti meg a kvalitatív kutatás, hiszen a módszer alkalmazásával számadatokat kapunk, mely

adatokkal az említett számítások segítségével statisztikailag alátámasztható kijelentéseket tehetünk, hipotéziseket igazolhatunk. (Boncz, 2015, pp. 24-25.)

Miként kutatásom fókuszcsoportha az elsőéves egyetemisták, és mivel egyik célom az országos reprezentativitás elérése volt, a kérdőíves megkérdezést találtam az egyik legjobb kutatási módszernek. Ennek segítségével viszonylag gyorsan és nagy számban tudtam adatot gyűjteni, illetve országosan elérhettem vele a kiválasztott, főbb egyetemek hallgatóit.

Kérdőív

Az általam összeállított kérdőív²² négy kérdéskört és egy ellenőrző kérdést tartalmazott. Az első – a válaszadók szegmentálását, szűrését szolgáló – kérdés arra irányult, hogy a kitöltő jelenleg nappalis vagy levelezős, elsőéves egyetemista-e, vagy egyik sem. Ennek a kérdésnek a besúrásával 7 kitöltőt veszítettem, azonban így sokkal precízebbek és pontosabbak lettek a számításaim, hiszen ezen kitöltők alapvetően sem tartoztak a kutatás fókuszcsoportha. Az első kérdéskörben szocio-demográfiai adatokat (*például nem, életkor, legmagasabb iskolai végzettség, lakóhely, lakhatási körülmények, egyetem, szak*) kellett megadniuk a válaszadóknak. Ennél a kérdéscsoportnál szándékosan beépítettem egy második ellenőrző kérdést: a legmagasabb iskolai végzettség kérdés válaszlehetőségeinél megadtam a felsőoktatási szakképzés (FOKSZ) oklevél lehetőséget. Erre azért volt szükség, mert tartottam attól, hogy néhány válaszadó torzítja majd az eredményeket azzal, hogy elsőéves egyetemistának vallja magát, pedig már rendelkezik felsőoktatásban szerzett oklevéllel. Kutatásomban csak a felsőoktatásban eddig még nem tanult elsőéves egyetemisták pénzügyi kultúráját vizsgálom, hiszen amennyiben valaki már tanult egyetemen, találkozhatott pénzügyi alapismeretek oktatásával, illetve ezeknek az egyéneknek mások lehetnek az életkörülményeik, mint a célcsoportomnak. A második ellenőrző kérdés besúrása 34 válasszal csökkentette a beérkezett válaszok számát. A következő három kérdéskör a megkérdezettek pénzügyi attitűdjére/magatartására, véleményére és tudására vonatkozóan tartalmazott 10, 5, illetve 9 kérdést, melyek közül 16 feleletválasztós és 4 több válaszlehetőséget megengedő kérdés volt, illetve 4 kérdésnél minősítő skálát állítottam be.

A kérdőív összesen 32+1 kérdést tartalmazott, melyet a Google kérdőívkészítő segítségével állítottam össze és küldtem szét a főbb egyetemek hallgatóinak szerte az országban. Az adatgyűjtési időszak a 2021. szeptember 26. és október 17. közötti háromhe-

²² 3. melléklet

tes időintervallum volt. Ez idő alatt összesen 533 válasz érkezett, melyből a két ellenőrző kérdés után 492 válasz maradt. A statisztikai számítások alapját tehát ez a 492 válasz adja.

A kérdőívet összesen 13 felsőoktatási intézménybe, illetve ezeken felül több egyetem és szak közösségi oldalon működő csoportjába sikeresen beküldtem. Végül 17 hazai egyetem hallgatójától érkezett válasz, az ország szinte minden nagyobb egyeteméről, de a reprezentativitást egyfelől a begyűjtött válaszok mennyisége, másfelől főként a különböző egyetemekről a kutatásban részt vevő hallgatók eltérő részvételi aránya és a válaszadók nem ismerv alapján történő vizsgálatok a női hallgatók kimagasló többsége miatt *nem sikerült elérnem* – mely tény a dolgozat elemző részéből számszerűsíthető adatokkal alátámasztva később kiderül –.

4.3. KVALITATÍV KUTATÁSI MÓDSZEREK

Ezen módszerek ismérve, hogy nem számszerűsíthető adatokhoz jut hozzá a kutató, hanem segítségükkel megértheti az adathalmaz mögött rejlő folyamatokat, benyomásokat, hatásokat, melyek a válaszadásnál – akár nem tudatosan, de – befolyásolták a kérdőív kitöltőt. A módszer lehetőséget ad, hogy a kutató a témával kapcsolatban választ kapjon olyan kérdésekre, mint a miért és a hogyan. A kvalitatív kutatás során *nem cél a reprezentativitás*. (Boncz, 2015, p. 25.)

A kutatás során felmerült bennem a kérdés, hogy vajon mi készíteti az egyetemi hallgatókat döntéseik meghozására, mi áll egy cselekvés háttérében. Mivel soproni egyetemistaként adott volt a lehetőség, hogy elsőéves hallgatókat szólítsak meg személyesen, megragadtam azt, és célul tűztem ki, hogy kutatásomat fókuszcsoportos interjúval mélyítem el, melyet az egyetem két karán is lefolytatok. Ezt a célokat sikerült megvalósítanom.

A másik, fő kvalitatív kutatási módszer mely segített a kutatási téma feldolgozásában, a dokumentumelemzés.

4.3.1. Fókuszcsoportos interjú

Ez az interjúfajta lehetőséget biztosít, hogy a kutató megértsen olyan belső folyamatokat, befolyásoló tényezőket, követett mintákat, melyek megismerésére a kérdőíves megkérdezés nem alkalmas. Legfőbb értéke maga az interakció, mely során a kutató (az interjút lefolytató személy, szakzsargonnal élve a moderátor) és a megkérdezettek (a célcsoport tagjai) a személyes találkozás alkalmával kapcsolatba kerülnek. Fontos, hogy a kutató feladata az, hogy a meghatározott keretek között tartsa a beszélgetést, bátorítsa vagy visszalépésre kényszerítse az egyes interjúalanyokat, bizonyos fokú bizalmat ébresszen, mely hatására az alanyok őszintén válaszolnak a feltett kérdésekre. Az interakció megléte természete-

sen a megkérdezett csoport tagjaira is érvényes, hiszen az interjúalanyok találkoznak egymással, hallják társuk válaszait, akár reflektálhatnak is egy-egy megnyilvánulásra. A fókuszcsoporthoz tartozó interjú egyik előnye, hogy a tagok inspirálódhatnak társuk válaszáiból, azonban ez hátránnyá is válhat, amennyiben sosem a saját véleményüket hangoztatják, hanem más mondatait mondják vissza. Az interjú lehetőséget ad arra is, hogy a célcsoport tagjainak egy-egy kérdés hallatán adott gesztusait, reakcióit is feljegyezze, mely szintén remek információforrás lehet. (Letenyei et al., 2006)

A kérdőíves megkérdezéssel gyűjtött adatokat és az azokból készített elemzést szerettem volna mélyíteni fókuszcsoporthoz tartozó interjúknál kapott információkkal, melyet végül a Soproni Egyetem két karán is elvégeztem: a Lámfalussy Sándor Közgazdaságtudományi Karán és a Benedek Elek Pedagógia Karán elsőéves hallgatóit hívtam meg az interjúra, két külön csoportban. Azért döntöttem amellett, hogy két különböző kar tanulóit is meginterjúvolom, mert amellett, hogy a megszerzett információk mélyítik az elemzésem, célom volt a két csoport válaszainak összevetése is, mely képet ad arról, hogyan vélekedik ugyanarról a kérdéssel egy pénzügyi ismereteket nem tanult és egy középiskolában már pénzügyi oktatásban részesült és/vagy jelenleg pénzügyet tanuló hallgató. Terveim szerint a hallgatókat 10 fős csoportokban interjúztattam volna, azonban ezen célomat nem sikerült elérnem. Ennek ellenére 5 és 6 fővel elvégeztem a fókuszcsoporthoz tartozó interjút.

A megkérdezések előtt elkészítettem egy interjú-vázlatot²³, melybe belefoglaltam, mit szeretnék a beszélgetés kezdete előtt közölni a hallgatókkal, illetve kérdéskörökre osztva feljegyeztem a kutatás szempontjából fontos, mindenképpen terítékre kerülendő kérdéseket. Emellett az interjú kezdete előtt a helyszínen néhány alapadat megadására kértem az alanyokat (ilyen adat például az életkor, a legmagasabb iskolai végzettség és a szak).

Az első interjút a Benedek Elek Pedagógiai Karon készítettem, 2021. október 20-án. 6 fő önkéntes jelentkezett a beszélgetésre, mind elsőéves BPK-s lányok, átlag életkoruk 19 év. Az interjú elhangzottakat hangfelvevő segítségével rögzítettem a későbbi elemzés megkönnyítése és a gördülékenyebb beszélgetés, interjúvezetés érdekében. A fókuszcsoporthoz tartozó interjú 60 percig tartott.

A második, Közgazdaságtudományi Karon végzett interjúra 2021. október 22-én került sor. 5 fő hallgató jelezte, hogy szeretne részt venni a beszélgetésen, 4 lány és 1 fiú, átlag életkoruk 20 év. A 60 perces interjút ez alkalommal is hangfelvevővel rögzítettem.

²³ 4. melléklet

Mindkét fókuszcsoporthoz megkérdezés jó hangulatban telt, a hallgatók szívesen válaszoltak a feltett kérdésekre, sokszor egymás között is kialakult kisebb diskurzus.

4.3.2. Dokumentumelemzés

Dolgozatom keretét a dokumentumelemzés adta, hiszen olyan témában kutattam, amelyről már számos publikáció készült akár elméleti, akár gyakorlati kutatás révén. Fontosnak tartottam, hogy mindenekelőtt a pénzügyi kultúra fogalmának meghatározására tegyek kísérletet. Ennek érdekében áttanulmányoztam jó néhány szakirodalmi művet, folyóiratcikket és kutatási jelentést. Emellett a választott témából fakadóan elengedhetetlennek tartottam, hogy bemutassam a pénzügyi kultúra eddigi és jelenlegi helyzetét Magyarországon, a fejlesztésére irányuló tevékenységeket és azokat a programokat és szervezeteket, melyek azal a céllal kerülnek megrendezésre és jönnek létre, hogy a pénzügyi kultúrát terjesszék, erősítsék és fejlesszék. Azért, hogy minél részletesebben bemutathassam az előbb leírtakat és átfogó képet kapjak a téma megismeréséhez szintén jó pár szakirodalmat, pénzügyi szaklap cikkét, OECD jelentést, tanulmányt és szakdolgozat vagy doktori értekezés keretében végzett kutatást átolvastam.

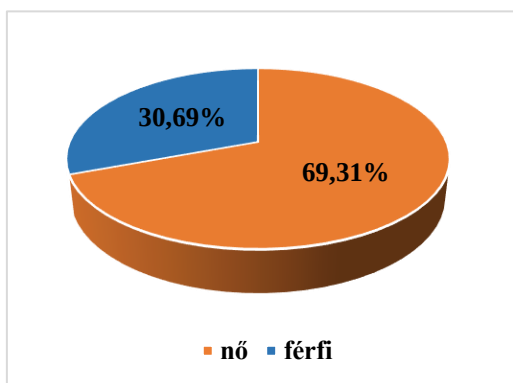
Szekunder kutatásom segítségével sikerült átfogó képet kapnom a választott kutatási témával kapcsolatban, melynek köszönhetően úgy állíthattam össze kérdőívemet, hogy tudtam, milyen adatokra lesz szükségem ahhoz, hogy néhány esetben összevethessem az eddigi kutatások eredményeit a saját eredményeimmel.

5. KUTATÁSI EREDMÉNYEK

5.1. A KÉRDŐÍV ÉS A FÓKUSZCSOPORTOS INTERJÚK KIÉRTÉKELÉSE

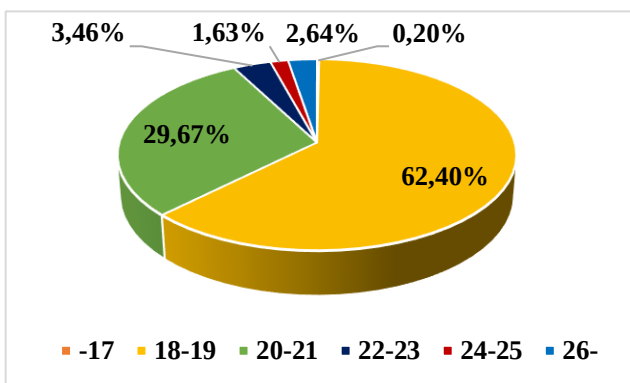
A pénzügyi kultúra, tudás és attitűd felmérése céljából kiküldött kérdőívre összesen 533 válasz érkezett a háromhetes időintervallum alatt. Ebből – a 4.2.-es pontban részletezett okok miatt – **492** válasz tekintendő a kiértékelés és elemzés alapjának.

A válaszadók 69,31%-a nő, ez **341 főt** jelent. A férfi kitöltők száma **151 fő** (30,69%). Ahogy az alábbi diagramok mutatják, a kérdőív kitöltői főként a 18-19 éves korosztály képviselői (62,40%; **307 fő**). A 20-21 éves korosztályból **146 fő** válaszolt a kérdőív kérdéseire, ez a teljes létszám 29,67%-a. A további 38 fő mind 22 éves, vagy idősebb, illetve 1 fő 18 év alatti válaszolt még a kérdőív kérdéseire. Kitűnik, hogy a válaszadó elsőéves egyetemisták 75,00%-a (**369 fő**) gimnáziumi érettséggel rendelkezik, vagyis az összlétszámból csupán **123 főnek** (25,00%) van szakközépiskolai szakmunkás, szakközépiskolai vagy szakgimnáziumi szakmai érettségi bizonyítványa.

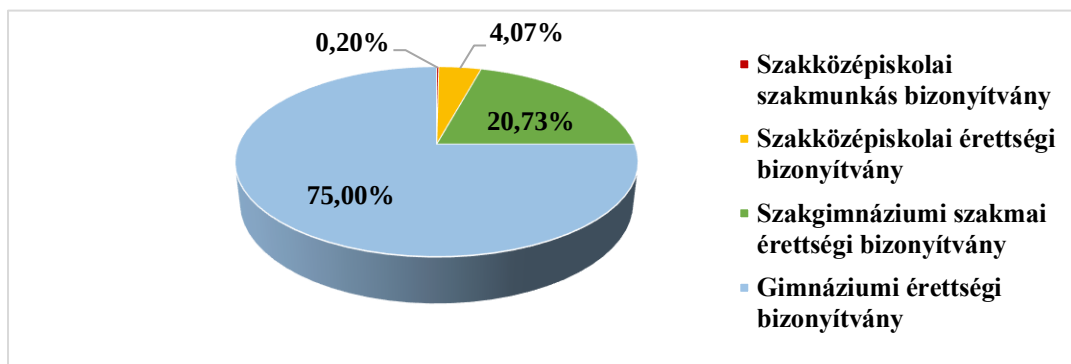
1. ábra: Nemek szerinti megoszlás

Forrás: Saját szerkesztés

2. ábra: Életkor szerinti megoszlás

Forrás: Saját szerkesztés

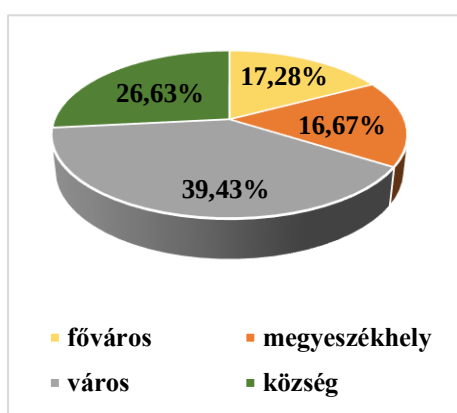

3. ábra: Legmagasabb iskolai végzettség szerinti megoszlás

Forrás: Saját szerkesztés

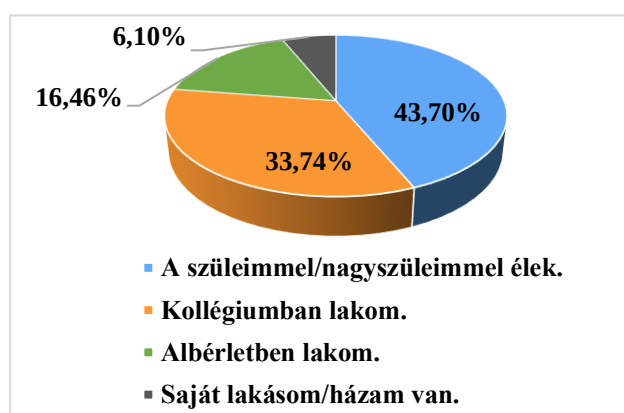
Emellett szeretnék szót ejteni a válaszadók demográfiai, területi jellemzőiről is:

A 492 elsőéves egyetemista közel 40%-a (**194 fő**) városban, és közel 27%-a (**131 fő**) községben él. A további **167 fő** (33,95%) vagy a fővárosban, vagy valamely megyeszékhelyen él. Fontos, hogy ennél a kérdésnél szándékosan kiemeltem, hogy az az állandó és nem a jelenlegi lakóhelyre irányul (pl.: kollégisták esetében). Ezzel képet kapva arról, valójában honnan származnak a kérdőív kitöltők és valós adatokkal számolva készíthessem el a demográfiai ismérvekre vonatkozó elemzéseket. A kitöltők 43,70%-a (**215 fő**) jelenleg, egyetemi tanulmányai alatt szüleivel/nagyszüleivel él. A másik jelentős hányada a megkérdezetteknek (33,74%; **166 fő**) kollégista, **81 fő** (16,46%) albérletben, míg **30 fő** (6,10%) a saját ingatlanjában tölti aktuális egyetemi félévét.

4. ábra: Állandó lakóhely szerinti megoszlás

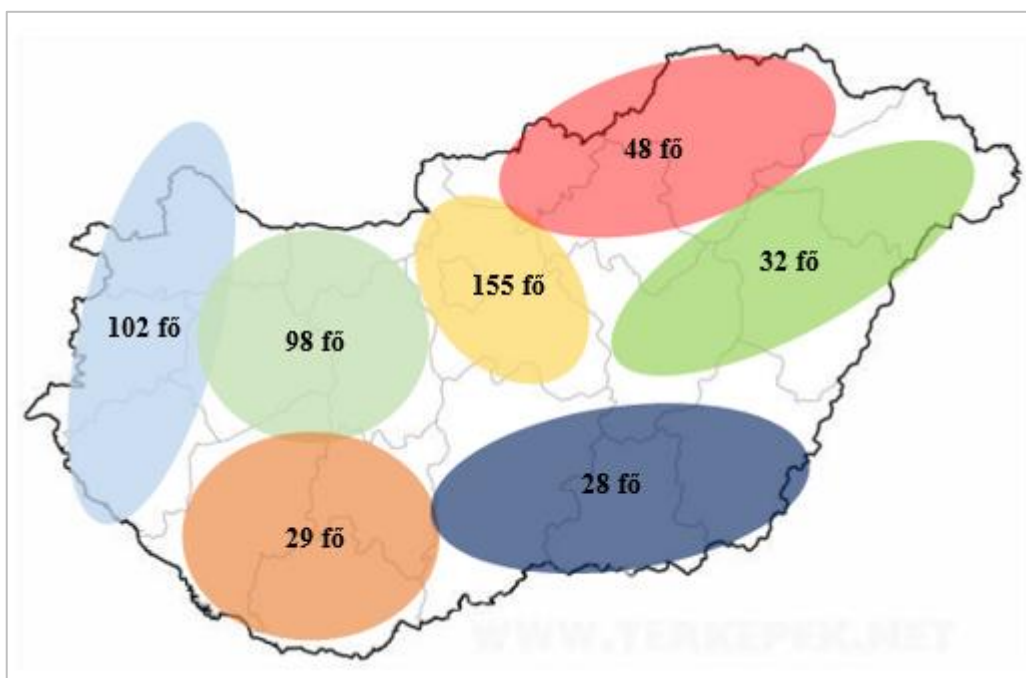
Forrás: Saját szerkesztés

5. ábra: Lakhatási körülmények szerinti megoszlás

Forrás: Saját szerkesztés

Sikerült mind a 19 megyéből elsőéves hallgatókat találnom, akik részt vesznek a kutatásban. Az alábbi térképpel szeretném szemléltetni, hogy régiók szerinti csoportosításban honnan és hány fő töltötte ki a pénzügyi kultúra helyzetét felmérő kérdőívemet. A legtöbb válaszadó (**155 fő**) állandó lakóhelye a Közép-magyarországi régióban van, ezután a Nyugat-dunántúli és a Közép-dunántúli régióból érkezett a legtöbb válasz, előbbinél Győr-Moson-Sopron megyéből (**60 fő**), utóbbinál Fejér megyéből (**39 fő**).

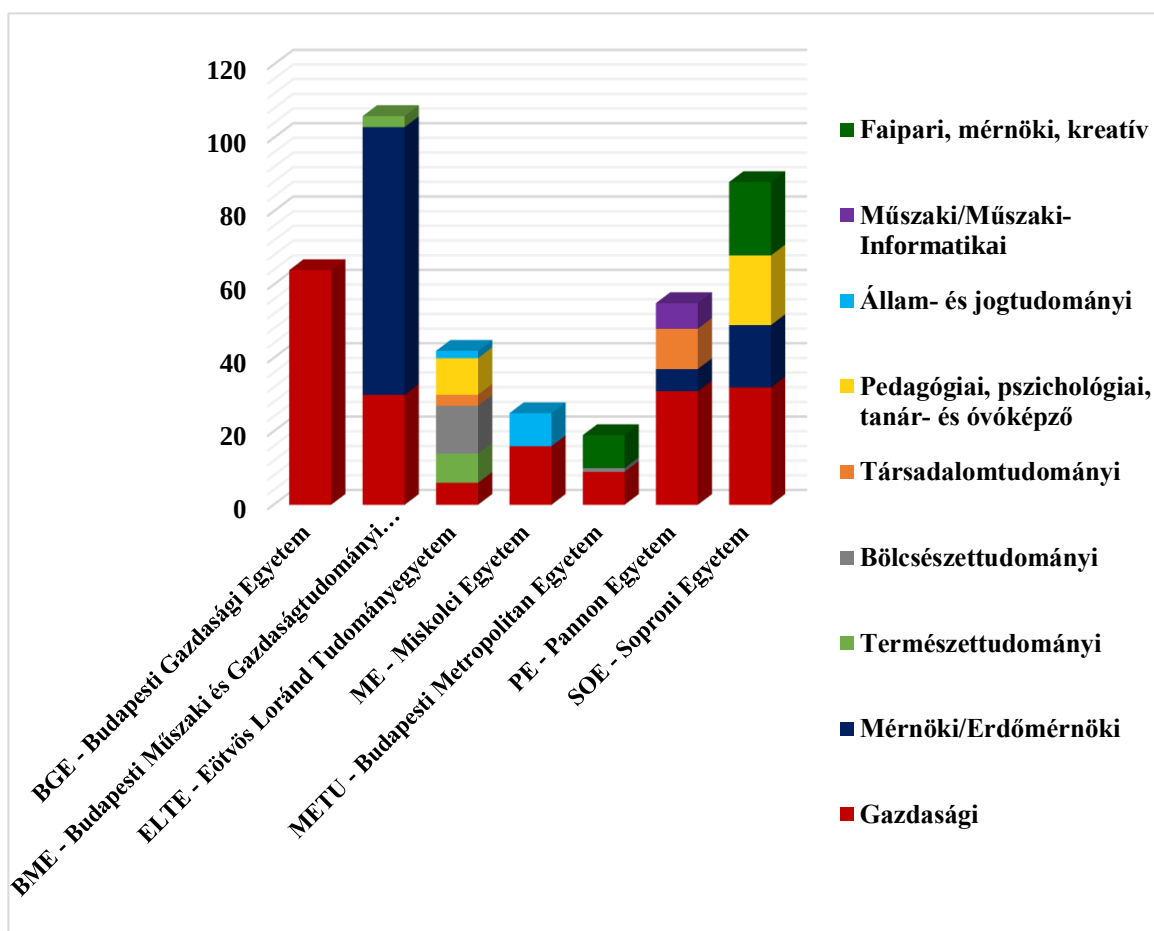

6. ábra: Régiók szerinti megoszlás

Forrás: Saját szerkesztés, <http://magyarország.terkepek.net/vakterkep.html> térképén

A következőkben szeretném bemutatni az összes egyetemet, ahonnan válasz érkezett. Sikerült 17 hazai egyetem elsőéves hallgatóinak kisebb-nagyobb csoportját bevonnom a kutatásba: a legtöbb válasz (**106**) a Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetemről érkezett, ez az összes válasz 21,54%-a. Ezután a Soproni Egyetemről (**88**; 17,89%), a Budapesti Gazdasági Egyetemről (**64**; 13,01%) és a Pannon Egyetemről (55; 11,18%).

Ahogy a diagramon is látszik, sok karra eljutott a kérdőívem, köztük nem csupán gazdasági, hanem mérnöki, pedagógiai, orvosi, művészeti és például bölcsész karra is. Szeretném megemlíteni, hogy kérdőívemben az alábbi kérdés szerepelt: **A kar, ahol jelenleg elsőéves vagy. (A kar rövidített megnevezése is megfelelő válasz.)** Ezzel a megfogalmazással arra törekedtem, hogy minél hatékonyabban végezhessem el az adatfeldolgozást. Azonban sok válaszadó nem a standard megnevezést és/vagy rövidítést használta, illetve a kitöltők körülbelül 10%-a a szakot adta meg válaszként a kar helyett. Emiatt és az átláthatóság megkönnyítése érdekében a karokat nem hivatalos elnevezésükkel, hanem összesítve/csoportosítva jelenítem meg (pl.: gazdasági kar, mely többek között magában foglalja – a csoportosításomban – a közgazdaságtudományi, a gazdaságtudományi és a pénzügy-számviteli kart is). Elsőként azokat az egyetemeket, ahol van valamilyen gazdasági kar és válasz is érkezett onnan:

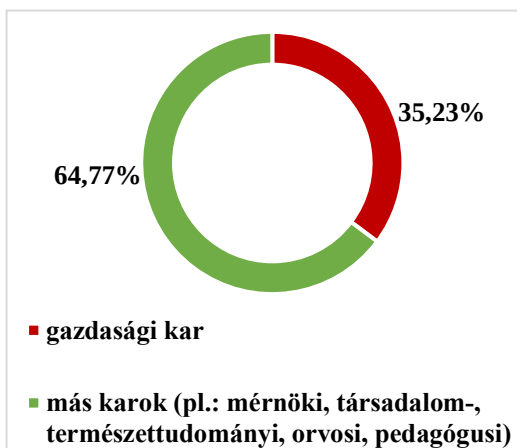

7. ábra: Karok szerinti megoszlás (gazdasági karral együtt)

Forrás: Saját szerkesztés

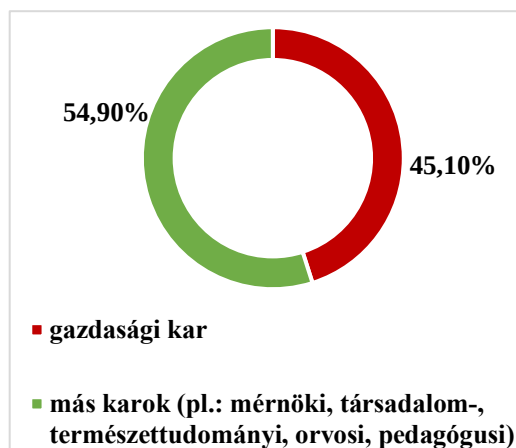
Jól látszik, hogy a 17 egyetemből 7 olyan van, ahol az elsőévesek valamilyen gazdasági karon tanulnak. Összesen **188 fő** jelölt gazdasági kart, tehát a válaszadók 61,79%-a más tanulmányokat folytat, ami jó alap annak elemzéséhez, hogy mutatkozik-e különbség pénzügyi kultúra és tudás tekintetében a gazdasági és nem gazdasági karon hallgató elsőévesek között. Feltehetően a két csoport közti különbség csekély lesz, hiszen ahogy a 3. ábra is mutatja, a teljes létszám 75,00%-a gimnáziumi érettségivel rendelkezik, vagyis valószínűsíthetően nem tanult még pénzügyet, ebben az esetben pedig pénzügyi kultúrája éppolyan szinten van akkor is, ha gazdasági, és akkor is, ha nem gazdasági karra jár jelenleg. Emiatt megnéztem, hogy a háromféle érettségi bizonyítvánnyal rendelkező válaszadók közül (az 1 szakmunkás bizonyítványt nem számolva) ki milyen képzést választott.

A gimnáziumi érettségi bizonyítvánnyal rendelkező hallgatók (**369 fő**) 35,23%-a, a szakgimnáziumi szakmai érettségizettek (**102 fő**) 45,10%-a, a szakközépiskolai érettségi bizonyítványt szerzett hallgatók (**20 fő**) 60,00%-a választott valamilyen gazdasági kart. Ezt a megoszlást alább ábrázoltam is:

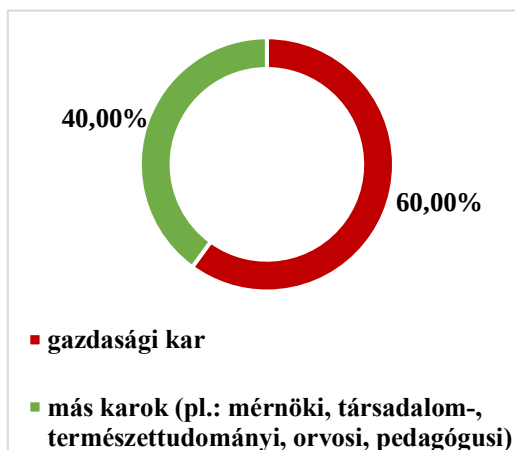
8/a. ábra: Gimnáziumi érettségi – karválasztás

Forrás: Saját szerkesztés

8/b. ábra: Szakgimnáziumi szakmai érettségi – karválasztás

Forrás: Saját szerkesztés

8/c. ábra: Szakközépiskolai érettségi – karválasztás

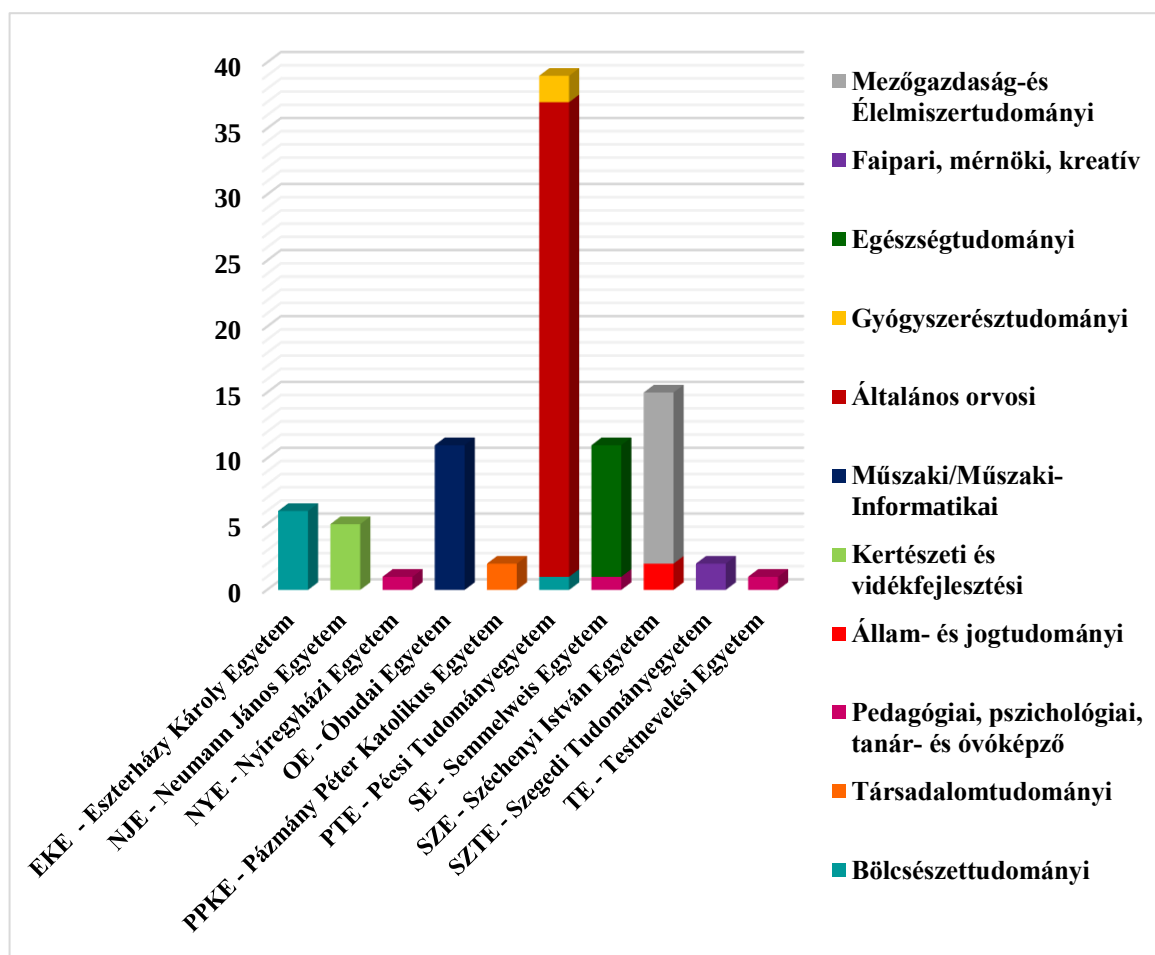
Forrás: Saját szerkesztés

Jól látszik, hogy legkevésbé a gimnazista végzősök választják a gazdasági vonalat. Ennek több oka is lehet, például, hogy miként nincsenek alap pénzügyi ismereteik (mint például a szakgimnáziumi szakmai érettségizetteknek), motivációjuk sincs a pénzügyek iránt, így egyéb más szakirányt választanak. Emiatt azonban előfordulhat, hogy sosem ismerik meg tanulmányaik során a mindennapokban használatos pénzügyi fogalmak jelentését, ami bizonytalan és rossz pénzügyi döntéseket hozó felnőtté teheti őket. A válaszadók közül azok, akik szakközépiskolai érettségi bizonyítvánnyal rendelkeznek, 60,00%-uk választott valamilyen gazdasági kart. Ez számomra meglepő adat és további kérdést vet fel, melyet egy következő kutatásban érdemes lehet megvizsgálni: Mi a motivációja annak a szakközépiskolás tanulónak abban, hogy gazdasági szakirányon tanuljon tovább, ha gim-

nazista tanulótársa hasonló (nem szakmai) érettségivel, és ugyanúgy pénzügyi ismeretek nélkül inkább más szakirányt választ?

Összevetve a fókuszcsoporthoz szerzett információkkal, a Pedagógiai Kar hallgatói közül 5 fő gimnáziumi, 1 fő szakgimnáziumi érettségivel rendelkezik, míg a Közgazdaságtudományi Kar fókuszcsoportjában 3 fő gimnáziumi és 2 fő szakgimnáziumi érettségit szerzett. Ez is megerősíti a kérdőív adatait, miszerint a gimnáziumban végzett tanulók nagyobb arányban választanak más kart, mint bármely gazdaságit, azonban magas létszámuk miatt így is megemlítendő a jelenlétük pénzügyi-gazdasági vonalon. Az LKK-s fókuszcsoporthoz majdnem fele szakgimnáziumi érettségizettekből állt.

A következő diagram azokat a kutatásban részt vett egyetemeket mutatja, honnan nem érkezett gazdasági kar hallgatójától válasz:

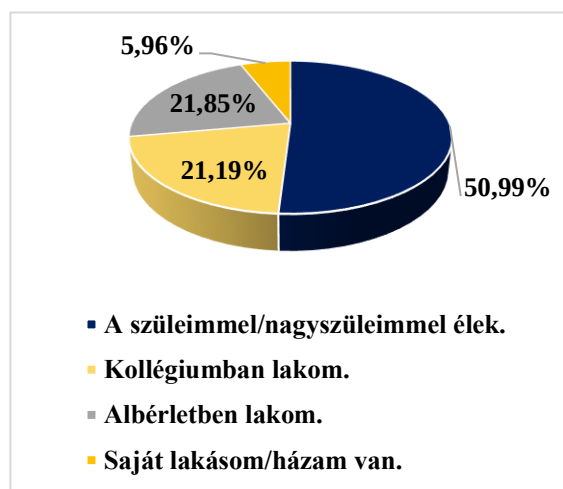
9. ábra: Karok szerinti megoszlás (gazdasági kar nélkül)

Forrás: Saját szerkesztés

Ez az oszlopdiagram kiválóan szemlélteti, hogy nagyon színes a kutatásban részt vevő hallgatók palettája: orvosi, műszaki, agrár és egészségtudományi kar tanulója is kitöltötte a pénzügyi kultúrát felmérő kérdőívemet.

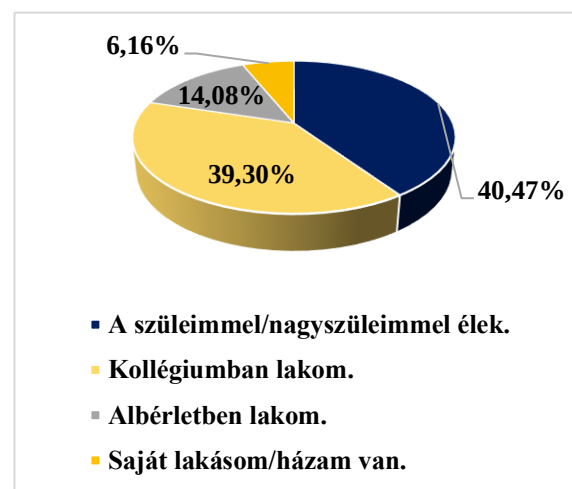
Mielőtt megválaszolnám a 3. fejezetben megfogalmazott kutatási kérdéseket, szeretnék általános megállapításokat tenni a kérdőívre érkezett válaszokból és azok elemzéséből.

Számomra érdekes volt azt látni, hogy a kérdőív kitöltőinek jelenlegi lakhatási körülményei nemenként igencsak eltérőek. A szülői/nagyszülői házban élők aránya közel azonos, bár az otthon élő elsőéves egyetemista fiúk létszáma magasabb a lányokéhoz képest. A fiúk szinte azonos arányban választják a kollégiumot és az albérletet, a lányoknál azonban több, mint kétszer annyian kollégisták, mint albérlők. Saját ingatlanban körülbelül ugyanannyian élnek mindkét nemet tekintve.

10. ábra: Lakhatási körülmények nemenként (férfi)

Forrás: Saját szerkesztés

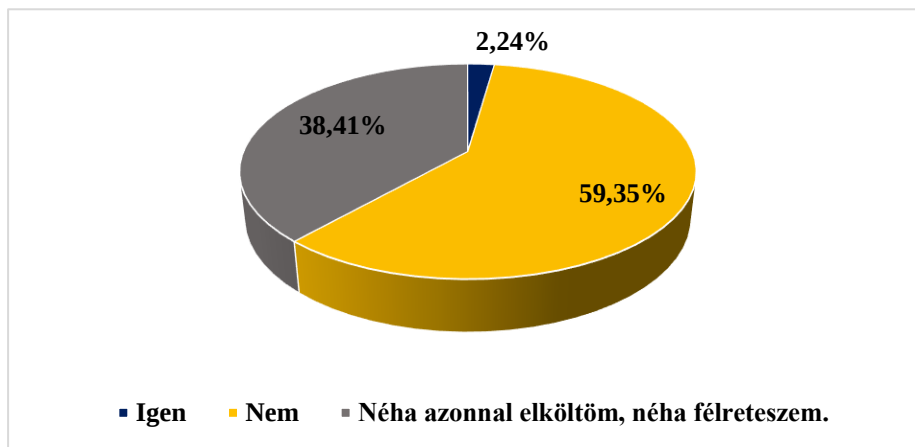
11. ábra: Lakhatási körülmények nemenként (nő)

Forrás: Saját szerkesztés

A BPK-s fókuszcsoporthoz megkérdezve olyan információkat kaptam a lakhatási körülményekre vonatkozóan, hogy a 6 lány közül 3 fő kollégiumban, 3 fő a szüleinél lakik jelenleg, vagyis a két csoport aránya azonos, éppen úgy, mint a fenti diagramon (11. ábra). Az LKK-s csoportban 4 lányt és 1 fiút tudtam megkérdezni ugyanerről, az arány pedig a következő: 4 fő kollégista, 1 fő pedig a szüleinél lakik. Talán meglepő, de a kollégiumban lakó, általam megkérdezett elsőévesek mind lányok. Ez tulajdonképpen szintén megerősíti a kérdőíves kutatással elért eredményt, vagyis, hogy a fiúk/férfiak sokkal inkább választják a szülői házat, a lányok/nők pedig kb. ugyanolyan arányban választják a kollégiumot és az otthoni létet, a fókuszcsoporthoz pedig a lányok választása a kollégiumra esett.

Az elsőéves egyetemisták pénzügyi magatartását szeretném modellezni a következő elemzések segítségével:

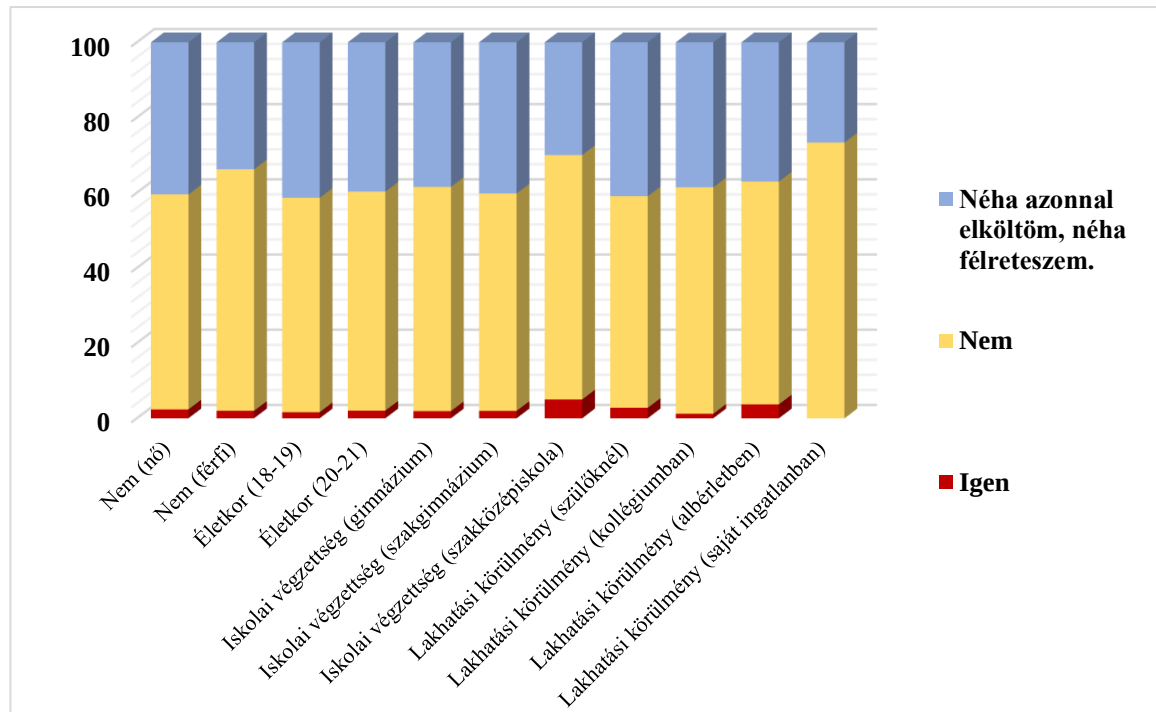
A kérdőív „*Amint hozzájutok egy kisebb összeghez, elköltöm.*” kijelentésére számomra meglepő válaszok érkeztek. Feltételeztem, hogy fiatal felnőttként az elsőévesek felőltlenül bánnak a kezükbe került pénzzel, azonban az adatok nem ezt mutatják.

12. ábra: Pénzköltési magatartás

Forrás: Saját szerkesztés

Összességében a megkérdezettek 59,35%-a (**292 fő**) nem költi el azonnal a pénzt és csupán 2,24%-uk (**11 fő**) cselekszik ellenkezőleg. Megvizsgáltam, van-e olyan ismerv, ami befolyásolhatja a hallgatók pénzköltési döntését.

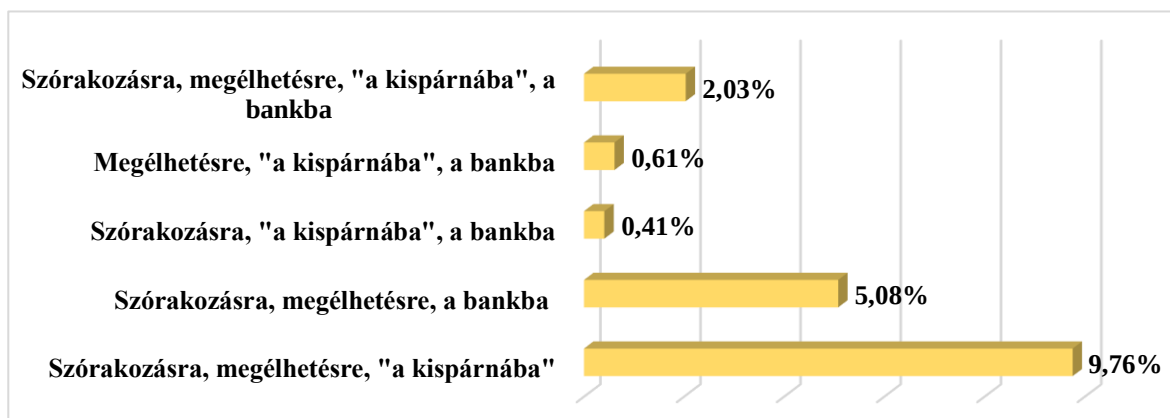
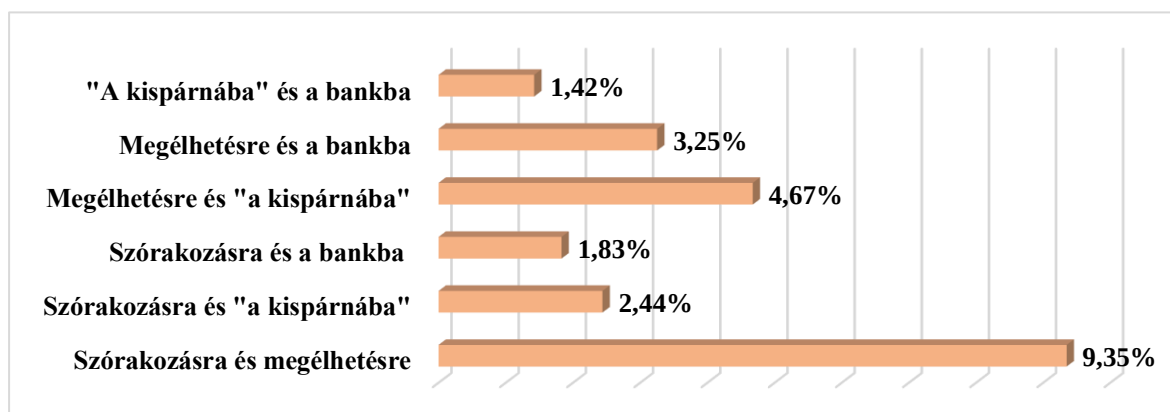
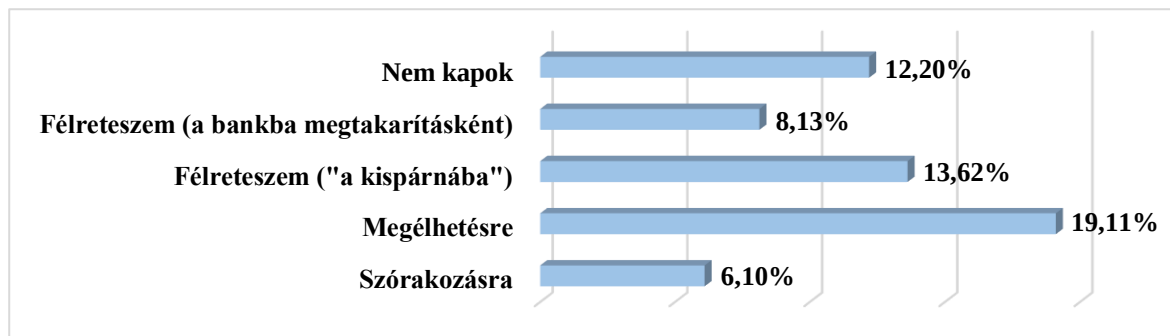

13. ábra: Pénzköltési magatartást befolyásoló tényezők

Forrás: Saját szerkesztés

Ahogy a diagram mutatja, sem a nem, sem az életkor, sem az iskolai végzettség, sem a lakhatási körülmény nem volt kiugró hatással egyik válaszadásra sem. Körülbelül ugyanolyan arányban adtak választ mindegyik ismérvet vizsgálva. Valószínűleg a hallgatók ezen döntésüket valamilyen magatartásbeli jellemző vagy szülői minta hatására hozzák meg, melyet a kérdőívvel nem lehetséges lekövetni. *(A diagramon csak a nagyobb elemszámú csoportokat jeleníttem meg.)*

A következő diagramok azt szemléltetik, hogy a hallgatók mire költik a szülőtől/rokonoktól kapott zsebpénzt/pénzbeli támogatást.

14. ábra: Mire költik a zsebpénzt az elsőéves hallgatók?

Forrás: Saját szerkesztés

Ennél a kérdésnél megengedett volt több választ is megjelölni, ami egyfelől remek rálátást biztosít arra, miképpen osztják fel – vagy egyáltalán felosztják-e – a kapott pénzbeli támogatást az elsőévesek; azonban másfelől statisztikailag módosítanom kellett az eredményt, hogy az elemzések helytállóak legyenek, ennek oka pedig az volt, hogy 9 fő a „*Nem kapok zsebpénzt/pénzbeli támogatást.*” válaszlehetőség mellé még bejelölt 1 vagy 2 másik választ is. Ezt a 9 adatot a logika és a realitás miatt a „*Nem kapok*” kategóriába soroltam.

Az ábrák kiegészítése és könnyebb átláthatósága miatt fontosnak tartom elmondani, hogy a kutatásban részt vett 492 fő elsőéves hallgató közül **231 fő** (46,95%) jelölt csak egy, **113 fő** (22,97%) egyszerre kettő és **78 fő** (15,85%) egyszerre három válaszlehetőséget. Mind a négy lehetőséget összesen **10 fő** (2,03%) választotta és a „*Nem kapok*” opciót **60 fő** (12,20%) jelölte be.

Remekül látszik, hogy a vizsgált sokaság legnagyobb arányban (19,11%, **94 fő**) a zsebpénz felosztása nélküli, megélhetésre való költés lehetőséget jelölte. Ahogy fent említettem, összesen **231 fő** (46,95%) választotta a felosztás nélküli költést és ezen belül – számomra érdekes módon – az otthon és bankban elhelyezett megtakarítást jelölték többen (13,62% [**67 fő**] és 8,13% [**40 fő**]), nem pedig a szórakozást (6,10%, **30 fő**).

A felelős pénzköltést feltételezi az is, hogy az összeg felosztását szórakozás-megélhetés (9,35%, **46 fő**) és szórakozás-megélhetés-otthoni megtakarítás (9,76%, **48 fő**) kombinációkban többen jelölték, mint azt a lehetőséget, hogy az egész összeget csak szórakozásra költik (6,10%, **30 fő**).

Kiemelném még, hogy szemmel láthatóan az otthon elhelyezett megtakarítás sokkal vonzóbb lehetőségnek tűnik az elsőévesek szemében, mint a bankban lekötött pénz. Akár önmagában, akár más lehetőséggel társítva a bankban lekötött megtakarítás valószínűsége – ezen válaszok alapján – kisebb, mint annak a lehetősége, hogy otthon, „kispárnában” gyűjtsék a pénzt. Ha a zsebpénzüket nem osztják fel, az egészhez (**231 fő**) képest 11,69%-kal (**27 fő**) többen választják az otthoni spórolást. Ha pénzüket két részre osztják átlagosan 4,42%-kal (**5 fő**) kevesebben választják a banki megtakarítást (**113 főből**), és amennyiben három részre osztják pénzbeli támogatásukat (amelyből csak a 3. rész a spórolás), úgy majdnem 30%-kal (**23 fő**) többen választják inkább az otthon elhelyezett megtakarítást a **78 fő** válaszadó közül.

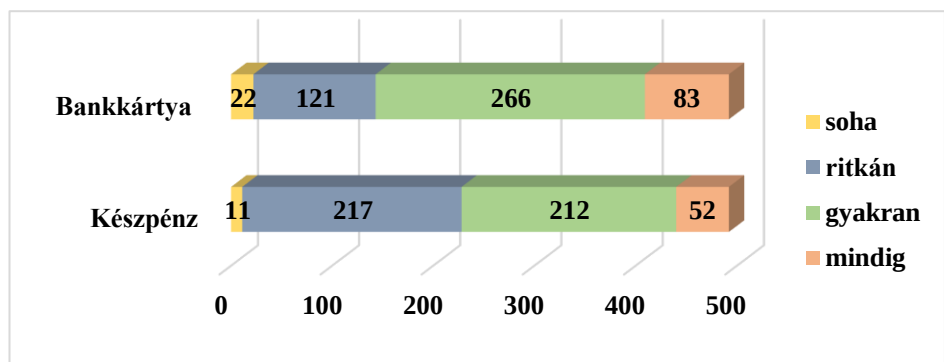
A fókuszcsoportos interjún is megkérdeztem a csoportot, hogy kapnak-e zsebpénzt, illetve, ha igen, mire költik. A BPK-s fókuszcsoportban a 6 főből mindenki kap költőpénzt. Ezt azonban a csoport felénél nem szabad összekeverni azzal az összeggel, amit a szülők a

kollégium fedezésére szánnak, hiszen az a költőpénzbe nem beletartozó összeg – a csoport elmondása szerint –. A lakhatás költségén felül ez a 3 fő is kap zsebpénzt, ahogyan a szülőknél élő hallgatók. Az interjún elhangzottak alapján a hallgatók főként szórakozásra, megélhetésre (élelmiszer, ruházkodás) költenek, de mindannyian említették a megtakarítást is. Mind a 6 fő félre teszi a rendelkezésre álló pénzösszeg egy részét: 2 fő bankszámlán, 3 fő készpénzben otthon és 1 fő bankszámlapénz és készpénz formájában is. A megtakarítást 3 fő a biztos pénzügyi háttér miatt, 3 fő pedig emellett célkitűzései elérése érdekében hozta létre. Emellett szeretném kiemelni azt a számomra igencsak meglepő, nagyon pozitív tény, hogy a fókuszcsoport 4 tagja egyéni költségvetést készít bevételeiről és kiadásairól annak érdekében, hogy követhesse a pénzmozgásokat, hogy tudjon tervezni, illetve, hogy tisztában legyen azzal, mekkora összeget tud/szeretne a megtakarításban elhelyezni. A 4 főből 2 fő saját elhatározásból, 2 fő pedig szülői tanácsra kezdte el ezt a pénzügyi nyomon követést.

Az LKK-s csoport 5 tagjából 3 kap zsebpénzt, melyet főként megélhetésre és egyéb ruházati és kulturális javakra költenek. A 4 fő kollégista közül a lakhatás költségét 3 főnél a szülők állják, 1 fő hallgató saját pénzből finanszírozza azt, azonban költőpénzt kap otthonról. A szülőknél élő hallgató egyéb kiadásait saját forrásból fedezi, tehát nem kap zsebpénzt. A megtakarítás itt 4 főnél jött szóba: a rendelkezésükre álló összeg egy részét készpénzben (1 fő), bankszámlán (2 fő) vagy mindkét módon (1 fő) gyűjtik, főként a pénzügyi biztonság megteremtése érdekében. Érdekes, hogy ezen csoport tagjai nem vezetnek saját költségvetést, rendszeresen nem követik nyomon bevételeiket és kiadásait. Mindannyian használják számlavezető bankjuk applikációját és az abban található, tranzakciókat gyűjtő és pénzügyi keretet képző funkciót, azonban ez egyikük részéről sem tudatos és rendszeres nyomon követés – és az applikáció a készpénzes ügyleteket nem követi le –.

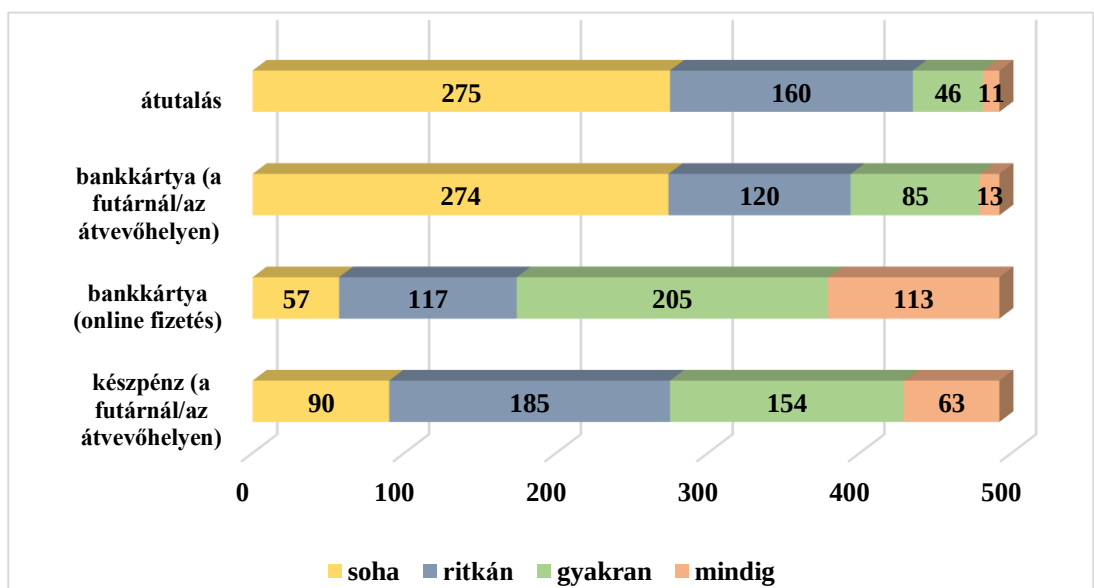
Számomra érdekes, hogy a Pedagógiai Kar hallgatói sem közép- sem felsőfokú tanulmányaik során nem tanultak pénzügyi ismereteket, mégis törekednek arra, hogy hétköznapi, logikus lépésekkel kézben tartásuk pénzügyeiket. Ezzel szemben a Közgazdaságtudományi Kar hallgatóiból álló fókuszcsoport kevésbé tudatos és felkészült pénzügyileg. A Karra való jelentkezés óta szemléletbeli változás egyelőre nem érzékelhető rajtuk.

*A kérdőívben a fizetési szokásokra is rákérdeztem: **melyik fizetési módot preferálják az elsőéves hallgatók személyes, illetve online vásárlás alkalmával?***

15. ábra: Személyes vásárlás alkalmával használt fizetési eszközök (fő)

Forrás: Saját szerkesztés

16. ábra: Online vásárlás alkalmával választott fizetési módok (fő)

Forrás: Saját szerkesztés

A 15. ábráról jól leolvasható, hogy az elsőéves egyetemisták alapvetően mind készpénzzel, mind bankkártyával fizetnek személyes vásárlás alkalmával, azonban már ebben az esetben (is) inkább a bankkártyát preferálják. A válaszadók 70,93%-a (**349 fő**) mindig vagy gyakran inkább a számlapénzből költ, míg készpénzzel (ugyanilyen gyakorisággal) 53,66%-uk (**264 fő**) fizet. Itt azonban jelentősebb az az arány, amikor készpénzt ritkán használnak, ez 44,11% (**217 fő**).

A 16. ábra szemlélteti az online vásárláskor választott fizetési módot. Kitűnik, hogy az elsőéves hallgatók az átutalást már inkább nem is veszik számításba, legalábbis 55,89%-uk (**275 fő**) soha nem kezdeményez ilyen tranzakciót. **160 fő** (32,52%) ritkán és **57 fő** (11,59%) gyakran vagy mindig utalást választ. Ennek oka többek között az is lehet, hogy a weboldal más fizetési módot (pl.: utánvét vagy bankkártyás fizetés) nem támogat,

illetve, hogy a vásárlók bizalmatlanok a bankkártyás fizetési rendszerrel kapcsolatban (adathalászat), így a jól bevált utalást választják. A személyes bankkártya-használat online megrendelés esetében hasonló gyakorisággal fordul elő, mint az utalás, holott a személyes vásárlásnál ez volt a favorit. A fizetés menete ugyanaz, mégis a válaszadók ebben az esetben nem preferálják a kártyahasználatot. Ennek oka – személyes tapasztalatok alapján is – többek között az lehet, hogy a vásárlók szeretnék elkerülni a kellemetlenségeket és a fennakadásokat (futár-terminál: előre jelezni kell a szándékot, átvevőhely: lassúság, terminál hiánya). Az online bankkártyás fizetést a válaszadók 64,63%-a (**318 fő**), az utánvétes fizetést a 44,11%-a (**217 fő**) választja rendszeresen, azonban majdnem ugyanennyien (**185 fő**; 37,60%) inkább ritkán használnak készpénzt online megrendelés átvételekor.

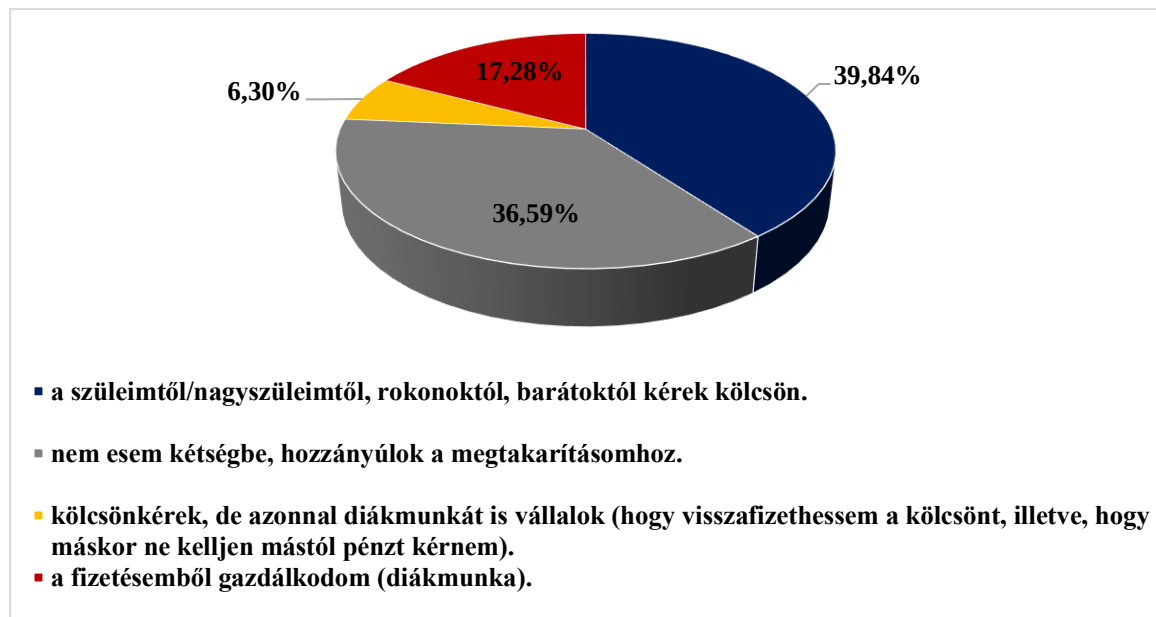
A fókuszcsoporthoz megkérdezésen is szóba került a leggyakoribb fizetési mód, itt azonban csak a személyes vásárlás alkalmával használt fizetési eszközöket említették meg a csoport tagjai. A Pedagógus Kar hallgatóiból álló 6 fős csoportból 3 fő inkább gyakran bankkártyával fizet, 2 fő inkább mindig készpénzzel és 1 fő ugyanolyan gyakorisággal használja mindkét fizetőeszközt. Érdekes, hogy a 3 fő kártyahasználóból 2 fő kiemelte, hogy annak ellenére, hogy a bankkártya náluk van, mindig tartanak maguknál készpénzt, mert ez – elmondásuk szerint – biztonságérzetet ad nekik. A 2 fő, akik inkább mindig készpénzzel fizetnek azért ezt a fizetési módot választják, mert egyikük nem bíz a banki ügyintézésben és a bankautomatákban, illetve nem elégedett ezen szolgáltatások minőségével, másikuk pedig nem rendelkezik bankkártyával, és nem is szándékozik bankszámlát nyitni. Az az interjúalany, aki mind a bankkártyát, mind a készpénzt ugyanolyan arányban használja, ezt azzal indokolta, hogy a vásárlás értékétől függ, mivel fizet. Kisebb értékű – ő a 2 000 Ft-os értékhatárt nevezte meg – tranzakcióknál mindig a bankkártyát használja.

A Közgazdaságtudományi Kar hallgatóiból álló fókuszcsoporthoz 4 fő inkább mindig bankkártyával fizet, 1 fő pedig inkább mindig készpénzzel. A bankkártyával fizetők ebben az interjúban is elmondták, hogy készpénz is van náluk, melynek több oka is van: a biztonságérzet és a felmerülő problémák kiküszöbölése (pl.: terminál hiánya), a termék/szolgáltatás típusa (az egyik interjúalany kifejtette, hogy ruházati boltban inkább mindig bankkártyával fizet, ellenben éttermi szolgáltatás igénybevételekor inkább mindig készpénzt használ). Az 1 fő készpénzhasználó nem bíz a számlapénzzel való fizetésben, ennek ellenére van bankszámlája, ahogy minden interjúalanyunk. Mind az 5 fő pozitívan nyilatkozott a banki szolgáltatás minőségével, gyorsaságával kapcsolatban.

Mivel mindkét fókuszcsoporthoz összesen 11 főből 10 fő rendelkezik bankszámlával és a hozzá tartozó bankkártyával, érdekelt, vajon minek a hatására hozták meg azt a dön-

tést, hogy bankszámlaszerződést kötnek. A 10 főből 8-nál a szülői ösztönzés, hatás miatt hoztak létre bankszámlát, általában fiatal korban (14 éves kortól). 1 fő úgy fogalmazott, hogy saját elhatározásból kívánt számlát nyitni, melyben a szülei támogatták és segítették, 1 fő pedig kizárólag saját ötlettől vezérelve nyitott bankszámlát.

A kérdőívben megkérdeztem az elsőéves hallgatókat, hogy **pénzügyi krízis esetén mit tennének**. A válaszok aránya ebben az esetben is meglepett, hiszen arra számítottam, hogy a válaszadók nagy része szüleitől kér anyagi támogatást, segítséget.

17. ábra: Pénzügyi krízis esetén tanúsított magatartás

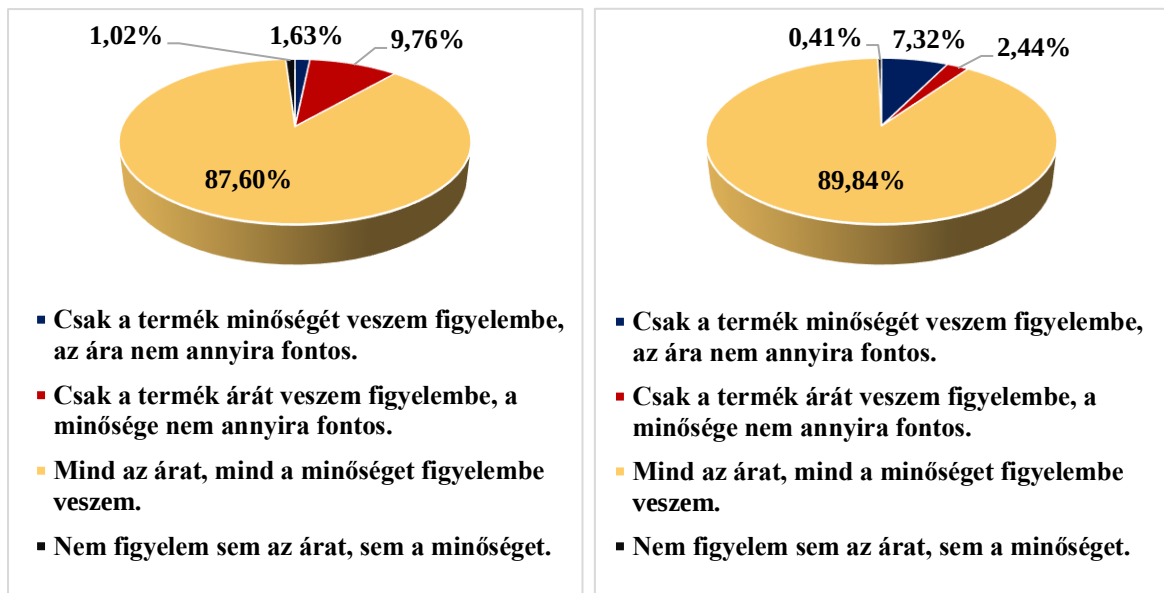
Forrás: Saját szerkesztés

Láthatjuk, hogy a hallgatók körülbelül ugyanolyan arányban kérnek segítséget másoktól és támaszkodnak saját megtakarításukra. A 492 válaszadó közül **196 fő** kér inkább kölcsön pénzügyi krízis (pl.: hirtelen jelentkező fizetési kötelezettség) esetén, és **180 fő** nyúl a félretett pénzéhez ilyen esetben. A diagramról az is leolvasható, hogy a megkérdezettek 17,28%-a (**85 fő**) a rendszeres diákmunkából befolyt fizetéséből gazdálkodik, ha hirtelen fizetési kötelezettsége lenne, azonban csak 6,30%-uk (**31 fő**) vállalna csak azért diákmunkát, hogy visszafizesse a kölcsön kapott összege, illetve, hogy esetlegesen félretegy a későbbiekre, azonban ez utólagos cselekvés és nem feltételez előrelátást.

A fókuszcsoporthoz tartozó beszélgetés során mindkét csoport, szinte minden tagja egyhangúan ugyanazt az álláspontot képviselte. Úgy gondolják, hogy a szülőktől kellemetlen kölcsön kérni – nemcsak pénzügyi krízis esetén, hanem egyéb javak megvásárlásánál is –, így megoldásként, ha van lehetőségük, félretesznek a rendelkezésre álló összegből egy kisebb részt, mint megtakarítás, hogy abból fedezzék ezeket a kiadásokat (pénzügyi biztonság).

Akiknek nincs otthoni és/vagy banki megtakarítása, ők – elmondásuk alapján – kelletlenül, de elfogadják a segítséget. Ennél a kérdéskörnél megemlítették azt is, hogy amennyiben olyan igényeik vannak, melyeket saját pénzből/megtakarításból nem tudnak kielégíteni, és diákmunkát sem tudnak vállalni, abban az esetben inkább hátrébb sorolják ezeket az igényeket, minthogy a szülőktől anyagi támogatást kérjenek azok kielégítéséhez. A fókuszcsoport tehát ismét egészen kiválóan modellezte a kérdőívvel gyűjtött adatokat: tulajdonképpen ugyanolyan arányban van jelen az elsőévesek között a segítségkérés és elfogadás, illetve a félretett pénz felhasználása (hirtelen) fizetési kötelezettség esetén.

A következő 3 kérdéssel azt próbáltam meg felmérni, milyen az elsőéves egyetemisták pénzügyi felelőssége. Figyelembe veszik-e bizonyos jószágoknál az ár-érték arányt, vagy van olyan termék/szolgáltatás, ahol csak annak árát vagy minőségét figyelik, és melyek ezek a kategóriák.

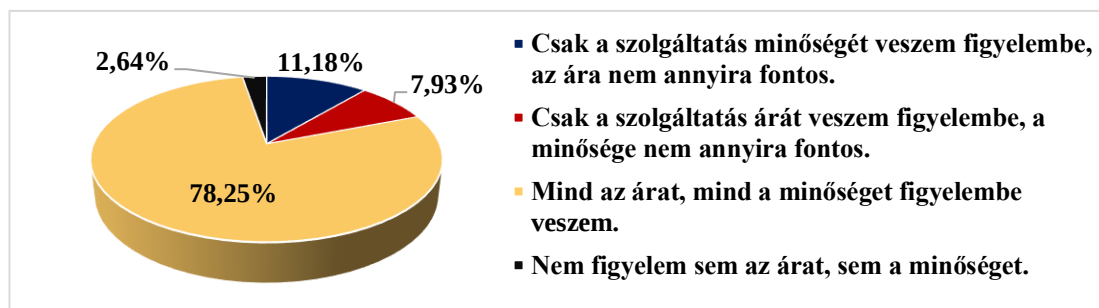

**18/a. ábra: Felelős vásárlás
(ruházati cikk)**

Forrás: Saját szerkesztés

**18/b. ábra: Felelős vásárlás
(számítástechnikai termék)**

Forrás: Saját szerkesztés

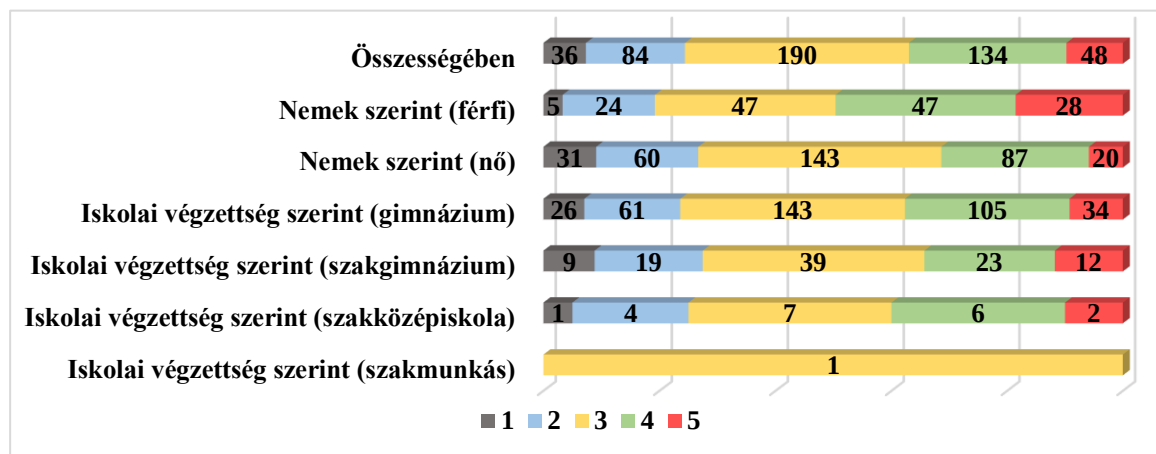

18/c. ábra: Felelős vásárlás (szolgáltatás)

Forrás: Saját szerkesztés

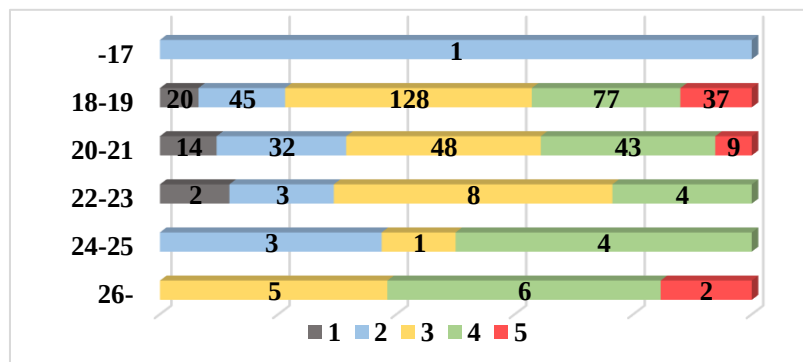
Jól látszik, hogy a válaszadók minimum 78%-a (**384 fő**) mind a ruházati és számítástechnikai jószágok megvásárlása és mind a szolgáltatások igénybevétele előtt figyelembe veszi az ár-érték arányt, a jószágok árát és minőségét, és ez alapján dönt a vásárlás lehetőségéről. Érdekes, hogy amennyiben csak az egyik ismérvet veszik figyelembe a hallgatók, úgy az arány éppen megfordul: a ruházati termékénél inkább a termék ára, a számítástechnikai jószágnál annak minősége a fontosabb. Azoknak a hallgatóknak a száma, akik ezen megfontolás alapján döntenek, csekély (előbbinél 9,76%; **48 fő**, utóbbinál 7,32%; **36 fő**). A szolgáltatás igénybevételénél térnek el kis mértékben az arányok, itt többeknek fontos csak a minőség (11,18%; **55 fő**), illetve csak az ár (7,93%; **39 fő**), **13 főnek** pedig nem számít sem az ár, sem a minőség, csak a szolgáltatás nyújtotta élmény.

Megkértem a hallgatókat, hogy *egy 1-5 skálán értékeljék, mennyire érdeklik őket az országban/világban lezajló pénzügyi események, változások*. 1 pontot ért, ha egyáltalán nem és 5 pontot, ha nagyon is érdeklik a válaszadót a pénzügyi aktualitások.

19. ábra: Érdeklődés a pénzügyi világ aktualitásai iránt (nem és iskolai végzettség szerinti megoszlásban, fő)

Forrás: Saját szerkesztés

20. ábra: Érdeklődés a pénzügyi világ aktualitásai iránt (életkor szerinti megoszlásban, fő)

Forrás: Saját szerkesztés

A 492 válaszadó átlagosan 3,15 ponttal értékelte érdeklődését a pénzügyi hírek, változások, aktualitások iránt. Az elsőéves egyetemisták legnagyobb arányban, 38,62%-ban (**190 fő**) közepes értékelést adtak maguknak. Ezután 4 pontot (**134 fő**; 27,24%), majd 2 pontot (**84 fő**; 17,07%) jelöltek meg, és csupán **36 fő**, a megkérdezettek 7,32%-a érzi úgy, hogy egyáltalán nem érdeklik a pénzügyi történések. Sajnos azoknak az aránya, akiket mindenképpen érdekelnek a hírek, aktualitások, közelít a másik véglet arányához. **48 fő** (9,76%) értékelte érdeklődését 5 pontra.

Megvizsgáltam, hogy az elsőévesek nem, életkor és iskolai végzettség ismerve alapján képzett csoportjában van-e kiugró érték, és ha van, melyiknél. A nem alapján csoportosított értékeléseknél a férfiak átlagosan 3,46, a nők 3,98 pontra értékelték érdeklődésüket. A nők többsége (41,94%; **143 fő**) 3, míg a férfiak ugyanolyan arányban (31,13%; **47 fő**) 3 és 4 pontot adtak pénzügyi érdeklődésükre. A férfiaknál kiugróan magas az 5 pontos értékelések aránya: 18,54% (**28 fő**), a nőknek ezzel szemben ugyanebben a kategóriában csupán 5,87%-uk (**20 fő**) érdeklődik nagyon is a pénzügyi aktualitások iránt.

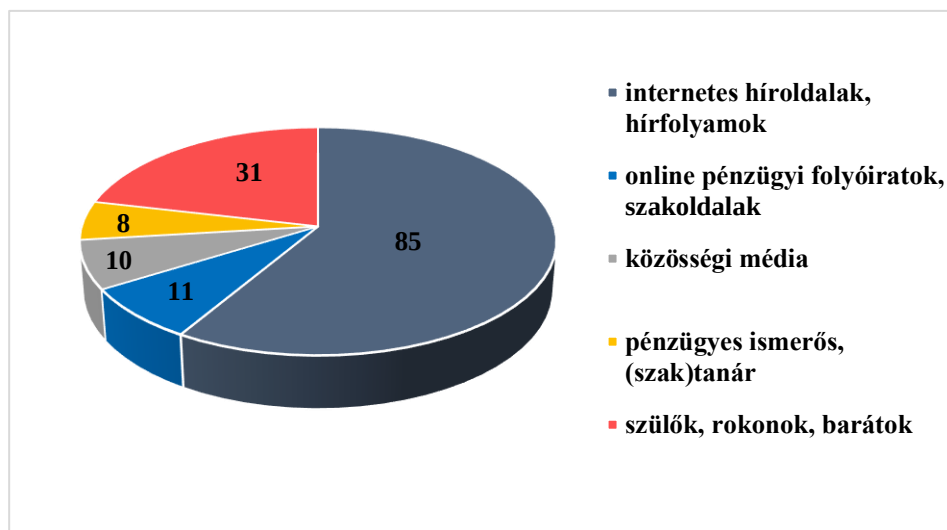
Az iskolai végzettség alapján csoportosított értékeléseknél nem látható kiugró érték, mindegyik csoportban hasonló arányban érdeklődnek a pénzügyi hírek iránt, a gimnáziumi érettségivel rendelkezők átlagosan 3,16, a szaggimnáziumi szakmai bizonyítvánnyal rendelkezők 3,10, a szakközépiskolai érettségizettek 3,20 pontra, vagyis közepesre értékelte érdeklődési szintjét. Az 1 fő szakközépiskolai szakmunkás bizonyítványt szerzett hallgató is közepes értékelést adott magának.

Az életkorbeli különbség azonban eltérést mutat a pénzügyi érdeklődés tekintetében. Az 1 fő 18 év alatti 2 pontot, és a 22-23 éves korcsoport átlagosan 2,82 pontot adott érdeklődésére. A 18-19, 20-21 és 24-25 évesek csoportja 3,21; 3,01 és 3,13-as átlagponttal értékelte a pénzügyi világban zajló aktualitásokra fordított figyelmét. Ami kiugró adat, az a 26 év felettiek korcsoportja 3,77-es átlagpontja, vagyis ez a korosztály érdeklődik legintenzívebben a pénzügyi-gazdasági történések iránt.

A fókuszcsoporttal folytatott beszélgetés során kiderült, hogy a BPK-s hallgatók pénzügyi-gazdasági témájú érdeklődése nem számottevő, alapvetően a csoport egyik tagja sem követ nyomon rendszeresen egy bizonyos pénzügyi változást sem. Általános érdeklődést csekély mértékben mutat 1-2 fő a megkérdezettek közül. Kortársaikat is érintő, aktuális pénzügyi-gazdasági változásokkal sincsenek tisztában (pl.: szja-mentesség 2022-től), az ezekről megjelent publikációkat nem olvassák, mert úgy hiszik, nem értenék meg az ott leírtakat. Az LKK-s hallgatókból álló csoport 4 tagja csekély mértékben érdeklődik a pénzügyi aktualitások iránt, elmondásuk szerint az általuk, jelenleg – nem rendszeresen – kö-

vetett változások az euró árfolyamát, az üzemanyag árát és az inflációt érintik. A kapcsolódó híreket meghallgatják vagy az azokról készült publikációt elolvassák. Számomra nagyon pozitív volt, hogy a csoport egy tagja kiemelte, hogy felsőfokú tanulmányainak kezdete óta egy kisebb szemléletbeli változást észlel, mely főként a pénzügy világában bekövetkező változások észrevételére és megfigyelésére irányul. 1 fő a csapatból ezenkívül tőzsdei híreket, változásokat is nyomon követ személyes érdeklődése miatt.

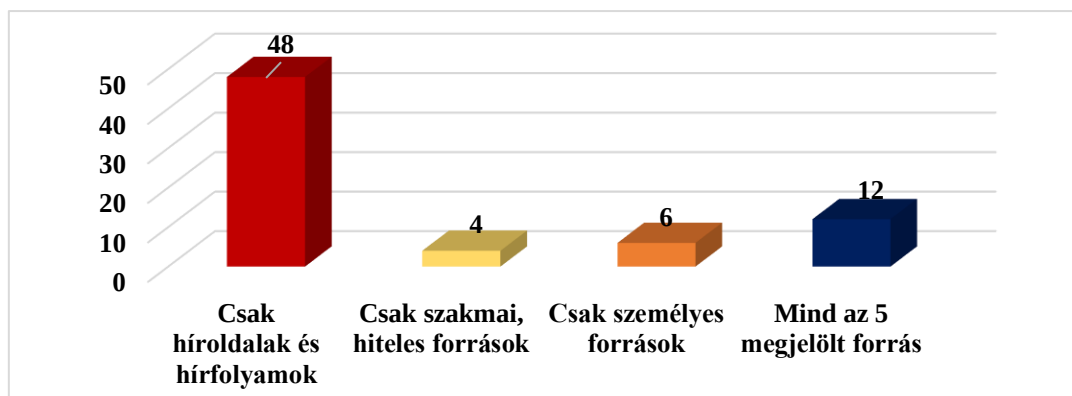
A kérdőív első kérdéskörének utolsó kérdése arra irányult, hogy amennyiben valamilyen pénzügyi-gazdasági hír mégis érdekli az elsőéves hallgatókat, **honnan tájékozód-nak**. Az 5 válaszlehetőség közül többet is választhattak a megkérdezettek, a beérkezett válaszok alapján minden hallgató átlagosan 2 lehetőséget jelölt be.

21. ábra: Pénzügyi információforrások (nem kombinált, fő)

Forrás: Saját szerkesztés

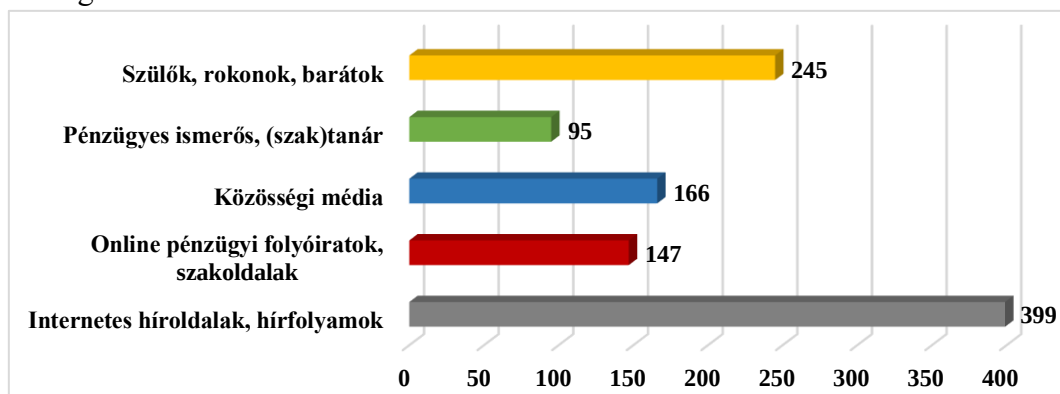
A fenti kördiagram azokat az eseteket mutatja, amikor a válaszadók csak egy információforrást jelöltek meg az 5 lehetőség közül, vagyis, csak arról az egy helyről tájékoznak pénzügyi-gazdasági kérdés esetén. A 492 megkérdezettből **85 fő** jelölte azt, hogy csak internetes híroldalatokat, hírfolyamokat olvas, **31 fő** pedig csak a szüleihez, rokonaihoz és/vagy barátaihoz fordul pénzügyi segítségért. Kíváncsi voltam, hogy hány válaszadó jelölt kimondottan csak olyan forrást, amely híroldalakon, hírfolyamokban jelenik meg (feltételezhetően nem 100%-os hitelességgel és valós tartalommal), hány fő jelölte azt, hogy csak szakmai és hiteles forrásból gyűjt információt, hány megkérdezett szeret csak személyesen pénzügyi segítséget kérni, és hányan jelölték be mind az 5 információforrást. Az alábbi diagram az említett specifikus információforrásokat ábrázolja tényleges számadataival:

22. ábra: Specifikus pénzügyi információforrások (fő)

Forrás: Saját szerkesztés

Szembevetendő, hogy ugyan az egészhez viszonyítva nem magas arányban (48 fő; 9,76%), de egymáshoz viszonyítva kimagasló mértékben választják az elsőéves hallgatók olyan híroldalak és hírfolyamok publikációit, melyek nem feltétlenül hiteles és szakmai forrásokból készültek. Ez félrevezetheti és rossz irányba terelheti őket, főként abban az esetben, ha csak ez az egy információforrásuk van. Kevesen választják csak és kizárólag a szakmai forrásokat (pl.: online pénzügyi folyóiratok, szakoldalak, pénzügyes ismerős, (szak)tanár), és a csak személyes információgyűjtést (pl.: pénzügyes ismerős, (szak)tanár, szülők, rokonok, barátok). Mind az 5 felajánlott lehetőséget 12 fő jelölte be, vagyis ők tulajdonképpen minden forrást igénybe vesznek, több oldalról közelítik meg az adott pénzügyi témát, több nézőpontot ismernek meg. Összességében a legtöbbször jelölt válasz az *internetes híroldalak, hírfolyamok* (399 fő) és a *szülők, rokonok, barátok* (245 fő) voltak. Pozitívnak értékelem, hogy a kapott adatok alapján az elsőévesek minimum 2 forrásból tájékozódnak, ha érdekli őket valamilyen pénzügyi hír, téma, fogalom, azonban sajnos elég alacsony a szakmai és hiteles források igénybevételének gyakorisága. Ezt mutatja az alábbi diagram is:

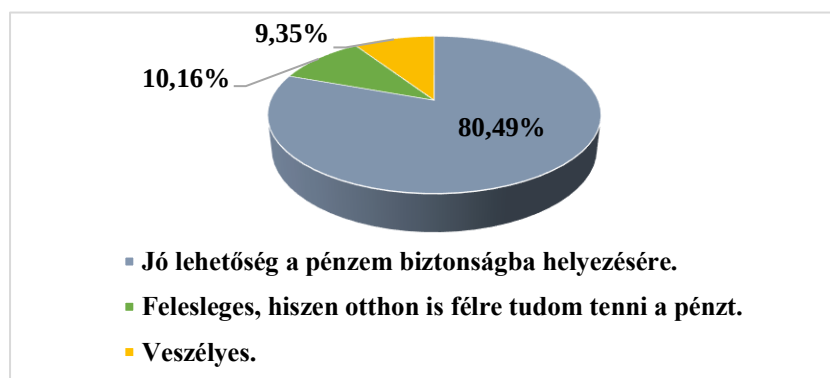

23. ábra: Pénzügyi információforrások jelölési gyakorisága (fő)

Forrás: Saját szerkesztés

A Pedagógiai Karon készített fókuszcsoporthoz tartozó interjúk elhangzottak alapján a hallgatók főként internetes híroldalakat keresnek fel, ha valamilyen pénzügyi-gazdasági információra van szükségük. A szülőkhöz általában pénzügyi döntéshozatal előtti bizonytalanság esetén fordulnak tanácsért, de aktuális pénzügyi változásokkal, információkkal kapcsolatban a híroldalak, hírfolyamok publikációira támaszkodnak. 1 fő hallgató említette, hogy baráti körében vannak olyan személyek, akik kérdés esetén tudnának információt nyújtani neki, de elmondása szerint ez főként (az ő érdeklődésükből fakadóan) a befektetések témakörére korlátozódik. A Közgazdaságtudományi Karon megkérdezett interjúalanyok többsége szintén az interneten található híroldalak cikkei hívják segítségül kérdés esetén. 1 fő hallgató szerint ez azért van így, mert nem szeretné terhelni szüleit olyan kérdésekkel, melyekre nem tudnak teljeskörű választ adni. Emellett azonban voltak olyan hallgatók (2 fő), akik azt mondták, szívesebben kérdezik meg szüleiket, mert érthető és „hétköznapi nyelven” megfogalmazott válaszokat adnak, olykor egy mindennapi példán keresztül bemutatva a jobb megértés érdekében. A fókuszcsoporthoz ennél a kérdésnél is megerősítette a kérdőívre érkezett válaszokból készített elemzésemet.

A kérdőív második kérdésköre a pénzügyi kultúrához kapcsolható véleményekre összpontosító kérdéseket tartalmazott. Elsőként azt kérdeztem az elsőéves hallgatóktól, hogy **mit gondolnak a bankban elhelyezett megtakarításról.**

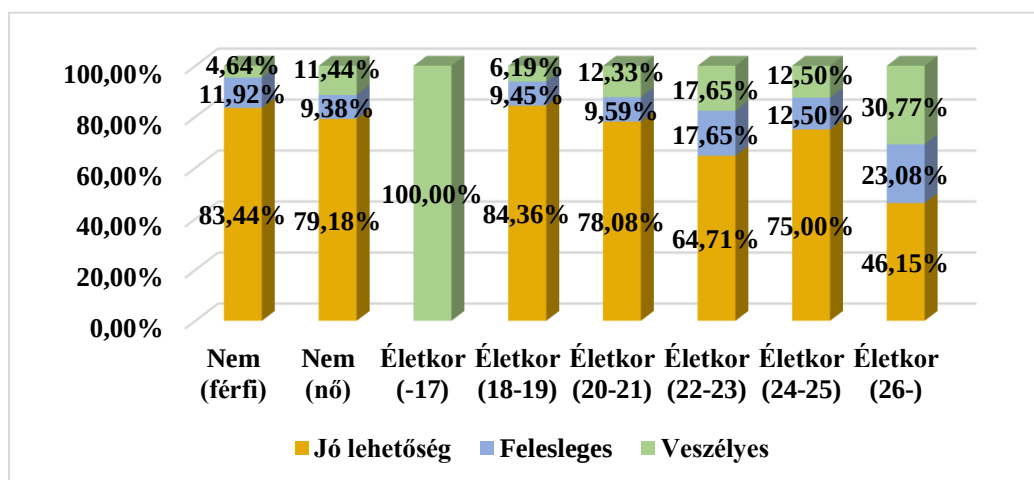
24. ábra: Az elsőéves egyetemisták véleménye a bankban elhelyezett megtakarításról

Forrás: Saját szerkesztés

A megkérdezettek 80,49%-a (**396 fő**) jó lehetőségnek tartja, 10,16%-a (**50 fő**) feleslegesnek és közel ugyanekkora arányban (9,35%; 46 fő) gondolják veszélyesnek a válaszadók. Annak ellenére, hogy az elsőévesek több, mint 80%-a inkább gondol rá lehetőségként, mint egy felesleges vagy veszélyes lépésként, a kérdőív egyik – már elemzett – kér-

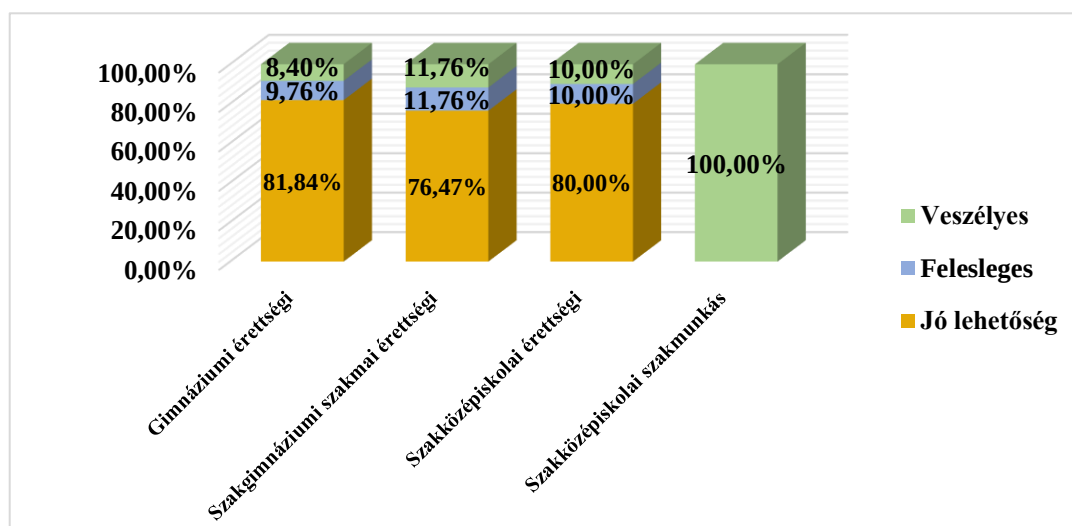
désére²⁴ adott válaszok alapján a hallgatók csupán 22,76%-a (112 fő) teszi félre bankba a pénzét. Vagyis habár magát a banki megtakarítás intézményét pozitívan értékelik, mégis csekély azon hallgatók száma, akik valóban képeznek megtakarítást egy bankban. Ennek oka lehet például az, hogy a rendelkezésükre álló összeg nem elegendő arra, hogy azt felosztva félretegyék a számlájukon, vagy az, hogy nincs elegendő háttértudásuk és/vagy tapasztalatuk ebben a témában, és így nem fognak hozzá a megtakarítás-képzéshez.

Megvizsgáltam, hogy a megtakarításokról alkotott vélemény nem, életkor vagy iskolai végzettség függvényében változik-e és milyen mértékben.

25. ábra: A bankban elhelyezett megtakarításról alkotott vélemény változása nem és életkor függvényében

Forrás: Saját szerkesztés

26. ábra: A bankban elhelyezett megtakarításról alkotott vélemény változása iskolai végzettség függvényében

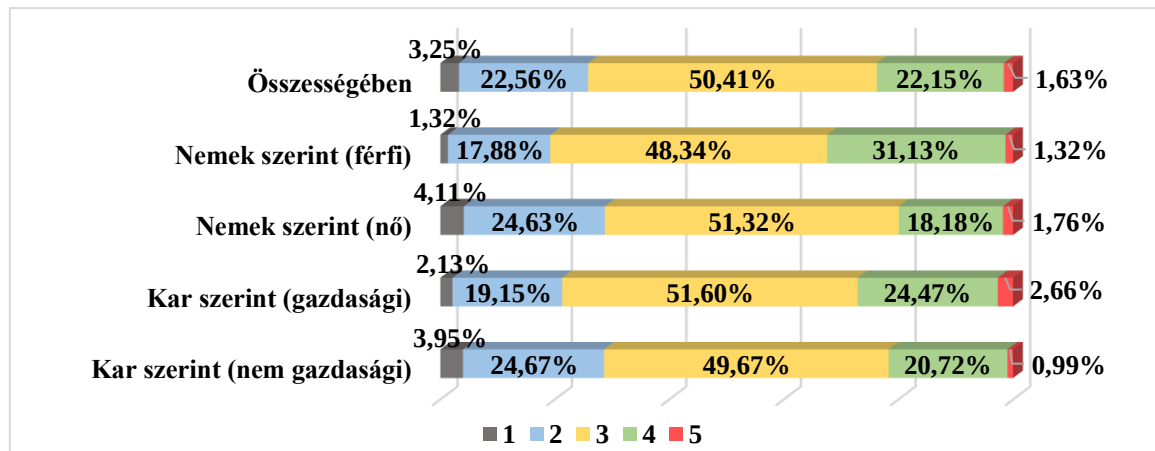
Forrás: Saját szerkesztés

²⁴ 40. oldal

A 25. ábráról leolvasható, hogy a férfiak és a nők csekély eltéréssel ugyan, de közel azonos arányban gondolják jó lehetőségnek a banki megtakarításokat. Érdekes, hogy a *felesleges* és *veszélyes* válaszlehetőségeket ellentétes arányban jelölték meg: a férfiak közül többen gondolják inkább feleslegesnek (11,92%; **18 fő**), mint veszélyesnek (4,64%; **7 fő**), a nők viszont fordítva. Az életkor ismérvvel összevetve azt láthatjuk, hogy a fiatalabb korosztály (18-19 és 20-21 éves korcsoport) inkább jó lehetőségnek tartja, és ugyanolyan arányban tartja feleslegesnek, azonban a 20-21 éves korosztályt tekintve arányaiban kétszer annyian tartanak a banki megtakarítás létrehozásáról, mint fiatalabb társaik. Számomra érdekes, hogy az idősebb hallgatók, a 22-23 éves korosztályba tartozók és a 26 év felettiek egyre inkább tartanak a megtakarítások kialakításától. Azon elsőévesek aránya, akik veszélyesnek tartják azt, magasabb a 26 évnél idősebb hallgatókat tömörítő csoportban. Az egyetlen 17 éves kérdőív kitöltő is veszélyesnek tartja azt, ha félretett pénzét a bankban helyezi el. A fiatal korosztály félelme indokolható például a pénzügyi, banki ismeretek hiányával, az idősebb hallgatók tartózkodása pedig korábbi negatív tapasztalatok eredménye lehet. Az iskolai végzettséget vizsgálva kiugró értéket nem találtam, mind a gimnáziumban, szakgimnáziumban és szakközépiskolában érettségizett hallgatók közel ugyanolyan arányban vélekednek mindhárom álláspontról. Az egy fő szakközépiskolai szakmunkás bizonyítvánnyal rendelkező hallgató a veszélyes jelzővel illette a banki megtakarításokat.

A kérdőívben megkérdeztem az elsőéves hallgatókat, hogy *saját pénzügyi tudásukat, ismereteiket hány pontra értékelnék egy 1-5 skálán*, ahol 1 pontot ért a nagyon alacsony, 5 pontot a nagyon magas tudás- és/vagy ismeretszint. A legtöbben (**248 fő**; 50,41%) 3 pontra értékelték pénzügyi tudásukat, vagyis közepesnek, átlagosnak érzik azt. Ezenkívül elmondható, hogy többen gondolják inkább 2 pontra, mint 4 pontra értékelendőnek ismereteiket, és csak a megkérdezettek 1,63%-a (**8 fő**) gondolja nagyon jónak (5 pont) pénzügyi tudását. Megvizsgáltam, hogy van-e valamilyen eltérés nem, illetve aszerint, hogy a hallgató jelenleg valamilyen gazdasági karra jár-e vagy sem. A nők több, mint fele (51,32%; 175 fő), a férfiak közel fele (48,34%; 73 fő) közepes értékelést adott magának, illetve itt is megfigyeltem azt az ellentétet, hogy míg a férfiak inkább gondolják jónak (4 pont), mint gyengének (2 pont) pénzügyi tudásukat, úgy a nők pont fordítva. A jelenleg gazdasági karon tanuló hallgatók közel ugyanolyan arányban tartják közepesnek pénzügyi tudásukat, mint a többi kar hallgatói. Általánosan – kis mértékben – többen adtak 4 és 5 pontot, illetve kevesebben 2 és 1 pontot önmaguknak, mint nem gazdasági karon tanuló hallgatótársaik, azonban az adatok alapján nem értékelik sokkal többre pénzügyi ismerete-

iket, annak ellenére, hogy gazdasági tanulmányokat folytatnak és – ebből gondolván – pénzügyi-gazdasági beállítottságúak. Az alábbi diagram tartalmazza a fent említett adatokat:

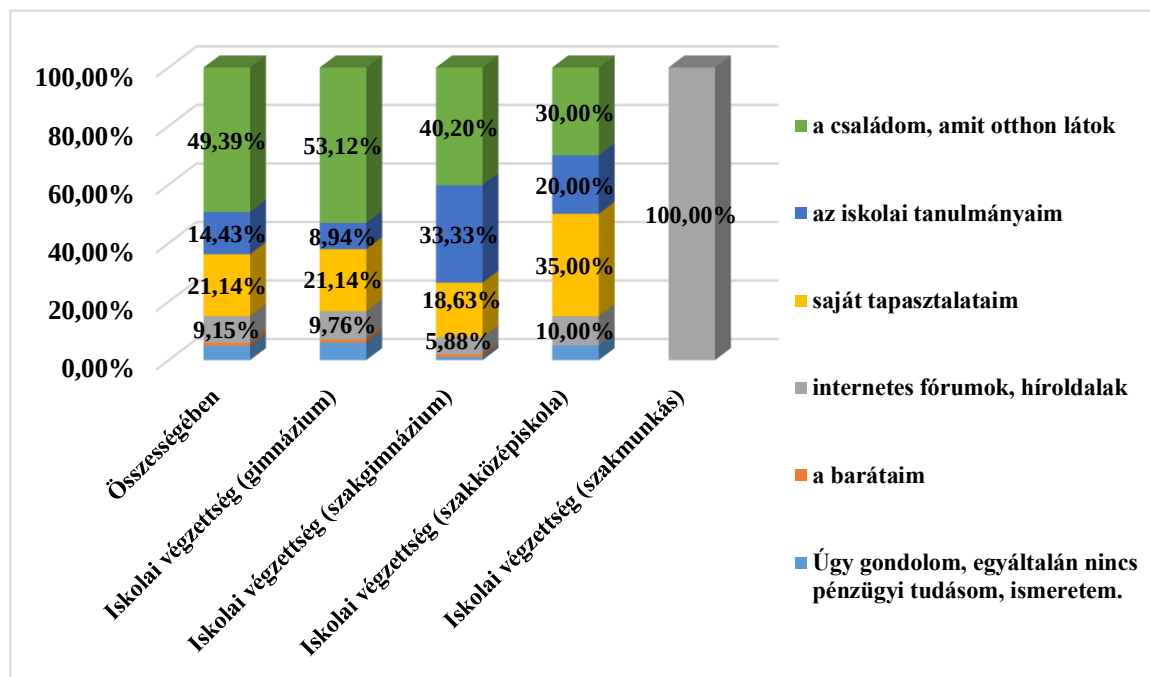
27. ábra: Mennyire értékelik az elsőéves hallgatók pénzügyi tudásukat?

Forrás: Saját szerkesztés

A fókuszcsoporthoz tartozó interjúk során megkértem a kutatásban résztvevő hallgatókat, hogy értékeljék önmagukat. A Pedagógus Karon 2 és 3 pontos értékelést adtak pénzügyi ismereteikre, mert úgy gondolják, hogy jelenlegi tudásuk és ismereteik nem elegendőek, olykor még a mindennapi hatékony és felelős pénzügyi döntéshozatalhoz sem. A Közgazdaságtudományi Kar hallgatóiból álló csoport vegyesen 2, 3, 4 ponttal jutalmazta pénzügyi tudását. Többen azzal indokolták, hogy jónak tartják tudás- és ismeretszintjüket, azonban úgy gondolják – tanulmányaik során/segítségével – van hova fejlődni, van még lehetőség újabb dolgok megismerésére, megértésére. Átlagosan 3,4 pontot adott egy-egy hallgató, tehát az interjú itt is tükrözi a kérdőívvel összegyűjtött adatokból készített elemzést, miszerint a gazdasági karon tanuló hallgatók általánosan csekély mértékben, de jobbra értékelik pénzügyi tudásukat, mint a nem gazdasági karon hallgatók.

Érdekelt, hogy ennek a – ha nem is annyira magasra értékelt – pénzügyi tudásnak mi lehet a forrása, ezért rákérdeztem a kérdőívben. Ennél a kérdésnél csak egy válaszlehetőséget lehetett megjelölni. Az alábbi oszlopdiagram mutatja, hogy a megkérdezett elsőéves hallgatók 49,39%-a (**243 fő**) a családban látottakat, a szülői mintát tekinti jelenlegi pénzügyi tudása forrásának. A második legtöbbször jelölt válasz a saját tapasztalat volt, **104 fő** (21,14%) a megkérdezettek közül saját tapasztalataiból szerezte ismereteit. Mint pénzügyi ismeretek forrását, az iskolai tanulmányokat (**71 fő**; 14,43%) és az internetes fórumokat (**45 fő**; 9,15%) viszonylag kevesen jelölték, illetve még kevesebben (**5 fő**; 1,02%) gondol-

ják úgy, hogy a barátaiktól szerzett információk, átvett szokások jó pénzügyi forrásnak számítanak.

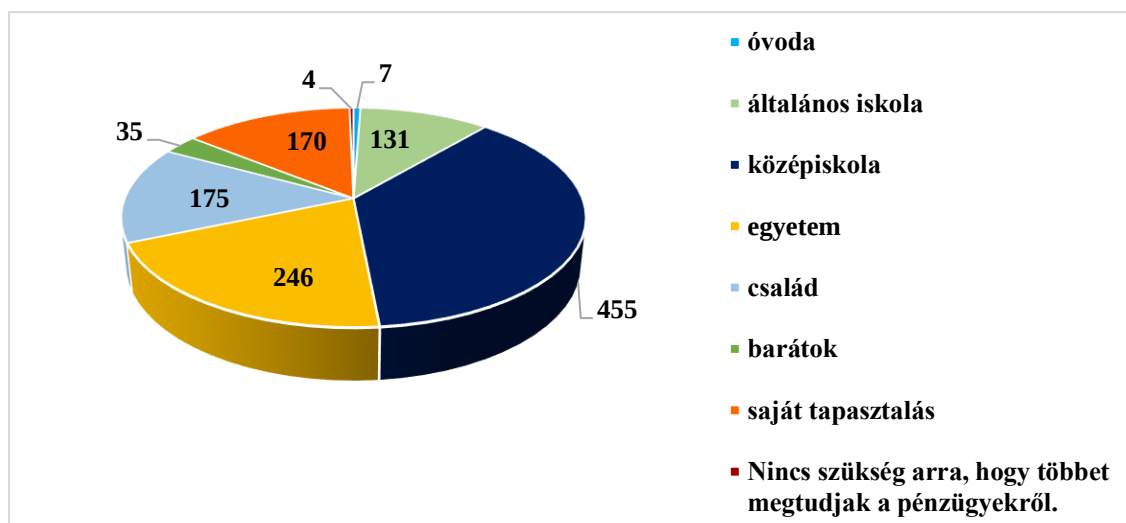
28. ábra: Az elsőéves egyetemisták pénzügyi tudásának forrásai

Forrás: Saját szerkesztés

A válaszok sokszínűsége kitűnik, ha a legmagasabb iskolai végzettség szerint csoportosítjuk azokat. A gimnáziumban érettségizett elsőéves egyetemisták úgy gondolják, hogy a szülői minta (**196 fő**; 53,12%), a saját tapasztalat (**78 fő**; 21,14%) és az internetes fórumok, híroldalak (**36 fő**; 9,76%) a legmeghatározóbb források, amelyek hatással vannak pénzügyi-gazdasági tudásukra. Érdekes – és számomra öröm látni –, hogy a szakgimnáziumi szakmai érettségivel rendelkező elsőévesek sokkal nagyobb arányban (33,33%; **34 fő**) jelölték meg az iskolai tanulmányokat, és sokkal kisebb arányban (5,88%; **6 fő**) az internetes híroldalatokat, mint forrást. Náluk a legkisebb az aránya azoknak is, akik úgy gondolják, hogy egyáltalán nincs pénzügyi ismeretük. Kitűnik, hogy a szakközépiskolai érettségi bizonyítványt szerzett hallgatók nagy arányban (35,00%) saját tapasztalataikra támaszkodnak, sokkal inkább, mint a szülői mintára (30,00%), vagy iskolai tanulmányaikra (20,00%). Ennél a csoportnál a legnagyobb (10,00%) az internetes híroldalak felhasználása, mint pénzügyi ismeretet mélyítő forrás.

Miként egyik célom az is, hogy rámutassak, szükséges lenne minden középiskolában a pénzügyi ismeretek oktatására, megkérdeztem az elsőéves egyetemistákat, ők – még friss középiskolai tapasztalatok birtokában – hogyan vélekednek arról a kérdésről: ***honnan kéne többet hallani, megtudni a pénzügyekről?***

Ennél a kérdésnél több válaszlehetőséget is megjelölhettek a megkérdezettek, így összesen 1 223 jelölés érkezett különböző kombinációkban.

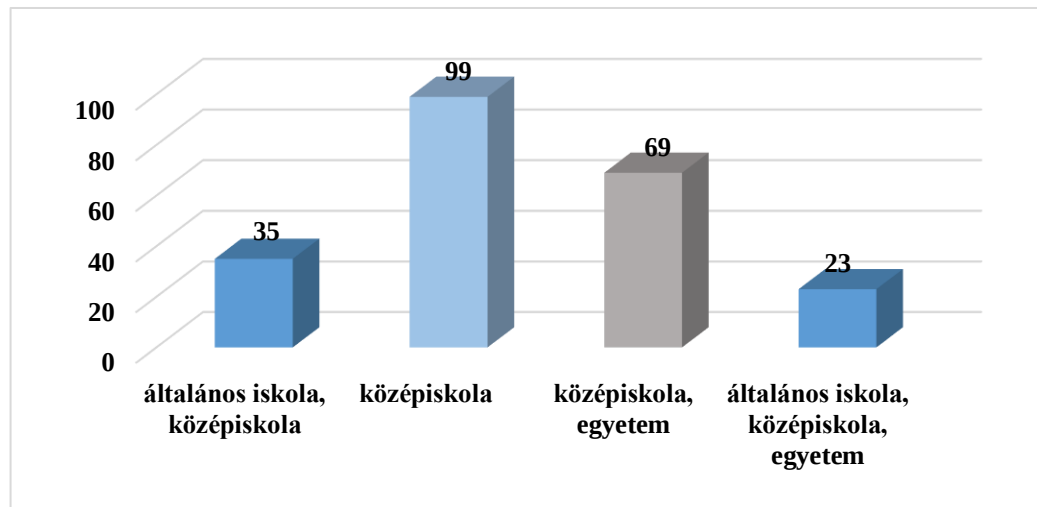

29. ábra: Honnan kéne többet megtudni a pénzügyekről?
– Hallgatói vélemények (fő)

Forrás: Saját szerkesztés

A hallgatók átlagosan minimum 2 lehetőséget adtak meg, és 92,48%-uk (**455 fő**) jelölte a középiskolát, mint választ a kombináció egyik tagjaként. A második legtöbbször felmerült lehetőség az egyetem volt, ezt **246 fő** (50,00%) jelölte be. Ezután a család (**175 fő**; 35,57%), a saját tapasztalás (**170 fő**; 34,55%), és az általános iskola (**131 fő**; 26,63%) szerepelt legtöbbször. Számomra nagyon pozitív visszacsatolás volt, hogy az elsőéves hallgatók – akiknek 75%-a gimnáziumban érettségizett, és ezért nem volt kötelezően pénzügyi ismeretek tárgya – több, mint 90%-a úgy gondolja, hogy a középszintű oktatási intézményekben mindenképpen hallani kéne a pénzügyekről, a pénzügyi alapismeretekről. Ugyan nem olyan nagy arányban, de az általános iskola is felmerült a hallgatókban, mint pénzügyi alapismeretek oktatásául szolgáló helyszín, mely teljesen reális lehet. Így, ha egy fiatal tanuló már általános iskolában találkozna – játékos módon bemutatott – pénzügyi alapokkal, középiskolában (gimnáziumban) még kevésbé lenne neki idegen terep a pénzügy világa. A megkérdezettek fele úgy véli, az egyetemen is mindenképpen jó lenne többet hallani és megtudni a pénzügyekről. Számomra ez azért érdekes, mert így azt is megtudtam, hogy a nem gazdasági karra járó hallgatók is igényelnék a minimális (általános) pénzügyi oktatást. Megvizsgáltam azt, hogy hány kérdőív kitöltő jelölte be a következő kombinációkat: általános iskola – középiskola; középiskola – egyetem; általános iskola – középiskola – egyetem. Vagyis hányan gondolják úgy, hogy az alap- és középfokú vagy a

közép- és felsőfokú oktatásban, illetve az összes oktatási szinten szükséges lenne a pénzügyi oktatás.

30. ábra: Melyik oktatási intézményben jelenjen meg a pénzügyi ismeretek oktatása? – Hallgatói vélemények (fő)

Forrás: Saját szerkesztés

A diagram jól szemlélteti, hogy a legtöbb hallgató szerint minimum a középiskolákban szükség lenne rendszeres/kötelező pénzügyi-gazdasági oktatásra. Fontosnak tartom kiemelni, hogy a hallgatók nemcsak a fenti ábrán szemléltetett válaszokban jelölték ezeket az oktatási intézményeket – hiszen ezen kombinációkat még kibővít(h)ették olyan válaszlehetőséggel mint család vagy saját tapasztalás. Ezzel az ábrával csupán azt szemléltetem, hogy 226 önálló válasz kimondottan csak oktatási intézményeket tartalmazott.

Ezt a kérdést a fókuszcsoportos interjúk alkalmával is feltettem, és mind a Pedagógusi, mind a Közgazdaságtudományi Kar hallgatói úgy vélték, hogy a legideálisabb középiskolás korban megismertetni a tanulókkal a pénzügyeket, de kiemelték, hogy szerintük vagy fakultatív jellegű, nem kötelező előadások formájában, vagy számonkérés nélküli tanórák keretében működhetne jól a pénzügyi ismeretek oktatása minden – nem szakirányú – intézményben. Emellett azt is hangsúlyozták, hogy a gyakorlatorientált oktatás nagyon fontos lenne ebben a helyzetben (is). A BPK-s csoportban az is felmerült, hogy az általános iskolai, játékos bevezetés is jó kezdeményezés lenne, mellyel a középiskolai tanulmányokat készítenék elő. 1 fő hallgató elmesélte, hogy általános iskolai tanulmányai során találkozott ilyen pénzügyi világba bevezető oktatással, mely során a K&H pénzügyi oktató videóit hívták segítségül.

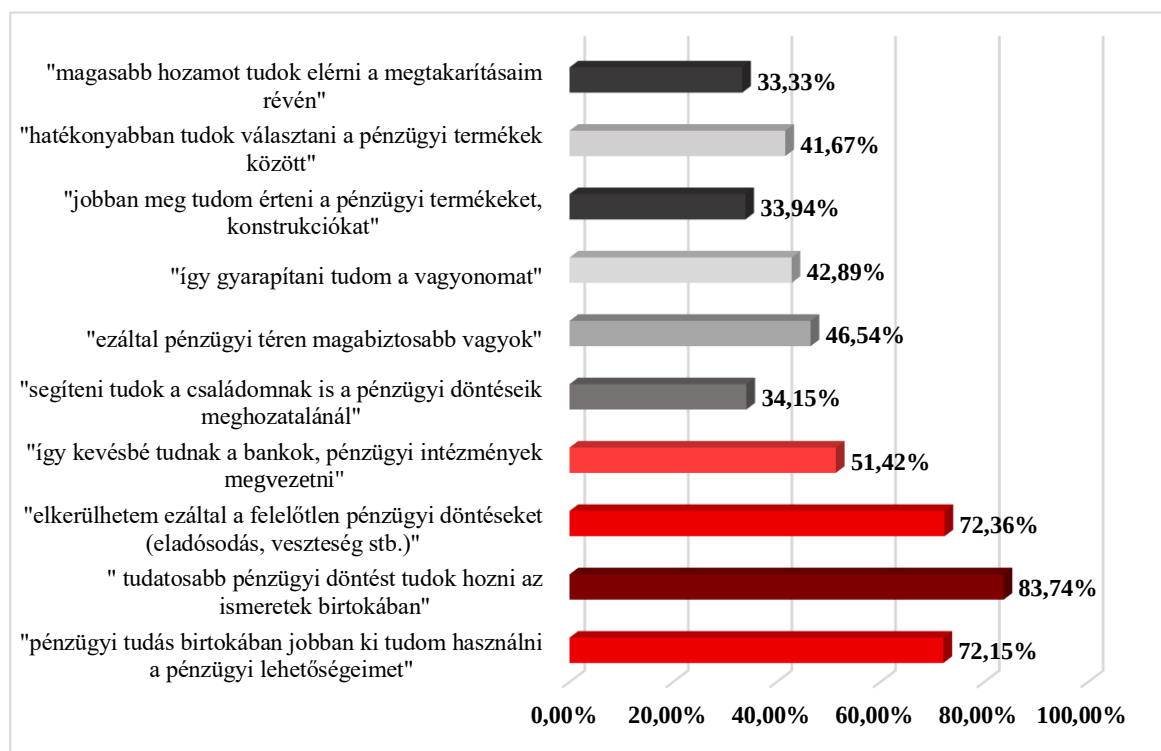
A második kérdéskör utolsó kérdését Csiszárík-Kocsir és Garai-Fodor 2018. évi kutatásából emeltem át, melyben hasonló módon az egyetemisták pénzügyi kultúráját, pénz-

ügyi ismeretek oktatásával kapcsolatos véleményét vizsgálták. Az általuk megfogalmazott kutatási kérdés nagyon megfogott és mindenképpen bele szerettem volna építeni a saját kutatásomba. A következőkben összehasonlítást teszek a 2017-ben és 2021-ben kapott adatokkal, melyek az alábbi kutatási kérdésre válaszolnak: *Milyen gyakorlati haszna van a pénzügyi ismeretek tanulásának?*

2. táblázat: A pénzügyi ismeretek tanulásának gyakorlati haszna a válaszadók véleménye alapján

	Arány
Mert magasabb hozamot tudok elérni a megtakarításaim révén	38,28%
Mert hatékonyabban tudok választani a pénzügyi termékek között.	39,58%
Mert jobban meg tudom érteni a pénzügyi termékeket, konstrukciókat.	41,67%
Mert így gyarapítani tudom a vagyonomat.	50,52%
Mert ezáltal pénzügyi téren magabiztosabb vagyok.	60,68%
Mert segíteni tudok a családomnak is a pénzügyi döntéseik meghozatalánál.	64,06%
Mert így kevésbé tudnak a bankok, pénzügyi intézmények megvezetni.	70,83%
Mert elkerülhetem ezáltal a felelőtlen pénzügyi döntéseket (eladósodás, veszteség stb.).	73,96%
Mert tudatosabb pénzügyi döntést tudok hozni az ismeretek birtokában.	83,59%
Mert pénzügyi tudás birtokában jobban ki tudom használni a pénzügyi lehetőségeimet.	85,94%

Forrás: Csiszárik-Kocsir Á. – Garai-Fodor M. (2018, p. 113.)

31. ábra: A pénzügyi ismeretek tanulásának gyakorlati haszna – Hallgatói vélemények

Forrás: Csiszárik-Kocsir Á. – Garai-Fodor M. (2018, Saját kutatás, 2017, N = 768) alapján saját szerkesztés (2021-es egyéni kutatás adatai alapján)

A két kutatás eredményét összehasonlítva egyből kitűnik, hogy bizony a 4 év alatt megváltozott az elsőéves egyetemisták véleménye a pénzügyi ismeretek tanulásának hasznáról. Fontos kiemelni, hogy a tanulmány (Csiszárík-Kocsir – Garai-Fodor, 2018) szintén a felsőfokú tanulmányaikat az aktuális félévben megkezdő hallgatókkal készült, és nem számít reprezentatívnak. Emiatt eredményeim a kutatás kiegészítéseként/folytatásaként értelmezhetőek. A táblázatba egy 2017. évi kérdőíves megkérdezésből származó eredményfelsorolás került.

Az idei kutatás alapján a legtöbb elsőéves egyetemista abban látja a legnagyobb hasznot a pénzügyi ismeretek elsajátításában, hogy így képesek lesznek tudatosabb döntéseket hozni (83,74%), emellett a pénzügyi lehetőségek jobb kihasználására való képességet és a felelőtlen pénzügyi döntések elkerülését várják ettől. 2017-ben a hallgatók ugyanezt a 3 lehetőséget jelölték meg a legtöbben, azonban a többi eredmény hol jobban, hol kevésbé, de eltérnek egymástól. Érdekesnek tartom például, hogy míg 2017-ben a az elsőévesek 64,06%-a gondolta úgy, hogy ha ők maguk jártasabbak a pénzügyekben, akkor segíthetnek a családjuknak a hatékony és tudatos pénzügyi döntéshozatalban; addig idén csak a 34,15%-uk vélekedik ugyanígy. Kérdéses az is, hogy a hallgatók miért érzik úgy, nem magabiztosak pénzügyi téren, holott a pénzügyi ismeretek birtokában vannak. 2017-ben a megkérdezettek 60,68%-a, idén a 46,54%-a érezte csak úgy, hogy a pénzügyi tudás elég a magabiztossághoz. A magasabb hozam elérése, a pénzügyi konstrukciók megértése és a vagyongyarapítás válaszlehetőségeket mindkét vizsgált évben kevesebb elsőéves jelölte meg (egy kivétellel 50% alatt), melynek oka az is lehet, hogy úgy érzik, a pénzügynek ezen területe egészen specifikus ahhoz, hogy a pénzügyi (alap)ismeretek tanulása segíthessen elsajátítani a hatékony boldogulást a megtakarítások, befektetések világában. Ezzel az állásponttal magam is egyetértek. Érdekes még, hogy míg 4 évvel ezelőtt a megkérdezett hallgatók 70,83%-a gondolta úgy, hogy a pénzügyi tudás elegendő és hasznos annak érdekében, hogy bankok ne vezessék meg őket, 2021-ben ez az arány 51,42%. Ez azt sugallja, hogy az elsőévesek szerint a pénzügyi tudás már nem elegendő a megtévesztetlenséghez.

A két kutatás eredményeit érdemes lehet tovább elemezni a többi rendelkezésre álló adat birtokában, mely tanulmányból további tendenciára vonatkozó következtetést lehetne levonni. Ez akár egy következő kutatás alapja is lehet.

A kérdőív harmadik kérdésköre egyfajta tudásfelmérés volt, melyben 9 kérdést/állítást találtak a felmérésben részt vevők. A 9 kérdést/állítást úgy válogattam össze és fogalmaztam meg, hogy inkább az általános pénzügyi műveltség és a gyakorlatban, a

mindennapi életben való hatékony és tudatos döntéshozatal képességének helyzetéről kapjak képet. Egy-egy jó válasz 1 pontot ért, tehát összesen 9 pontot gyűjthettek össze a kitöltők. 7 kérdés válaszlehetőségei közé betettem a *nem tudom* választ is, így mérve azt, hogy hány hallgató nem rendelkezik annyi háttértudással és ismerettel sem, hogy betippeljen egy választ. Annak érdekében, hogy rangsorolhassam a hallgatók tudását, ponthatárokat állítottam fel: < 4 pont → 2 (rossz),

4-5 pont → 3 (közepes),

6-7 pont → 4 (jó),

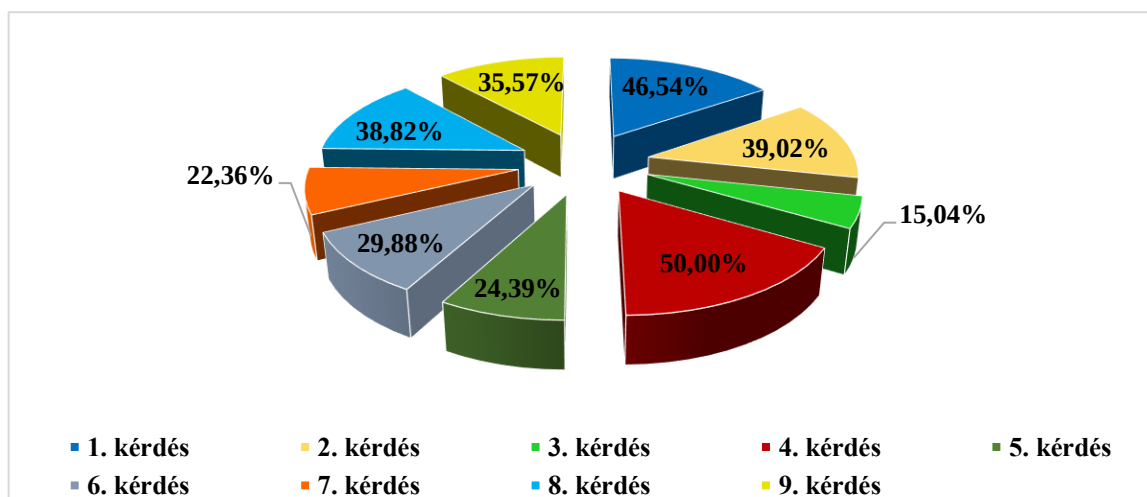
8-9 pont → 5 (nagyon jó)

A kérdésblokkban az alábbi 9 feladvánnyal találkoztak az elsőéves hallgatók:

1. Hány százalék kerül levonásra alap esetben a munkavállaló fizetéséből?
2. A kamatadó a bankban tartott, gyűjtött pénzre kapott kamat után fizetendő adó, melynek mértéke 2021-ben 10%.
3. Mennyibe kerül a munkáltatónak az a munkavállaló, amelyik bruttó 100 000 forintot keres?
4. Mi a különbség a valuta és a deviza között?
5. A mai modern pénz ...
6. Hitelfelvételnél mi alapján hoznál döntést, ha a különböző bankok által kínált összeg és a futamidő azonos lenne?
7. Az szja-bevallást elektronikusan is beadhatom.
8. Ki 2021-ben Magyarország pénzügyminisztere?
9. Reggel megvetted a tízóraidat a pékségben. Ki az áfa adóalany és ki az adófizető?

Az 1. és a 3. kérdést azért tettem bele a tudáspróbába, mert úgy gondolom ezt minden munkaerőpiacon megjelenő egyénnek tudnia kéne, amennyiben mindkét adatot nem is, de azt, hogy hány százalék kerül levonásra a munkavállaló bruttó béréből, fontos és érdemes tudnia. A 2. kérdést azért választottam, mert ez alapinformáció azoknak, akik banki megtakarítással szeretnének foglalkozni. Amennyiben valaki nem tudja azt sem, hogy létezik (a hétköznapi nyelvben elterjedt megnevezésén) kamatadó, illetve, hogy annak mekkora a mértéke, félinformációk birtokában vág bele valamibe, ami pénzügyileg veszélybe sodorhatja. A 4. kérdést főként azért tettem bele a kérdéssorba, mert sokszor hallható/olvasható a valuta és a deviza kapcsán hír, és kíváncsi voltam, ezek a pénzügyi hírek elérnek-e az elsőéves hallgatókhoz, és ha igen, megfelelően kezelik-e azokat. A mai modern pénz jellemzőjére azért kérdeztem rá, mert érdekelt, azok, akik esetleg még nem hallgattak

végig egy pénzügyi ismeretek órát sem, tudják-e, hogy a kezükbe fogott pénz valójában belső értéket nem hordoz. A 6. és 7. kérdés szintén a gyakorlatban, a mindennapi életben felmerülő helyzetekre kérdez rá, és amennyiben az egyén tudja ezekre a választ, hatékonyabb és (a hitelfelvétel esetében) pénzügyileg biztonságosabb és felelősségteljesebb döntést hozhat. Az elektronikus adóbevallásra vonatkozó kérdésnél szándékosan nem beszéltem a NAV által elkészített bevallás-tervezetről, mert arra voltam kíváncsi, ismerik-e az ÁNYK programot és annak előnyeit. A 8. kérdés szintén a pénzügyi alapkultúra felmérése miatt került be a kérdések közé. Végül az utolsó kérdést arra vonatkozóan fogalmaztam meg, hogy vajon tudja-e a hallgató, hogy a boltban végzett vásárlás/online rendelés stb. alkalmával ő az áfa mértékével többet fizet. Ha nem tudja, hogy ő nem alanya az áfának, csak megfizetője, akkor a lakossággal közölt áfakulcs-változásokról szóló hírek sem találnak megértő fülekre, hiszen nem tudják felmérni, hogy ceteris paribus az alacsonyabb áfakulcs alacsonyabb árakat jelent. A kérdésekre vonatkozó helyes válaszok arányát az alábbi diagram szemlélteti:

32. ábra: A tudáspróba kérdéseire adott helyes válaszok aránya

Forrás: Saját szerkesztés

Az 1. kérdésre a kitöltők majdnem fele tudta a helyes választ, **124 fő** jelölte azt, hogy *nem tudom*, **57 fő** pedig csak az *szja*-t számolta bele a levonásokba. A 2. kérdésre **192 fő** tudta a jó választ, azonban 23,78%-uk (**117 fő**) az egész állítást hamisnak gondolta. A 3. kérdés sikerült a legrosszabbul, csupán **74 fő** válaszolt helyesen, és 41,46% (**204 fő**) jelölte a *133 500 Ft*-ot megoldásnak. Itt sokan összevonták az 1. kérdésnél szükséges ismereteket ezzel a kérdéssel. A legjobb eredményt a 4. kérdéssel érték el a kitöltők. Az 5. kérdésre adott válaszok aránya meglepett, csupán 24,39% (**120 fő**) tudja, hogy a mai modern pénz mögött nem áll fedezet. **141 fő** gondolja úgy, hogy a pénz mögött aranyfedezet

áll, és **193 fő** szerint egy, a kormány által választott árfolyam jelenti a fedezetet. A 6. kérdésre 29,88% (**147 fő**) jelölte meg a jó választ, azonban a *kamat* válaszlehetőség kapta a legtöbb jelölést (36,38%). Az elektronikus adóbevallásra vonatkozó 7. kérdés sem ment túl jól, az elsőéves hallgatók közül **110 fő** tudta, hogy létezik az ÁNYK program, és hogy segítségével módosítást lehet végezni az adóbevalláson és lehetőség van annak beadására is. **197 fő** a *nem tudom* választ jelölte, **159 fő** pedig az e-beszamolo.im.gov.hu oldallal keverte össze az ÁNYK-t. Emellett feltételezem, hogy a laikusnak számító elsőévesek összekeverték a bevallás és a beszámoló fogalmakat. A 8. kérdésnél a kitöltők közel 40%-a tudta, ki jelenleg a pénzügyminiszter, azonban 30,08%-uk *nem tudom* választ adott. A 9., utolsó kérdésre **175 fő** (35,57%) tudta a jó választ, 20,53%-uk (**145 fő**) felcserélte a szerepeket, 29,47%-uk (**101 fő**) pedig *nem tudta* a választ.

Sajnos voltak olyan hallgatók, akik egyik kérdést sem tudták jól megválaszolni, így az elért pontszámokat tartalmazó táblázatban 0 pontos eredmények is szerepelnek.

3. táblázat: A tudáspróbán elért eredmények

Összpontszám (pont)	Az eredményt elért hallgatók száma (fő)	A teljes létszámmal viszonyított arányuk (%)
0	39	7,93
1	72	14,63
2	107	21,75
3	96	19,51
4	72	14,63
5	54	10,98
6	27	5,49
7	13	2,64
8	9	1,83
9	3	0,61

Forrás: Saját szerkesztés

A 3 fő, akik mindegyik kérdésre jól válaszoltak nők, a 18-19 és 20-21 éves korosztályba tartoznak, 2 fő szakgimnáziumi szakmai, 1 fő gimnáziumi érettségivel rendelkezik, és mindannyian valamilyen gazdasági karon tanulnak a felsőoktatásban.

A 8 pontot elérő 9 fő hallgató közül 2 fő férfi és 7 fő nő, egy kivétellel (24-25 év) mind a 18-19 és 20-21 éves korosztály tagjai, 5 fő gimnáziumi, 2 fő szakgimnáziumi szakmai és 2 fő szakközépiskolai bizonyítványt szerzett. Jelenlegi tanulmányaikat 6 fő gazdasági és 3 fő egyéb (mérnöki, természet- és társadalomtudományi) karon folytatják.

Érdekeség, hogy ezen 12 fő hallgató közül 4 fő a Budapesti Gazdasági Egyetem, 3 fő a Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem, 3 fő a Miskolci Egyetem, és 1-1 fő a Soproni és a Pannon Egyetem hallgatója.

Összességében elmondható, hogy az elsőéves egyetemisták nincsenek tisztában a mindennapokban való biztonságos és hatékony pénzügyi boldoguláshoz szükséges információkkal, melynek egyik oka mindenképpen az lehet, hogy sokan nem vesznek részt pénzügyi (alap)ismeretek oktatásban és/vagy a megtanított elméleti anyagokat a tanulók nem tudják a mindennapok gyakorlatába átültetni.

5.2. A KUTATÁSI KÉRDÉSEK MEGVÁLASZOLÁSA

1. *A hallgatók jelenlegi lakhatási körülményei befolyásolják-e költési hajlandóságukat?*

A kérdés megfogalmazása előtt felmerült bennem, hogy az a tény, hogy a hallgató jelenleg a szüleinél/nagyszüleinél él vagy például kollégiumban, befolyásolja-e azt a döntését, hogy a rendelkezésére álló összeget azonnal elkölti, vagy tudatosan és felelősen kezeli azt. A kérdés megválaszolásához *függetlenségvizsgálatot* végeztem, hogy megtudjam, az általam vizsgált 2 ismérv összefügg-e, vagy sem. 5%-os szignifikanciaszinten, vagyis 95%-os biztonsággal a H_0 hipotézist elfogadtam, a 2 ismérv független egymástól.

Ez azt jelenti, hogy a megkérdezettek azon 59,35%-a (12. ábra), akik nemmel feleltek a kérdőív azon kérdésére: *Amint hozzájutok egy kisebb összeghez, elköltöm.*, nem azért döntenek a pénz megtartása mellett, mert például a szüleikkel élnek és nem kell a lakhatásra költeniük. Úgy hiszem ennek oka többek között például a neveltetéshez, szokásokhoz, magatartásbeli vonásokhoz köthető, amit statisztikailag nem lehet mérni.

2. *A jelenlegi lakhatási körülmények hatással vannak-e a hallgatók pénzügyi ismereteire, tudására?*

Kíváncsi voltam arra, hogy a lakhatási körülmények alapján csoportosított hallgatók közül ki milyen forrást jelöl meg, mint jelenlegi pénzügyi ismereteinek, tudásának forrását. Gondolok itt például arra, hogy a szülőknél élő hallgatók még a szülői mintát követi-e, a kollégisták pedig főként a tanulmányaikból vagy saját tapasztalatból szerzik-e pénzügyi tudásukat. *Függetlenségvizsgálat* segítségével, 5%-os szignifikanciaszinten megállapítottam, hogy a 2 ismérv független egymástól. A vizsgálat után összevetettem a kapott adatokat, és igazolni tudtam a függetlenségvizsgálat eredményét, sőt, kitűnt, hogy a szülői minta követése nagy arányban szerepel mindegyik szegmensben. A jelenleg szülőknél élő hallgató 46,05%-ára, a kollégisták 54,22%-ára, az albérletben élők 46,91%-ára és a saját ingatlanban élők 53,33%-ára van (még mindig) hatással a szülői minta.

3. *Összefügg-e a nem és a pénzügyi krízis esetén tanúsított magatartás?*

Érdekelt az a kérdés, vajon a férfiak és a nők különböző módon reagálnak-e le bizonyos pénzügyi krízishelyzeteket (pl.: hirtelen jelentkező fizetési kötelezettség), ezért a 3.

kutatási kérdés erre keresi a választ. A *függetlenségvizsgálat* eredménye igazán meglepett, ugyanis 95%-os bizonyossággal a 2 vizsgált ismérv összefügg, vagyis a nem hatással van a pénzügyi krízishelyzetben tanúsított magatartásra. Az asszociációs együtthatók (Csuprov és Cramer) értéke 0,17, vagyis a kapcsolat a 2 ismérv között gyenge. Megvizsgáltam a kapott adatokat és számomra meglepő, hogy míg a nők 44,28%-a, addig a férfiak 29,80%-a kér kölcsön pénzügyi krízishelyzetben, illetve a férfiak 47,68%-a nyúl meglévő megtakarításához, míg a nők „csupán” 31,67%-a válaszolta ezt. Az arányok közti eltérések nem nagyok (ahogy a 2 ismérv közötti kapcsolat is gyenge), azonban látható egy kis mértékű eltérés a férfiak javára, ha a megtakarítás és a kölcsönhöz folyamodás a 2 választási lehetőség szorult helyzetben.

4. Van-e kapcsolat a legmagasabb iskolai végzettség és a megtakarításokról alkotott vélemények között?

Kíváncsi voltam, hogy a megtakarításokról alkotott vélemény különbözik-e a gimnáziumban, a szakgimnáziumban vagy a szakközépiskolában érettségizettek körében. Az elvégzett *függetlenségvizsgálat* kimutatta, hogy a 2 ismérv független egymástól (5%-os szignifikanciaszinten), ez azt jelenti, hogy a megkérdezettek véleménye azonos. Nem szakmai oldalról megközelített válaszlehetőségeket adtam meg a hallgatóknak (jófelelesleges-veszélyes), így valóban látszik, hogy általánosan – pénzügyi előképzettség nélkül – a megtakarításokat 396 fő (80,49%) jó lehetőségnek tartja, ami remek arány. Más kérdés, hogy miután már a megtakarítás képzése a kérdés – melynek megfelelő és hatékony kezeléséhez elengedhetetlen a minimális pénzügyi ismeret –, a megtakarítók aránya 22,76%-ra esik (50. oldal).

5. A nem és a pénzügyek iránti érdeklődés összefügg-e?

Érdekes kérdés, hogy alapvetően a férfi vagy a női hallgatókat érdeklik-e jobban a mindennapi pénzügyi hírek, változások, függetlenül a kartól (és a szaktól), amire járnak. 5%-os hibahatárral számolva, a *függetlenségvizsgálat* eredménye szerint a 2 ismérv összefügg, kapcsolatuk azonban gyenge (0,23). A kérdőív adatait vizsgálva valóban látszik, hogy a férfiak 18,54%-a adta a legmagasabb (5), míg csupán 3,31%-a a legkevesebb (1) pontot pénzügyi érdeklődésére. A nőknek ugyanebben a két esetben (sorrendben) 5,87% és 9,09%-a adott 5, illetve 1 pontot önmagának.

6. A nem befolyásolja-e a pénzügyi tudásra adott értékelést?

Önmagunk pénzügyi tudásának értékelése érdekes kérdés, hiszen sok esetben a válaszadó nem tisztán csak a tudást értékelheti, hanem összehasonlításokat tehet, élethelyze-

teket és az ott meghozott döntéseket veheti figyelembe. Kíváncsi voltam, hogy általánosságban a nem befolyásolja-e az adott értékelést, másképp látják-e a férfiak és a nők saját tudásukat? A *függetlenségvizsgálat* eredménye alapján (5%-os szignifikanciaszinten) a 2 ismértv összefügg. Kapcsolatuk erősségét asszociációs együtthatók (Csuprov, Cramer) segítségével számítottam ki, értéke 0,16, vagyis a 2 ismértv kapcsolata gyenge. Elmondható, hogy a férfiak kisebb arányban (17,88%) gondolják 2 ponttal értékelhetőnek tudásukat, mint a nők (24,63%), és nagyobb arányban (31,13%) tartják 4 pontot érdemlőnek azt, eltekintve a nőktől (18,18%). A férfiak tehát – a vizsgált sokaságban – átlagosan jobb pontszámot adtak pénzügyi tudásukra, mint a nők.

7. Az, hogy a hallgató gazdasági vagy nem gazdasági karra jár, befolyásolja a pénzügyi tudásra adott értékelést?

Kíváncsi voltam arra, hogy az a tény, hogy a hallgató gazdasági karra jár vagy sem, hatással van-e arra, hogy milyen pontszámmal írja le pénzügyi tudását. A statisztikai számítás (*függetlenségvizsgálat*) 95%-os biztonsággal azt az eredményt mutatja, hogy a 2 ismértv független. Statisztikai számítások alapján tehát nem befolyásolja a kar az adott pontszám értékét. Az adatokat összesítve azonban egy minimális eltérés mutatkozik – ami elég minimális ahhoz, hogy statisztikai kapcsolat ne legyen köztük –, mely azt mutatja, hogy a gazdasági karra járók közül a 3, 4 és 5 pontot többen ítélték oda önmaguknak, mint azon hallgatótársaik, akik nem gazdasági karra járnak. Ezt a jelenséget a fókuszcsoporthozos interjúk során is megfigyeltem, ugyanis közel azonos középiskolai végzettséggel (pénzügyi előképzettség nélkül) a Pedagógia Kar hallgatói általánosan alacsonyabb pontszámmal értékelték tudásukat, mint a Közgazdaságtudományi Kar hallgatói. Ennek oka az is lehet, hogy alapvetően a gazdasági karra járók – éppen emiatt – úgy hiszik pénzügyi tudásuk, ismereteik széleskörűbbek más karra járó hallgatótársaikénál, amit a további kérdésekre adott válaszok egyébként nem igazolnak.

8. A gazdasági karra járó hallgatók mérhető pénzügyi tudása nagyobb, mint a nem gazdasági karra járóké?

Érdekes felvetés a jelenleg gazdasági tanulmányaikat kezdő hallgatók és a nem gazdasági karon hallgatók pénzügyi tudásszintjének összemérése. A kutatás eddigi adataiból látszik, hogy a megkérdezettek háromnegyede gimnazista volt, vagyis alapvetően kötelező tantárgyi keretek között nem tanultak pénzügyet. A szakgimnazisták aránya sokkal kisebb, és megleltük nem feltételezi azt, hogy mind közgazdasági szakgimnáziumban érettségiztek. Mégis felmerült bennem a kérdés, hogy azon hallgatóknak, akik gazdasági karon kívánják

megszerezni a diplomát, vajon magasabb-e a pénzügyi tudásszintje ahhoz a hallgatóhoz képest, aki tanulmányai során soha nem találkozott pénzüggel, és a jelenlegi, nem gazdasági képzés végéig nem is fog. Ezt a kérdést a kérdőív 3. kérdéskörében feltett 9 kérdés pontozással történő értékelésével válaszolom meg. Az 5.1. pontban részletezett *tudáspróba* kérdésre adott helyes válaszokat vizsgáltam meg. Összességében a 188 fő, aki gazdasági karra jár jelenleg átlagosan 3,57 pontot ért el, míg a nem gazdasági karra járó válaszadók átlagpontszáma 2,68 volt. A tudáspróbán 3 fő érte el a maximum (9) pontot, mindhárom hallgató valamilyen gazdasági karon tanul. A 8 pontot 9 fő ért el, melyből 6 fő gazdasági és 3 fő nem gazdasági tanulmányokat folytat. Elmondható, hogy a gazdasági karra járó hallgatók pénzügyi tudása – a tudáspróba eredményei alapján – nagyobb, mint a nem gazdasági karon tanulóké. Azonban fontos megjegyezni, hogy *az átlagpontszámok közti eltérés alacsony*, illetve az elért 3,57 átlagos pontszám meglehetősen alacsony a 9 összpontszámhoz viszonyítva. *Tudásszintjük tehát általában véve alacsony.*

9. A hallgatók által értékelt pénzügyi tudás és a valós, gyakorlatban használt pénzügyi tudás megegyezik?

A kutatásom során elvégzett pénzügyi alapismereteket és tudást felmérő kérdéssor (tudáspróba) véleményem szerint remekül rávilágított arra, hogy az elsőéves hallgatók mely kérdésekkel boldogulnak jobban és melyekkel kevésbé. A kapott adatok lehetőséget adtak arra, hogy azokat a kérdőívben szintén megjelenített kérdésre (*Egy 1-5 skálán értékelj a pénzügyi tudásodat, ismereteidet!*) adott válaszokkal összevessem. Vagyis lehetőségem nyílt arra, hogy számszerűsíthető adatokkal alátámasztva válaszolhassak az alábbi kérdésre: Az elsőéves hallgatók önmaguk által értékelt pénzügyi tudása és a valódi tudásszint megegyezik-e? Az alábbi táblázatokból kiolvasható, hogy hány fő hány pontot adott saját pénzügyi tudására, illetve, hogy ezután hány fő és milyen eredményt ért el a tudáspróbán:

4. táblázat: A hallgatók által adott, pénzügyi tudásukat értékelő pontok

Értékelési pontszám (pont)	Az értékelést adó hallgatók száma (fő)	A teljes létszámmal viszonyított arányuk (%)
1	16	3,25
2	111	22,56
3	248	50,41
4	109	22,15
5	8	1,63

Forrás: Saját szerkesztés

5. táblázat: A tudáspróbán elért hallgatói pontok

Elért pontszám (pont)	Szöveges értékelés	Az eredményt elért hallgatók száma (fő)	A teljes létszámhoz viszonyított arányuk (%)
0-1-2-3	rossz	314	63,82
4-5	közepes	126	25,61
6-7	jó	40	8,13
8-9	nagyon jó	12	2,44

Forrás: Saját szerkesztés

Már első ránézésre is láthatjuk, hogy többen értékelték magukat jónak, mint ahányan jó teljesítményt értek el a tudáspróbán. Ez azt jelenti, hogy a hallgatók nincsenek tisztában saját kompetenciájukkal és azok határával, sokan túlértékelték, néhányan pedig alulértékelték pénzügyi tudásukat, ismereteiket. Ez igencsak veszélyes lehet, amennyiben a mindennapokban, éles és valós helyzetben hoznák meg az elméletben tárgyalt döntéseket.

Az alábbi táblázat az elért teljesítményt és az azzal párosítható hallgatói értékelést mutatja, illetve azt, hányan nem értékelték megfelelően tudásukat. A kutatási kérdésre a válasz: a 2 ismérv nem hozható összhangba, az értékelt és a valós tudás eltér egymástól.

6. táblázat: Az értékelt és a valós tudás összehasonlítása

Teljesítmény		Hallgatói értékelés	
Szöveges értékelés	Az eredményt elért hallgatók száma (fő)	Az értékelést adó hallgatók száma (fő)	Értékelési pontszám (pont) (és szöveges magyarázat)
rossz	314	127	1, 2 (rossz)
közepes	126	248	3 (közepes)
jó	40	109	4 (jó)
nagyon jó	12	8	5 (nagyon jó)

Forrás: Saját szerkesztés

6. ÖSSZEGZÉS ÉS JAVASLATTÉTEL

Primer kutatásomban az elsőéves egyetemisták pénzügyi kultúráját vizsgáltam. A kérdőíves megkérdezéssel összesen 17 egyetem, 492 jelenleg elsőéves hallgatójának választ gyűjtöttem össze, továbbá 2, egy pedagógiai és egy közgazdaságtudományi kar hallgatóiból álló fókuszcsoporthoz interjú segítségével további értékes információkhoz jutottam, melyekből egyszerű és összetettebb statisztikai számításokkal, elemzésekkel több aktuális, az elsőéves egyetemisták pénzügyi kultúrájára (magatartására, véleményére, tudására) és a középszintű pénzügyi oktatás fejlesztésének, kibővítésének lehetőségére vonatkozó megállapításokat tudtam tenni.

A kutatás során képet kaptam arról, milyen az elsőéves egyetemisták pénzköltési hajlandósága és pénzügyi magatartása. Elmondható, hogy a fiatalok felelősen és átgondolva költik el és osztják fel a rendelkezésükre álló pénzt. Pénzügyi tudatosságuk, előrelátásuk gyerekcipőben jár. A banki megtakarítás helyett az otthoni pénzgyűjtést preferálják és már ritkábban, de még sajnos jónéhányan elég gyakran készpénzt használnak akár személyes, akár online vásárlás alkalmával. Pozitívumként kiemelném, hogy a vizsgált elsőéves egyetemisták vásárlási és szolgáltatás igénybevételi szokásai felelősek: odafigyelnek az ár-érték arány meglétére, és pénzügyi krízis esetén csak egyharmaduk választja a pénzkölcsönt megoldásként.

A kutatás során fény derült arra is, hogy az elsőéves hallgatók pénzköltési hajlandósága, szokása nem függvénye semminek, vagyis azt a döntést, hogy rendelkezésre álló pénzét elkölte-e sokkal inkább magatartásbeli, attitűdbeli kérdés, melyekre hatást gyakorolhat például szülői minta vagy társadalmi nyomás.

Pénzügyek iránti érdeklődésük közepes szinten mozog, pénzügyi információforrásuk legfőképpen az internetes fórumok és a szülői minta. Utóbbi hatása erősen érezhető a megkérdezettek bármely szempontból való csoportosításánál. Nemcsak az aktuális információk, hanem a jelenlegi pénzügyi ismeretek és tudás forrás is meghatározó részben a szülői minta.

Az elsőéves egyetemisták kitöltései alapján összefüggést találtam a nem ismerv, illetve a pénzügyi krízis esetén tanúsított magatartás, a pénzügyek iránti érdeklődés és a pénzügyi tudás értékelése között. Mindhárom esetben a férfiak kerültek fókuszpontba, vagyis ők nyúlnak inkább meglévő megtakarításukhoz, ők érdeklődnek jobban a pénzügyek iránt, illetve ők értékelik sokkal többre meglévő pénzügyi tudásukat.

A hallgatók által értékelt, vélt pénzügyi tudás és a valós pénzügyi tudás kevésbé összekapcsolható. Általánosan elmondható, hogy a kutatásban részt vett hallgatók túlértékelik pénzügyi tudásukat, mely tudásszintet mind a további kérdésekre adott válaszok és a kutatás során összeállított tudáspróba feladatán elért pontszámok, mind a fókuszcsoporthoz tartozó interjúkban hallottak, mind a statisztikai számítások cáfolnak. A pénzügyi tudás túlértékelése hatalmas probléma lehet (nem csak) a fiatal felnőttek körében, melynek következtében rossz pénzügyi döntéseket hozhatnak és pénzügyileg bizonytalan helyzetbe kerülhetnek.

A megkérdezett elsőéves hallgatók közül szinte mindenki úgy gondolja, hogy a közép-szintű oktatási intézmények mindegyikében szükség lenne a pénzügyi ismeretek legalább alapszintű oktatására. Ugyanezt, az előbbi álláspontot erősítő fele a felsőoktatási intézményekben is szívelné. Láthatóan markáns igény mutatkozik arra, hogy a tanulók találkozhassanak a pénzügyekkel szakiránytól és oktatási szinttől függetlenül.

Az eredményeket átolvasva kitűnik, hogy a jelenlegi elsőéves hallgatók pénzügyi magatartása közepes, pénzügyi tudása alacsony szinten mozog. Ennek oka – többek között – mindenképpen ott keresendő, hogy a pénzügyi ismeretek nem kötelező tantárgy a közép-szintű iskolákban, csupán a szabad órakeretbe illeszthető. Miként a fiataloknál erősen érezhető a szülői minta befolyása, fontos lenne, hogy ezen kívül más, oktatási/intézményi/szakmai/tudományos oldalról megközelített álláspontokat is megismerjenek és az új ismereteket ellenőrzött keretek között elsajátítsák. A kérdőívre érkezett válaszok alapján a hallgatók is érzik, hogy nem elég csupán azoknak részesülnie a pénzügyi oktatásban, akik szakirányú képzésben vesznek részt, hiszen a pénzügyi-gazdasági életben az ország minden lakosa részt vesz, így elengedhetetlen, hogy mindenki legalább alapszinten ismerje a szükséges fogalmakat, folyamatokat, az azok mögött álló intézményeket.

IRODALOMJEGYZÉK

Szakirodalom

- ATKINSON, A. – MESSY, F-A. (2011): Assessing Financial Literacy in 12 Countries. An OECD Pilot Exercise, Working Paper 115/11., s.l.
- BÁRCZI J. – ZÉMAN Z. (2015): A pénzügyi kultúra és annak anomáliái. Polgári Szemle, 11. évf., 1-3. sz.
- BÉRES D. – HUZDIK K. – KOVÁCS P. – SÁPI Á. – NÉMETH E. (2013): Felmérés a felsőoktatásban tanuló fiatalok pénzügyi kultúrájáról. Kutatási Jelentés
- BÉRES D. – HUZDIK K. (2012): A pénzügyi kultúra megjelenése makrogazdasági szinten. Pénzügyi Szemle
- BONCZ I. (2015): Kutatásmódszertani alapismeretek. Pécsi Tudományegyetem Egészségtudományi Kar, Pécs
- BREITBACH, E. – WALSTAD, W. B. (2016): Financial Literacy and Financial Behavior among Young Adults in the United States. In: Wuttke, E. – Seifried, J. – Schumann S. (eds). Economic Competence and Financial Literacy of Young Adults. Status and Challenges, Verlag Barbara Budrich.
- BUDAI E. (2020): A pénzügyi kultúra rendszerszintű megközelítése. In: Pintér É. (szerk): Tendenciák a pénzügyi tudatosságban. FINTELLIGENCE Pénzügyi Kultúra Központ, Miskolc-Pécs
- BUDAVÁRI-TAKÁCS I. (2011): A tanácsadás szociálpszichológiája. 11. fejezet - Attitűd fogalma, összetevői, funkciói. Szent István Egyetem, pp. 62-64.
- CSISZÁRIK-KOCSIR Á. – GARAI-FODOR M. (2018): Miért fontos a pénzügyi ismeretek oktatása a Z generáció véleménye alapján? Polgári Szemle, 14. évf., 1–3. sz., 107–119.
- DÁVID B. – GULYÁS E. – LAMANDA G. – MIZSÁK M. – SZABADOSNÉ N. Zs. – PÁLINKÓ É. – SZABÓ M. – SZÓRÁDI A. (2007): Személyes pénzügyek. Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem, Pénzügyek Tanszék, Budapest
- HUNG, A. A. – PARKER, A. M. – YOONG, J. K. (2009): Defining and Measuring Financial Literacy. RAND Labor and Population, s.l.
- IBRD – OECD – DFID – CGAP (2009): The Case for Financial Literacy in Developing Countries. Promoting Access to Finance by Empowering Consumers. The World Bank, Washington
- JOHNSON, E. – SHERRADEN, M. S. (2007): From Financial Literacy to Financial Capability Among Youth. The Journal of Sociology & Social Welfare: Vol. 34 : Iss. 3 , Article 7.
- JUMP\$TART COALITION (2017): National Standards in K-12 Personal Finance Education. 4th Edition, 2nd printing (Online: https://www.jumpstart.org/wp-content/uploads/2018/01/2017_NationalStandardsBook.pdf, letöltve: 2021.10.20.)
- KOVÁCS L. – SÜTŐ Á. (2020): Megjegyzések a pénzügyi kultúra fejlesztéséről. Gazdaság és Pénzügy, 7. évf., 1. sz.
- KOVÁCS P. – RÉVÉSZ B. – ORSZÁG G. (2014): A pénzügyi kultúra és attitűd mérése. In: Hetesi E. – Révész B. (szerk.): Marketing megújulás. Marketing Oktatók Klubja 20.

- konferenciája előadásai. Szegedi Tudományegyetem Gazdaságtudományi Kar, Szeged
- KOVÁCSNÉ HENYE L. (2019): A pénzügyi kultúra dimenzióinak gazdaságszociológiai vizsgálata. Doktori értekezés, Soproni Egyetem, Sopron
- LETENYEI L. (2006): IV. Fókuszcsoporthoz interjú. In: Településkutatás I. Módszertani kézikönyv, Új Mandátum Kiadó – Ráció Kiadó, Budapest
- NÉMETH E. – JAKOVÁC K. – MÉSZÁROS A. – KOLLÁR P. – VÁRPALOTAI V. (2016): Pénzügyi kultúra fejlesztési programok felmérése. Kutatási jelentés, Állami Számvevőszék
- OECD (2016): OECD/INFE International Survey of Adult Financial Literacy Competencies. OECD Paris
- OECD (2017): G20/OECD INFE report on adult financial literacy in G20 countries. OECD Paris
- VARGHA B. – BEKE A. – TORDAI H. – DOMOKOS K. (2020): Pénzügyi kultúra fejlesztési programok felmérése. Összehasonlító elemzés 2016-2020. Kutatási jelentés, Állami Számvevőszék
- VITT, L. A. – REICHBACH, G. M. – KENT, J. L. – SIEGENTHALER, J. K. (2005): Goodbye to Complacency. Financial Literacy Education in the U.S. 2000-2005, AARP, Washington
- ZSÓTÉR B. – NAGY P. (2012): Mindennapi érzelmeink és pénzügyeink. A pénzzel kapcsolatos attitűdök és a materiális irányultság szerepe a pénzügyi kultúra fejlesztésében. Pénzügyi Szemle, 2012/3

Források

- Riport (1998): A gazdasági kultúra nem ismeretek rendszere, hanem szemléletmód. Beszélgetés Chikán Attilával, a Budapesti Közgazdaságtudományi Egyetem Vállalatgazdaságtani Tanszékének vezetőjével, Új Pedagógia Szemle 48. évf. (07-08. sz.), 1998.03.13.

Egyéb dokumentumok

- Annual report to the President of the President's Advisory Council on Financial Literacy (2008), p. 7. (Online: https://www.treasury.gov/about/organizational-structure/offices/Domestic-Finance/Documents/PACFL_Draft-AR-0109.pdf, letöltve: 2021.10.20.)
- Restrepo, J. A. (2003): Segmentation – Targeting – Positioning. EurekaFacts LLC (Online: <https://www.eurekafacts.com/wp-content/uploads/2018/10/Eureka-Facts-Segmentation-Targeting-Positioning-White-paper.pdf>, letöltve: 2021.09.24.)

Jogszabályok

- 110/2012. (VI. 4.) Korm. rendelet a Nemzeti alaptanterv kiadásáról, bevezetéséről és alkalmazásáról
- 1919/2017. (XII. 8.) Korm. határozat a lakosság pénzügyi tudatosságát fejlesztő stratégia elfogadásáról

2013. évi CXXXIX. törvény a Magyar Nemzeti Bankról

21/2016. (X. 13.) OGY határozat Tájékoztató az Állami Számvevőszék 2015. évi szakmai tevékenységéről és beszámoló az intézmény működéséről az Országgyűlés részére című beszámoló elfogadásáról

41/2014. (XI. 13.) OGY határozat a Tájékoztató az Állami Számvevőszék 2013. évi szakmai tevékenységéről és beszámoló az intézmény működéséről című beszámoló elfogadásáról

A Kormány 5/2020. (I. 31.) Korm. rendelete a Nemzeti alaptanterv kiadásáról, bevezetéséről és alkalmazásáról szóló 110/2012. (VI. 4.) Korm. rendelet módosításáról

Internetes források

A Pénz7 2021-es sikerei:

<https://www.penz7.hu/index.cshtml> (letöltve: 2021. 10. 10.)

Econventio céljai:

<http://www.econventio.hu/#bemutakozas/celjaink> (letöltve: 2021. 10. 10.)

Econventio logó:

<https://ngmszakmaiteruletek.kormany.hu/download/9/ee/42000/Econventio%20PM%202018%2009%2012.pdf> (letöltve: 2021. 10. 10.)

Econventio tevékenysége:

<http://www.econventio.hu/#bemutakozas/tevekenysegunk> (letöltve: 2021. 10. 10.)

K&H logó:

<https://www.kh-vigyazzkeszpenz.hu/> (letöltve: 2021. 10. 10.)

K&H Oktatási anyag:

<https://www.kh-vigyazzkeszpenz.hu/tudasanyag.php#videosorozat>
(letöltve: 2021. 10. 10.)

K&H Tudásanyag:

<https://www.kh-vigyazzkeszpenz.hu/#tudasanyag> (letöltve: 2021. 10. 10.)

K&H Vigyázz, kész, pénz!:

<https://www.kh-vigyazzkeszpenz.hu/versenyrol.php> (letöltve: 2021. 10. 10.)

Magyarország vaktérkép:

<http://magyarorszag.terkepek.net/vakterkep.html>

OECD:

<https://www.oecd.org/about/> (letöltve: 2021. 09. 24.)

OTP Fáy András Alapítvány logó:

<https://www.otpfayalapitvany.hu/web/home> (letöltve: 2021. 10. 10.)

OTP Fáy András Alapítvány tanár-továbbképzés:

https://www.otpfayalapitvany.hu/web/aloldal/Tanar_tovabbkepzes
(letöltve: 2021. 10. 10.)

OTP Fáy András Alapítvány:

<https://www.otpfayalapitvany.hu/web/aloldal/rolunk> (letöltve: 2021. 10. 10.)

Pénz7 logó:

<https://www.penz7.hu/index.cshtml> (letöltve: 2021. 10. 10.)

Pénz7, European Money Week:

<https://www.penz7.hu/egyutt-a-penzugyi-kulturaert.cshtml> (letöltve: 2021. 10. 10.)

Pénz7:

<https://www.penz7.hu/a-kezdemenyezessel.cshtml> (letöltve: 2021. 10. 10.)

Pénziránytű Alapítvány logó:

<https://penziranytu.hu/> (letöltve: 2021. 10. 10.)

Pénziránytű Alapítvány:

<https://penziranytu.hu/magunkrol> (letöltve: 2021. 10. 10.)

PénzSztár logó:

<http://penzsztar.hu/> (letöltve: 2021. 10. 10.)

PénzSztár Tudástár:

<http://penzsztar.hu/tudastar/> (letöltve: 2021. 10. 10.)

PénzSztár:

<http://penzsztar.hu/versenyszabalyzat/> (letöltve: 2021. 10. 10.)

Pénzügyi Szemle Online:

<https://www.penzugyiszemle.hu/hu/informaciok-penzugyi-szemle/bemutakozas>
(letöltve: 2021. 09. 24.)

Pénzügyi Szemle:

<https://www.penzugyiszemle.hu/penzugyi-szemle-folyoirat/bemutakozas>
(letöltve: 2021. 09. 24.)

The President's Advisory Council on Financial Capability:

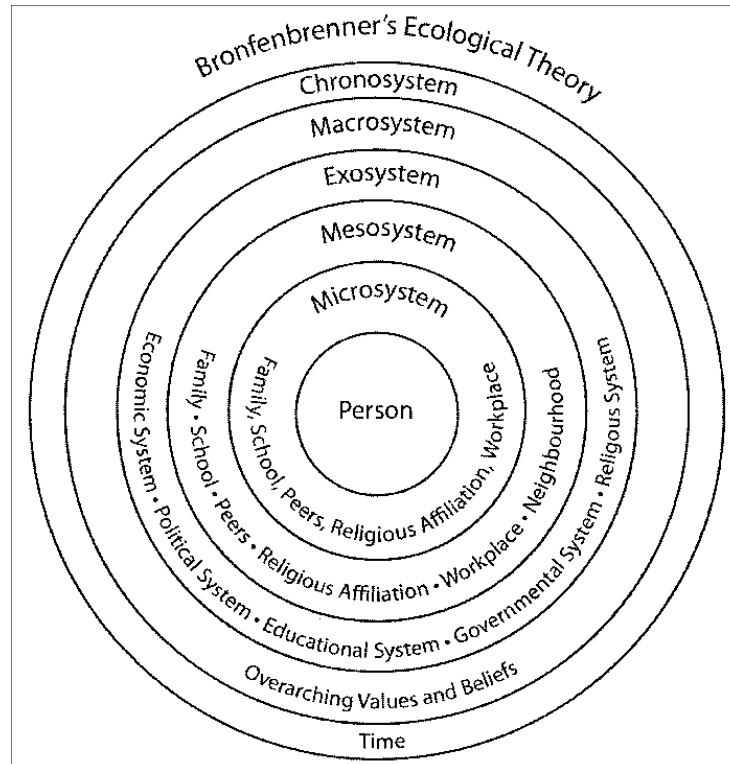
<https://www.treasury.gov/resource-center/financial-education/pages/advisory.aspx>
(letöltve: 2021. 09. 24.)

MELLÉKLETEK

1/A. MELLÉKLET: BRONFENBRENNER'S (1979) ECOLOGICAL THEORY

(Adapted from Berger, 2007)

(elérhető: <https://www.researchgate.net/figure/An-adapted-illustrated-model-of-a-Bronfenbrenners-Ecological-Theory>, letöltve: 2021. 09. 24.)

1/B. MELLÉKLET: BRONFENBRENNER (1979) ÖKOLÓGIAI KULTÚRA MODELLJE

(Szerkesztette Budai, 2020)

(elérhető: BUDAI E. (2020): A pénzügyi kultúra rendszerszintű megközelítése. In: Pintér É. (szerk): Tendenciák a pénzügyi tudatosságban. FINTELLIGENCE Pénzügyi Kultúra Központ, Miskolc-Pécs)

2. MELLÉKLET: A KÜLSŐ KÖRNYEZETI TÉNYEZŐK HATÁSA

Forrás: Saját szerkesztés, Dávid et al., 2007, p. 15. alapján

(elérhető: Dávid B. – Gulyás E. – Lamanda G. – Mizsák M. – Szabadosné N. Zs. – Pálinkó É. – Szabó M. – Szórádi A. (2007): Személyes pénzügyek. Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem, Pénzügyek Tanszék, Budapest, p. 15.)

	Magas jövedelmű csoportok	Átlagos jövedelmű csoportok	Átlag alatti jövedelmű csoportok
Gazdasági tényezők	GDP, kamatlábak	infláció, kamatlábak	infláció, munkanélküliség
Jogi tényezők	versenytörvény, kartelltilalom	társasági törvény, fogyasztóvédelem	munka törvénykönyve, minimálbér
Szociális tényezők	státusz	szokások, hagyományok	szociális intézmények
Technológiai tényezők	elektronikus kereskedelem	internet	árak használatának technikája
Politikai tényezők	politikai stabilitás	politikai stabilitás	kormányzati intézkedések
Adózási tényezők	vagyonadó, befektetések adóztatása	jövedelmet terhelő adók és járulékok	bérijáradékok, forgalmi adó

3. MELLÉKLET: KÉRDŐÍV MINTA

A pénzügyi tudás felmérése és attitűdvizsgálat elsőéves egyetemisták körében

Kedves elsőéves egyetemisták!

A nevem Prégler Krisztina, a Soproni Egyetem Lámfalussy Sándor Közgazdaságtudományi Karának harmadéves hallgatója vagyok, és a Tudományos Diákköri Konferenciára készítek kutatást, melynek középpontjában Ti álltok.

A kutatás az alábbi kérdéskörökkel foglalkozik: a pénzügyi kultúra helyzete Magyarországon és a magyar közoktatásban, a pénzügyi ismeretek oktatásának sikeressége/hiánya, a pénzügyi tudás felmérése az elsőéves egyetemisták körében, azok pénzügyi döntései.

A kérdőívre kizárólag elsőéves, nappalis és levelezős egyetemisták (FOKSZ, BA) választait várom, hiszen számukra frissek a középiskolai élmények, és a legújabbak a fiatal felnőttkori (pénzügyi) tapasztalatok.

A kérdőív teljes mértékben anonim, 4 kérdéskört és összesen 32 kérdést tartalmaz, kitöltése 6-8 percet vesz igénybe.

Köszönöm, hogy időt szántok a kérdések megválaszolására, és hogy a kitöltéssel segítitek kutatásomat!

*Kötelező

1. Jelöld be azt az állítást, amelyik igaz rád! *

- ☐ Jelenleg elsőéves, nappalis egyetemista vagyok.
- ☐ Jelenleg elsőéves, levelezős egyetemista vagyok.
- ☐ A fentiek közül egyik sem igaz rám.

Szocio-demográfiai adatok

2. Nemed *

- ☐ nő
- ☐ férfi

3. Életkorod *

- ☐ – 17 év
- ☐ 18 – 19 év
- ☐ 20 – 21 év
- ☐ 22 – 23 év
- ☐ 24 – 25 év
- ☐ 26 év –

4. Legmagasabb iskolai végzettséged *

- ☐ Szakközépiskolai szakmunkás bizonyítvány
- ☐ Szakközépiskolai érettségi bizonyítvány
- ☐ Szakgimnáziumi szakmai érettségi bizonyítvány
- ☐ Gimnáziumi érettségi bizonyítvány
- ☐ Felsőoktatási szakképzés (FOKSZ): felsőfokú oklevél

5. Állandó lakóhelyed (nem kollégium) *

- ☐ főváros
- ☐ megyeszékhely
- ☐ város
- ☐ község

6. Állandó lakóhelyed megyéje *

Legördülő lista a 19 megyével.

7. Jelenlegi lakhatási körülményeid *

- ☐ A szüleimmel/nagyszüleimmel élek.
- ☐ Kollégiumban lakom.
- ☐ Albérletben lakom.
- ☐ Saját lakásom/házam van.

8. Az egyetem neve, ahol jelenleg elsőéves vagy *

Legördülő lista az ország 62 egyetemével.

9. A kar, ahol jelenleg elsőéves vagy *

A kar rövidített megnevezése is megfelelő válasz.

Attitűdvizsgálat

10. Amint hozzájutok egy kisebb összeghez (diákmunka fizetés, zsebpénz stb.), elköltöm. *

- ☐ Igen
- ☐ Nem
- ☐ Néha azonnal elköltöm, néha félreteszem.

11. A (nagy)szüleimtől kapott zsebpénzt/pénzbeli támogatást ... költöm. *

Több válasz lehetséges!

- ☐ szórakozásra (buli, mozi stb.)
- ☐ a megélhetésemre (étel, albérlet-rezsi, ruházkodás stb.)
- ☐ félreteszem ("a kispárnába")
- ☐ félreteszem (a bankba megtakarításként)
- ☐ Nem kapok zsebpénzt/pénzbeli támogatást.

12. Személyes vásárlás alkalmával melyik fizetőeszközzel fizetsz és milyen gyakran? *

	soha	ritkán	gyakran	mindig
kézpénz	☐	☐	☐	☐
bankkártya	☐	☐	☐	☐

13. Online vásárlás alkalmával milyen fizetési módot választasz és milyen gyakran? *

	soha	ritkán	gyakran	mindig
készpénzes (a futárnál/az átvétőhelyen)	☐	☐	☐	☐
bankkártya (online bankkártyás fizetés)	☐	☐	☐	☐
bankkártya (a futárnál/az átvétőhelyen)	☐	☐	☐	☐
átutalás	☐	☐	☐	☐

14. Pénzügyi krízis esetén ... *

- a szüleimtől/nagyszüleimtől, rokonoktól, barátoktól kérek kölcsön.
- kölcsönkérek, de azonnal diákmunkát is vállallok (hogy visszafizethessem a kölcsönt, illetve, hogy máskor ne kelljen másztól pénzt kérnem).
- a fizetésemből gazdálkodom (diákmunka).
- nem esem kétségbe, hozzányúlok a megtakarításomhoz.

15. Melyik állítás igaz rád? *

- Ruházati cikk vásárlásánál csak az árat veszem figyelembe, a minőség annyira nem fontos.
- Ruházati cikk vásárlásánál csak annak minőségét veszem figyelembe, az ára nem annyira fontos.
- Ruházati cikk vásárlásánál mind az árat, mind a minőséget figyelembe veszem.
- Ruházati cikk vásárlásánál nem figyelem sem az árat, sem a minőséget.

16. Melyik állítás igaz rád? *

- Számítástechnikai eszközök és mobiltelefon vásárlásánál csak az árat veszem figyelembe, a minőség annyira nem fontos.
- Számítástechnikai eszközök és mobiltelefon vásárlásánál csak annak minőségét veszem figyelembe, az ára nem annyira fontos.
- Számítástechnikai eszközök és mobiltelefon vásárlásánál mind az árat, mind a minőséget figyelembe veszem.
- Számítástechnikai eszközök és mobiltelefon vásárlásánál nem figyelem sem az árat, sem a minőséget.

17. Melyik állítás igaz rád? *

- Szolgáltatás igénybevételekor (pl.: buli, fesztivál, mozi) csak az árat veszem figyelembe, a minőség annyira nem fontos.
- Szolgáltatás igénybevételekor (pl.: buli, fesztivál, mozi) csak a minőséget veszem figyelembe, az ár nem annyira fontos.
- Szolgáltatás igénybevételekor (pl.: buli, fesztivál, mozi) mind az árat, mind a minőséget figyelembe veszem.
- Szolgáltatás igénybevételekor (pl.: buli, fesztivál, mozi) nem figyelem sem az árat, sem a minőséget.

18. Egy 1-5 skálán értékel, mennyire érdekelnek az országban/világban zajló pénzügyi események, változások! * 1-egyáltalán nem, 5-nagyon is

1	2	3	4	5
O	O	O	O	O

19. Ha pénzügyi hír után érdeklődsz, honnan tájékozódsz? *

Több válasz lehetséges!

- ☐ internetes híroldalak, hírfolyamok
- ☐ online pénzügyi folyóiratok, szakoldalak
- ☐ közösségi média
- ☐ pénzügyes ismerős, (szak)tanár
- ☐ szülők, rokonok, barátok

Vélemények

20. Szerintem a bankban elhelyezett megtakarítás ... *

- jó lehetőség a pénzem biztonságba helyezésére.
- felesleges, hiszen otthon is félre tudom tenni a pénzt.
- veszélyes.

21. Egy 1-5 skálán értékeld a pénzügyi tudásodat, ismereteidet! *

1 – nagyon rossz, 5 – nagyon jó

1	2	3	4	5
O	O	O	O	O

22. Mi a legfőbb forrása a fent értékelt tudásnak, ismeretnek? *

- a családom, amit otthon látok
- az iskolai tanulmányaim
- saját tapasztalataim
- internetes fórumok, híroldalak
- a barátaim
- Úgy gondolom, egyáltalán nincs pénzügyi tudásom, ismeretem.

23. Mit gondolsz, honnan kéne többet hallani, megtudni a pénzügyekről? *

Több válasz lehetséges!

- ☐ óvoda
- ☐ általános iskola
- ☐ középiskola
- ☐ egyetem
- ☐ család
- ☐ barátok
- ☐ saját tapasztalás
- ☐ Nincs szükség arra, hogy többet megtudjak a pénzügyekről.

24. Mit gondolsz, milyen gyakorlati haszna van a pénzügyi ismeretek tanulásának? *

*Több válasz lehetséges! *Forrás: Csiszárik-Kocsir Á. - Garai-Fodor M. (2018): Miért fontos a pénzügyi ismeretek oktatása a Z generáció véleménye alapján? Polgári Szemle 14. évfolyam 1–3. szám, 117 p.*

- ☐ "pénzügyi tudás birtokában jobban ki tudom használni a pénzügyi lehetőségeimet"
- ☐ " tudatosabb pénzügyi döntést tudok hozni az ismeretek birtokában"
- ☐ "elkerülhetem ezáltal a felelőtlen pénzügyi döntéseket (eladósodás, veszteség stb.)"
- ☐ "így kevésbé tudnak a bankok, pénzügyi intézmények megvezetni"
- ☐ "segíteni tudok a családomnak is a pénzügyi döntéseik meghozatalánál"
- ☐ "ezáltal pénzügyi téren magabiztosabb vagyok"
- ☐ "így gyarapítani tudom a vagyonomat"
- ☐ "jobban meg tudom érteni a pénzügyi termékeket, konstrukciókat"
- ☐ "hatékonyabban tudok választani a pénzügyi termékek között"
- ☐ "magasabb hozamot tudok elérni a megtakarításaim révén"

Pénzügyi tudás, ismeretek

25. Hány százalék kerül levonásra alap esetben a munkavállaló fizetéséből? *

- ☐ 32%
- ☐ 40,5%
- ☐ 33,5%
- ☐ 15%
- ☐ Nem tudom

26. A kamatadó a bankban tartott, gyűjtött pénzre kapott kamat után fizetendő adó, melynek mértéke 2021-ben 10%. *

- ☐ A teljes állítás igaz.
- ☐ Az állítás első tagmondata igaz, a második hamis, hiszen mértéke 20%.
- ☐ Az állítás első tagmondata igaz, a második hamis, hiszen mértéke 15%.
- ☐ Az állítás első tagmondata hamis, a második igaz.
- ☐ A teljes állítás hamis.

27. Mennyibe kerül a munkáltatónak az a munkavállaló, amelyik bruttó 100 000 forintot keres? *

- ☐ 115 000 forintba
- ☐ 133 500 forintba
- ☐ 117 000 forintba
- ☐ Nem tudom

28. Mi a különbség a valuta és a deviza között? *

- ☐ A valuta külföldi fizetőeszköz, a deviza pedig hazai.
- ☐ Nincs különbség, mindkettő valamely ország fizetőeszköze.
- ☐ Ha egy ország törvényes fizetőeszköze más ország fizetési forgalmában, fizikai formában megjelenik, valutának nevezzük. A deviza valamilyen valutára szóló követelés.
- ☐ Ha egy ország törvényes fizetőeszköze más ország fizetési forgalmában, fizikai formában megjelenik, devizának nevezzük. A valuta valamilyen devizára szóló követelés.

- Nem tudom
29. A mai modern pénz ... *
- belső érték nélküli pénz.
 - mögött fedezet áll, melynek alapja az arany.
 - mögött fedezet áll, melynek alapja az USA dollár.
 - mögött fedezet áll, melynek alapja egy, a kormány által választott árfolyam.
30. Hitelfelvételnél mi alapján hoznál döntést, ha a különböző bankok által kínált összeg és a futamidő azonos lenne? *
- a kamat mértéke alapján
 - a felkínált kedvezmények alapján
 - a feltüntetett költségek alapján
 - a THM alapján
 - Nem tudom
31. Az szja-bevallást elektronikusan is beadhatom. *
- Nem, hiszen csak könyvelő intézheti az szja-bevallást.
 - Nem, mert csak jogi személy adhatja be elektronikusan, magánszemély nem.
 - Igen, az ÁNYK program segítségével.
 - Igen, az e-beszamolo.im.gov.hu oldalon.
 - Nem tudom
32. Ki 2021-ben Magyarország pénzügyminisztere? *
- Csányi Sándor
 - Matolcsy György
 - Varga Mihály
 - Nem tudom
33. Reggel megvetted a tízóraidat a pékségben. Ki az áfa adóalany és ki az adófizető? *
- Én vagyok az adóalany és a pékség az adófizető.
 - Én vagyok az adófizető és a pékség az adóalany.
 - Én vagyok az adóalany és az adófizető is, a pékség egyik sem.
 - A pékség az adóalany és az adófizető is, én egyik sem.
 - Nem tudom

4. MELLÉKLET: FÓKUSZCSOPORTOS INTERJÚ-VÁZLAT

1. Bevezetés

Bemutatkozás

A kutatás célja: A nevem Prégler Krisztina és a kari TDK-ra készítek egy kutatás, melynek témája: az elsőéves egyetemisták pénzügyi tudásának, ismereteinek felmérése, pénzügyi attitűdjük-magatartásuk vizsgálata. 1 LKK-s és 1 BPK-s csoporttal készítem el az interjút, hogy összehasonlíthassam a kapott válaszokat.

Tájékoztatás: A résztvevők neve (amely kizárólag a kapcsolatfelvételhez és kapcsolattartáshoz szükséges) a kutatásban, az interjún kapott válaszok elemzésekor nem kerül feltüntetésre, így az interjú teljes mértékben **anonim**.

Az interjú időtartama kb. 1 óra.

A szükséges információk*:

- Nem
- Életkor
- Legmagasabb iskolai végzettség (?) → tanult-e már pénzügyet?
- Szak

Az interjún hangfelvétel készül a kapott válaszok későbbi értékelése céljából. A hangfelvétel nem kerül harmadik személy kezébe, azt a kutatás lezárását követően megsemmisítem.

Elfogadják az elhangzottakat, és hozzájárulnak a következőkhöz? :

- Információk* megadása
- Hangfelvétel készítése

2. Mindennapok

Jelenlegi lakhatási körülmények (szülőknél/kollégium/albérlet)

- milyen hatással van a pénzügyi döntésekre
- előnyök-hátrányok pénzügyi szempontból
- előnyök-hátrányok hétköznapi szempontból
(pl.: önálló élet-tapasztalat ↑, sok új dolog-bizonytalanság, megszokott élet-tapasztalat↓)
- spórolás lehetősége / sok kiadás

Zsebpénz

- mi jut eszükbe erről
- KELL/lehetőség
- mit gondolnak, hány éves kortól, hány éves korig KELL adnia a szülőnek, mennyit; miért?
- ők kapnak, mennyit, mire költik?

(A spórolásra visszatérve) Van bármilyen megtakarítás?

- miért van / miért nincs
- ha van: milyen formában; hogyan jutott el odáig, hogy legyen megtakarítása
- ha van elérendő cél, hogyan lesz rá pénz (elkezd spórolni/dolgozni/kölcsönkér?)

- motiváció (*Motiválná a megtakarításra, ha többet hallana a működéséről, előnyeiről másoktól? Kiktől?*)

(A motivációra, a „kiktől”-re visszatérve) Szülőkkel/nagyszülőkkel szoktak beszélni a mindennapi pénzügyekről?

- ha igen: miről, hogyan jön szóba, milyen gyakran
- ha nem: szerinte fontos lenne?
- ha tanács, segítség kell(ene): tudnak segíteni, tanácsot adni, kérdést megválaszolni?
- ha tudnak: szakmabeliek, tanultak pénzügyet, saját tapasztalat?
- ha nem tudnak: vélemény, vajon miért nem tudnak/akarnak segíteni?

(Szülőkötől térjünk vissza rátok) Érdeklődés az országban/ világban lezajló pénzügyi eseményekkel kapcsolatban

- általánosságban érdekel/nem érdekel, miért?
- érdekel: specifikusan milyen téma(k), miért?
- rendszeresen hallgat/olvas pénzügyi híreket? „képben van?”
- nem érdekel: nem fontos? nem aktuális? sodródik az árral?

Átkötő információ: Hallottak arról, hogy 2022-től a 25 év alattiak szja-mentességet kapnak? Ez azt jelenti, hogy a diákmunkával (is) megkeresett bér több lesz.

↳ plusz infó: hallott róla/nem hallott róla

- jelenleg dolgoznak?
- ha igen: hol, mit, miért, a megkeresett összeggel mit kezd (*cél megvalósítása, kiadások fedezése stb.*)
- ha nem: miért nem, cél megvalósításához támogatáskérés?
- diákmunkát vonzóbbá tevő tényezők?

3. Vélemények

Mit gondolnak a pénzügyi ismeretek oktatásáról?

- fontos-nem fontos, miért?
- hány éves kortól lenne rá szükség?
- hol kéne ezzel először találkozni?
- aki tanult már pénzügyet: örül ennek? (*további tanulmányok miatt, saját boldogulás miatt stb.*)
- aki tanult már pénzügyet: milyennek találja: hasznos-nem hasznos, lehetne jobb, minősége?
- aki nem tanult még ezelőtt: jó lett volna-elég egyetemen?
- pénzügyi ismeretek oktatása: elég csak szakmai iskolában, vagy szükséges lehet minden középiskolában?
- szükséges lehet óvodában/általános iskolában?

Mit gondolnak a saját pénzügyi ismereteikről?

- elég-nem elég
- mitől lehetne jobb?
- milyen területen kamatoztathatnák a több tudást?

Mit gondolnak a lakosság pénzügyi ismereteiről?

- informáltak-nem eléggé
- pénzügyi magatartásuk
- mi segíthetne?

4. Pénzügyi magatartás, pénzügyi tudás

Leggyakoribb fizetési mód, amit használnak?

- miért az, van jobb alternatíva?
- a szüleiktől vették át ezt a „szokást”?
- szívesen használna egyéb fizetési módot? ha igen, miért nem használja? nem ismeri, nem tudja, hogyan kell? (pl.: kriptovaluták, Revolut stb.)
- kitől/honnan hallott erről a fizetési módról?

Ha most az interjú végén kapnának 50.000 Ft-ot, mit kezdenének vele?

Ha most az interjú végén kapnának 500.000 Ft-ot, mit kezdenének vele?

5. Befejezés

Köszönetnyilvánítás

5. MELLÉKLET: A KUTATÁSI KÉRDÉSEK VIZSGÁLATA STATISZTIKAI SZÁMÍTÁSOKKAL

(Az Excel-ben végzett számítások rövid bemutatása)

1. A hallgatók jelenlegi lakhatási körülményei befolyásolják-e költési hajlandóságukat?

- a kérdőív kérdéseire érkezett válaszokból táblázatba rendeztem a megfelelő adatokat:

	igen	nem	néha	összesen
szülő/nagyszülő	6	121	88	215
kollégium	2	100	64	166
albérlet	3	48	30	81
saját	0	22	8	30
összesen	11	291	190	492

- függetlenségvizsgálatot végeztem (2 minőségi ismervet vizsgáltam)
- 1. lépés: hipotézis felállítása: H_0 : független a két ismerv
 H_1 : összefügg a két ismerv
jobboldali próba (KHI^2 miatt mindig jobboldali!)
- 2. lépés: szignifikancia szint (α)= 0,05 (95%-os megbízhatósággal számolok)
- 3. lépés: $KHI^2=5,35$ (próbafüggvény értékének meghatározása):

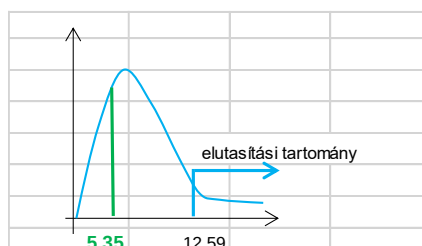
fij	igen	nem	néha	összesen
szülő/nagyszülő	6	121	88	215
kollégium	2	100	64	166
albérlet	3	48	30	81
saját	0	22	8	30
összesen	11	291	190	492

fij*	igen	nem	néha	összesen
szülő/nagyszülő	4,81	127,16	83,03	215,00
kollégium	3,71	98,18	64,11	166,00
albérlet	1,81	47,91	31,28	81,00
saját	0,67	17,74	11,59	30,00
összesen	11,00	291,00	190,00	492,00

(fij-fij*)^2/fij*	igen	nem	néha	összesen
szülő/nagyszülő	0,30	0,30	0,30	0,89
kollégium	0,79	0,03	0,00	0,82
albérlet	0,78	0,00	0,05	0,83
saját	0,67	1,02	1,11	2,80
összesen	2,54	1,35	1,46	5,35

- 4. lépés: kritikus érték meghatározása: $KHINÉGYZET.INVERZ$ függvénnyel $\rightarrow$
 $KHI^2_{0,95;1} = 12,59$

- 5. lépés: ábra

- 6. lépés: döntés: a H_0 hipotézist 5%-os szignifikanciaszinten elfogadom → a két ismerv független

2. A jelenlegi lakhatási körülmények hatással vannak-e a hallgatók pénzügyi ismereteire, tudására?

- a kérdőív kérdéseire érkezett válaszokból táblázatba rendeztem a megfelelő adatokat:

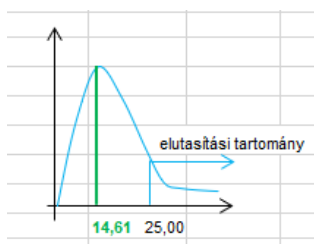
	a családom,	az iskolai tanulmányaim	saját tapasztalataim	internetes fórumok,	a barátaim	Úgy gondolom, egyé	Összesen
szülő/nagyszülő	99	39	41	21	2	13	215
kollégium	90	21	35	13	1	6	166
albérlet	38	10	19	7	2	5	81
saját	16	1	9	4	0	0	30
összesen	243	71	104	45	5	24	492

- függetlenségvizsgálatot végeztem (2 minőségi ismervet vizsgáltam)
- 1. lépés: hipotézis felállítása: H_0 : független a két ismerv
 H_1 : összefügg a két ismerv
jobboldali próba (KHI^2 miatt mindig jobboldali!)
- 2. lépés: szignifikancia szint (α)= 0,05 (95%-os megbízhatósággal számolok)
- 3. lépés: $KHI^2=14,61$ (próbafüggvény értékének meghatározása):

fij	a családom,	az iskolai tanulmányaim	saját tapasztalataim	internetes fórumok,	a barátaim	Úgy gondolom, egyé	Összesen
szülő/nagyszülő	99	39	41	21	2	13	215
kollégium	90	21	35	13	1	6	166
albérlet	38	10	19	7	2	5	81
saját	16	1	9	4	0	0	30
összesen	243	71	104	45	5	24	492
fij*	a családom,	az iskolai tanulmányaim	saját tapasztalataim	internetes fórumok,	a barátaim	Úgy gondolom, egyé	Összesen
szülő/nagyszülő	106,19	31,03	45,45	19,66	2,18	10,49	215,00
kollégium	81,99	23,96	35,09	15,18	1,69	8,10	166,00
albérlet	40,01	11,69	17,12	7,41	0,82	3,95	81,00
saját	14,82	4,33	6,34	2,74	0,30	1,46	30,00
összesen	243,00	71,00	104,00	45,00	5,00	24,00	492,00
(fij-fij*) ² /fij*	a családom,	az iskolai tanulmányaim	saját tapasztalataim	internetes fórumok,	a barátaim	Úgy gondolom, egyé	Összesen
szülő/nagyszülő	0,49	2,05	0,44	0,09	0,02	0,60	3,68
kollégium	0,78	0,36	0,00	0,31	0,28	0,54	2,28
albérlet	0,10	0,24	0,21	0,02	1,68	0,28	2,53
saját	0,09	2,56	1,11	0,58	0,30	1,46	6,11
összesen	1,46	5,22	1,76	1,00	2,28	2,89	14,61

- 4. lépés: kritikus érték meghatározása: $KHINÉGYZET.INVERZ$ függvénnyel → $KHI^2_{0,95;1} = 25,00$

- 5. lépés: ábra

- 6. lépés: döntés: a H_0 hipotézist 5%-os szignifikanciaszinten elfogadom $\rightarrow$ a két ismerv független

3. Összefügg-e a nem és a pénzügyi krízis esetén tanúsított magatartás?

- a kérdőív kérdéseire érkezett válaszokból táblázatba rendeztem a megfelelő adatokat:

	kölcsön	kölcsön + diákmunka	fizetés (diákmunkából)	megtakarítás	összesen
férfi	45	6	28	72	151
nő	151	25	57	108	341
összesen	196	31	85	180	492

- függetlenségvizsgálatot végeztem (2 minőségi ismervet vizsgáltam)
- 1. lépés: hipotézis felállítása: H_0 : független a két ismerv
 H_1 : összefügg a két ismerv
 jobboldali próba (KHI^2 miatt mindig jobboldali!)
- 2. lépés: szignifikancia szint (α)= 0,05 (95%-os megbízhatósággal számolok)
- 3. lépés: $KHI^2=14,92$ (próbafüggvény értékének meghatározása):

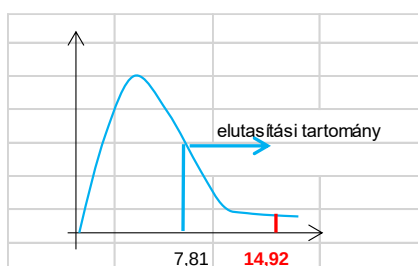
fij	kölcsön	kölcsön+diákmunka	fizetés (diákmunkából)	megtakarítás	összesen
férfi	45	6	28	72	151
nő	151	25	57	108	341
összesen	196	31	85	180	492

fij*	kölcsön	kölcsön+diákmunka	fizetés (diákmunkából)	megtakarítás	összesen
férfi	60,15	9,51	26,09	55,24	151,00
nő	135,85	21,49	58,91	124,76	341,00
összesen	196,00	31,00	85,00	180,00	492,00

$(f_{ij}-f_{ij}^*)^2/f_{ij}^*$	kölcsön	kölcsön+diákmunka	fizetés (diákmunkából)	megtakarítás	összesen
férfi	3,82	1,30	0,14	5,08	10,34
nő	1,69	0,57	0,06	2,25	4,58
összesen	5,51	1,87	0,20	7,33	14,92

- 4. lépés: kritikus érték meghatározása: $KHINÉGYZET.INVERZ$ függvénnyel $\rightarrow$
 $KHI^2_{0,95;1} = 7,81$

- 5. lépés: ábra

- 6. lépés: döntés: a H_0 hipotézist 5%-os szignifikanciaszinten elutasítom → a két ismerv összefügg
- Megvizsgáltam milyen szoros a két ismerv kapcsolata. 2 asszociációs együtthatót vizsgáltam: Csuprov (0,17) és Cramer (0,17). Mindkettő gyenge kapcsolatot mutat a két ismerv között.

4. Van-e kapcsolat a legmagasabb iskolai végzettség és a megtakarításokról alkotott vélemények között?

- a kérdőív kérdéseire érkezett válaszokból táblázatba rendeztem a megfelelő adatokat:

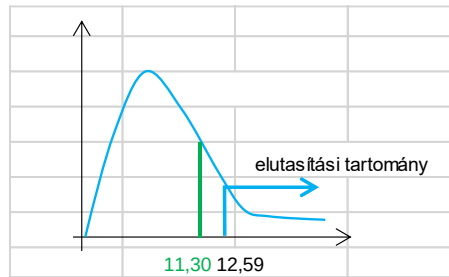
	Jó	Felesleges	Veszélyes	Összesen
Gimnáziumi érettségi bizonyítvány	302	36	31	369
Szakgimnáziumi szakmai érettségi bizonyítvány	78	12	12	102
Szakközépiskolai érettségi bizonyítvány	16	2	2	20
Szakközépiskolai szakmunkás bizonyítvány	0	0	1	1
Összesen	396	50	46	492

- függetlenségvizsgálatot végeztem (2 minőségi ismervet vizsgáltam)
- 1. lépés: hipotézis felállítása: H_0 : független a két ismerv
 H_1 : összefügg a két ismerv
jobboldali próba (KHI^2 miatt mindig jobboldali!)
- 2. lépés: szignifikancia szint (α)= 0,05 (95%-os megbízhatósággal számolok)
- 3. lépés: $KHI^2=11,30$ (próbafüggvény értékének meghatározása):

f _{ij}	Jó	Felesleges	Veszélyes	Összesen
Gimnáziumi érettségi bizonyítvány	302	36	31	369
Szakgimnáziumi szakmai érettségi bizonyítvány	78	12	12	102
Szakközépiskolai érettségi bizonyítvány	16	2	2	20
Szakközépiskolai szakmunkás bizonyítvány	0	0	1	1
Összesen	396	50	46	492
f _{ij} *	Jó	Felesleges	Veszélyes	Összesen
Gimnáziumi érettségi bizonyítvány	297,00	37,50	34,50	369,00
Szakgimnáziumi szakmai érettségi bizonyítvány	82,10	10,37	9,54	102,00
Szakközépiskolai érettségi bizonyítvány	16,10	2,03	1,87	20,00
Szakközépiskolai szakmunkás bizonyítvány	0,80	0,10	0,09	1,00
Összesen	396,00	50,00	46,00	492,00
(f _{ij} -f _{ij} *) ² /f _{ij} *	Jó	Felesleges	Veszélyes	Összesen
Gimnáziumi érettségi bizonyítvány	0,08	0,06	0,36	0,50
Szakgimnáziumi szakmai érettségi bizonyítvány	0,20	0,26	0,64	1,10
Szakközépiskolai érettségi bizonyítvány	0,00	0,00	0,01	0,01
Szakközépiskolai szakmunkás bizonyítvány	0,80	0,10	8,79	9,70
Összesen	1,09	0,42	9,79	11,30

- 4. lépés: kritikus érték meghatározása: KHINÉGYZET.INVERZ függvénnyel $\rightarrow \text{KHI}^2_{0,95;1} = 12,59$

- 5. lépés: ábra

- 6. lépés: döntés: a H_0 hipotézist 5%-os szignifikanciaszinten elfogadom $\rightarrow$ a két ismerv független

5. A nem és a pénzügyek iránti érdeklődés összefügg-e?

- a kérdőív kérdéseire érkezett válaszokból táblázatba rendeztem a megfelelő adatokat:

	1	2	3	4	5	összesen
férfi	5	24	47	47	28	151
nő	31	60	143	87	20	341
összesen	36	84	190	134	48	492

- függetlenségvizsgálatot végeztem (2 minőségi ismervet vizsgáltam)
- 1. lépés: hipotézis felállítása: H_0 : független a két ismerv
 H_1 : összefügg a két ismerv
 jobboldali próba (KHI^2 miatt mindig jobboldali!)
- 2. lépés: szignifikancia szint (α) = 0,05 (95%-os megbízhatósággal számolok)
- 3. lépés: $\text{KHI}^2 = 26,57$ (próbafüggvény értékének meghatározása):

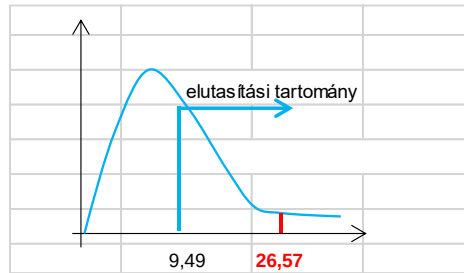
fij	1	2	3	4	5	összesen
férfi	5	24	47	47	28	151
nő	31	60	143	87	20	341
összesen	36	84	190	134	48	492

fij*	1	2	3	4	5	összesen
férfi	11,05	25,78	58,31	41,13	14,73	151,00
nő	24,95	58,22	131,69	92,87	33,27	341,00
összesen	36,00	84,00	190,00	134,00	48,00	492,00

(fij-fij*)^2/fij*	1	2	3	4	5	összesen
férfi	3,31	0,12	2,19	0,84	11,95	18,42
nő	1,47	0,05	0,97	0,37	5,29	8,16
összesen	4,78	0,18	3,17	1,21	17,24	26,57

- 4. lépés: kritikus érték meghatározása: KHINÉGYZET.INVERZ függvénnyel $\rightarrow \text{KHI}^2_{0,95;1} = 9,49$

- 5. lépés: ábra

- 6. lépés: döntés: a H_0 hipotézist 5%-os szignifikanciaszinten elutasítom $\rightarrow$ a két ismerv összefügg
- Megvizsgáltam milyen szoros a két ismerv kapcsolata. 2 asszociációs együtthatót vizsgáltam: Csuprov (0,23) és Cramer (0,23). Mindkettő gyenge kapcsolatot mutat a két ismerv között.

6. A nem befolyásolja-e a pénzügyi tudásra adott értékelést?

- a kérdőív kérdéseire érkezett válaszokból táblázatba rendeztem a megfelelő adatokat:

	1	2	3	4	5	Összesen
férfi	2	27	73	47	2	151
nő	14	84	175	62	6	341
összesen	16	111	248	109	8	492

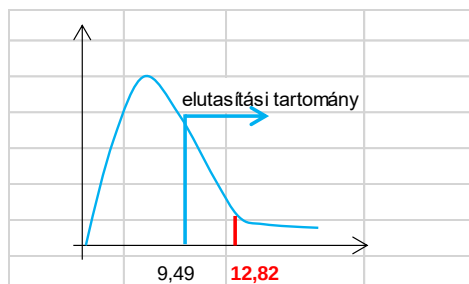
- függetlenségvizsgálatot végeztem (2 minőségi ismervet vizsgáltam)
- 1. lépés: hipotézis felállítása: H_0 : független a két ismerv
 H_1 : összefügg a két ismerv
 jobboldali próba (KHI^2 miatt mindig jobboldali!)
- 2. lépés: szignifikancia szint (α) = 0,05 (95%-os megbízhatósággal számolok)
- 3. lépés: $\text{KHI}^2 = 12,82$ (próbafüggvény értékének meghatározása):

↓

fij	1	2	3	4	5	Összesen
férfi	2	27	73	47	2	151
nő	14	84	175	62	6	341
összesen	16	111	248	109	8	492
fij*	1	2	3	4	5	Összesen
férfi	4,91	34,07	76,11	33,45	2,46	151,00
nő	11,09	76,93	171,89	75,55	5,54	341,00
összesen	16,00	111,00	248,00	109,00	8,00	492,00
$(f_{ij}-f_{ij}^*)^2/f_{ij}^*$	1	2	3	4	5	Összesen
férfi	1,73	1,47	0,13	5,49	0,08	8,89
nő	0,76	0,65	0,06	2,43	0,04	3,94
összesen	2,49	2,12	0,18	7,91	0,12	12,82

- 4. lépés: kritikus érték meghatározása: KHINÉGYZET.INVERZ függvénnyel → $\chi^2_{0,95;1} = 9,49$

- 5. lépés: ábra

- 6. lépés: döntés: a H_0 hipotézist 5%-os szignifikanciaszinten elutasítom → a két ismerv összefügg
- Megvizsgáltam milyen szoros a két ismerv kapcsolata. 2 asszociációs együtthatót vizsgáltam: Csuprov (0,16) és Cramer (0,16). Mindkettő gyenge kapcsolatot mutat a két ismerv között.

7. Az, hogy a hallgató gazdasági vagy nem gazdasági karra jár, befolyásolja a pénzügyi tudásra adott értékelést?

- a kérdőív kérdéseire érkezett válaszokból táblázatba rendeztem a megfelelő adatokat:

	1	2	3	4	5	Összesen
Gazdasági karra járók	4	36	97	46	5	188
Nem gazdasági karra járók	12	75	151	63	3	304
Összesen	16	111	248	109	8	492

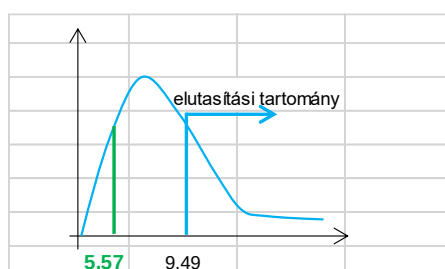
- függetlenségvizsgálatot végeztem (2 minőségi ismervet vizsgáltam)

- 1. lépés: hipotézis felállítása: H_0 : független a két ismerv
 H_1 : összefügg a két ismerv
 jobboldali próba (KHI^2 miatt mindig jobboldali!)
- 2. lépés: szignifikancia szint (α)= 0,05 (95%-os megbízhatósággal számolok)
- 3. lépés: $KHI^2=5,57$ (próbafüggvény értékének meghatározása):

fij	1	2	3	4	5	Összesen
Gazdasági karra járók	4	36	97	46	5	188
Nem gazdasági karra járók	12	75	151	63	3	304
Összesen	16	111	248	109	8	492
fij*	1	2	3	4	5	Összesen
Gazdasági karra járók	6,11	42,41	94,76	41,65	3,06	188,00
Nem gazdasági karra járók	9,89	68,59	153,24	67,35	4,94	304,00
Összesen	16,00	111,00	248,00	109,00	8,00	492,00
(fij-fij*) ² /fij*	1	2	3	4	5	Összesen
Gazdasági karra járók	0,73	0,97	0,05	0,45	1,24	3,44
Nem gazdasági karra járók	0,45	0,60	0,03	0,28	0,76	2,13
Összesen	1,18	1,57	0,09	0,74	2,00	5,57

- 4. lépés: kritikus érték meghatározása: $KHINÉGYZET.INVERZ$ függvénnyel → $KHI^2_{0,95;1} = 9,49$

- 5. lépés: ábra

- 6. lépés: döntés: a H_0 hipotézist 5%-os szignifikanciaszinten elfogadom → a két ismerv független

8. A gazdasági karra járó hallgatók mérhető pénzügyi tudása nagyobb, mint a nem gazdasági karra járóké? Az adatok forrása a tudáspróba.

Gazdasági kar (188)	
összpontszám	671
átlagpontszám	3,57
9 pontosak	3
8 pontosak	6

Nem gazdasági kar (303)	
összpontszám	813
átlagpontszám	2,68
9 pontosak	0
8 pontosak	3

9. A hallgatók által értékelt pénzügyi tudás és a valós, gyakorlatban használt pénzügyi tudás megegyezik? Az adatok forrása a tudáspróba.

TUDÁSPRÓBA TELJESÍTMÉNY		
Rossz teljesítmény (0-1-2-3 pont)	314 db	63,82%
Közepes teljesítmény (4-5 pont)	126 db	25,61%
Jó teljesítmény (6-7 pont)	40 db	8,13%
Nagyon jó teljesítmény (8-9 pont)	12 db	2,44%
	492 db	100,00%

A HALLGATÓK PÉNZÜGYI TUDÁS-ÉRTÉKELÉSE					
1	2	3	4	5	Összesen
16	111	248	109	8	492
1	2	3	4	5	Összesen
3,25%	22,56%	50,41%	22,15%	1,63%	100,00%

Rossz teljesítmény (0-1-2-3 pont) → aki 1, illetve 2 pontot adott magának	
Közepes teljesítmény (4-5 pont) → aki 3 pontot adott magának	
Jó teljesítmény (6-7 pont) → aki 4 pontot adott magának	
Nagyon jó teljesítmény (8-9 pont) → aki 5 pontot adott magának	

teljesítmény	értékelés
314 vs. 127	
126 vs. 248	túlértékelt
40 vs. 109	túlértékelt
12 vs. 8	alulértékelt